

Φίλον Κ. Ν. Γουραίου

α.α.

# ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ

ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΥΠΟ

Α. Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΗ

Τακτικού Καθηγητού της Δημοσίας Οικονομίας  
ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΥΠΟ

ΜΙΧΗΛΑ ΜΑΝΤΖΕΒΕΛΑΚΗ

ΑΘΗΝΩΝ



ΑΚΑΔΗΜΙΑ  
ΑΘΗΝΩΝ

N

120

ΕΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ Μ. ΜΑΝΤΖΕΒΕΛΑΚΗ

1914



875

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΟΥΡΙΚΗ

# ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ  
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ  
ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟΜΟΣ Γ'. ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ. 758

ΦΟΡΟΙ ΚΑΙ ΤΕΛΗ

22 ΣΕΠ. 1958

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ, ΚΛΗΡΟΔΟΣΙΩΝ ΚΑΙ ΑΙΤΙΑΙ ΘΑΝΑΤΟΥ

ΔΩΡΕΩΝ

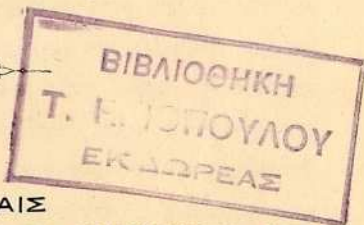
ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ



ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

*Κωδικοποιήσις κειμένης νομοθεσίας μετά των συναφών διατάξεων  
έτερων νόμων και διεθνών συμβάσεων.*



ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΜΙΧΑΗΛ ΜΑΝΤΖΕΒΕΛΑΚΗ

1914

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ



## ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Ἡ ἐκδοσις τῶν διαφορῶν κλάδων τῆς Νομοθεσίας μετὰ τῶν ἀπαραιτήτων ἐξηγήσεων εἰς τιμὴν εὐθυνην καὶ εἰς σχῆμα εὐχρηστον ἔχει ἀναγνωρισθῆ εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον, ὅτι εἶνε ἀπαραίτητος ἀνάγκη, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ἐπεκτάσεως τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Κράτους εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἡ ἀνάγκη αὕτη εἶνε περισσότερον καταφανὴς παρ' ἡμῖν, ὅπου οἱ διάφοροι κλάδοι τῆς νομοθεσίας μας δὲν εἶνε κωδικοποιημένοι, ἀλλὰ κατατετμημένοι καὶ διεσπαρμένοι εἰς διάφορους νόμους καὶ διατάγματα. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὴν ἀστικὴν καὶ ποινικὴν νομοθεσίαν ἔγιναν ἤδη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐπιτυχεῖς προσπάθειαι πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ῥηθείσης ἀνάγκης· ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν οἰκονομικὴν μας νομοθεσίαν, ἡ ὁποία κατέστη πλέον πολύπλοκος καὶ δύσχρηστος, αἱ ὑπάρχουσαι ἐκδόσεις οὔτε ὁλόκληρον τὴν ἐν λόγῳ νομοθεσίαν περιλαμβάνουν, οὔτε συστηματοποιημένοι εἶνε, οὔτε πλουτισμένοι ἐπαρκῶς μετὰ τῶν ἀπαραιτήτων ἐξηγήσεων καὶ σημειώσεων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ ἐρχόμενοι ἀναγκαίως εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰ δημόσια οἰκονομικά, εἴτε πρακτικοὶ εἶνε οὗτοι, βιομήχανοι, ἔμποροι, φορολογούμενοι ἐν γένει, εἴτε ἐπιστήμονες καὶ ὑπάλληλοι, στεροῦνται πρακτικοῦ καὶ εὐχρήστου ὁδηγοῦ. Τὴν ἀνάγκην αὐτὴν ἐπιθυμοῦντες νὰ πληρῶσωμεν θύλομεν προβῆ εἰς δημοσίευσιν ὁλοκλήρου τῆς οἰκονομικῆς μας νομοθεσίας κατὰ τόμους, καθ' ὃν τρόπον

ἔχει γίνῃ ἢ ἐκδοσις τῶν Ἰταλικῶν νόμων ὑπὸ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου *Barbèra* τῆς Φλωρεντίας καὶ τῶν Πρωσσικῶν καὶ Γερμανικῶν νόμων τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου *Guttentag* τοῦ Βερολίνου.

Τὸ ὅλον ἔργον θὰ ἀπαρτισθῇ ἐκ τῶν ἑξῆς 8 τόμων, ἥτοι:

**ΤΟΜΟΣ Α'.** Ὁργανισμὸς Κεντρικῆς καὶ Περιφερειακῆς Οἰκονομικῆς Διοικήσεως· ἥτοι: ὑπουργείου Οἰκονομικῶν καὶ τῶν εἰς αὐτὸ ὑπαγομένων ὑπηρεσιῶν.

**ΤΟΜΟΣ Β'.** Δημόσιαι κτήσεις (Διοίξεις τῶν κτημάτων τοῦ Κράτους—Ἐθνικαὶ γαῖαι—Μεταλλεῖα—Δάση—Ἄλυσαι—Ἰχθυοτροφεῖα—Ἀποκατάστασις ἐπιμόρτων καλλιέργητῶν εἰσιδιοκτικῆς—Ἐγγυοδοσίαι ὑπὲρ αὐτῶν τοῦ Κράτους—Ἀποικισμὸς προσφύγων—Γεωργικὰ Ταμεῖα—Ὀθωμανικὴ Νομοθεσία περὶ Γαῖων καὶ Βακουφίων).

**ΤΟΜΟΣ Γ'.** Ἕμμεσοι φόροι:

**ΜΕΡΟΣ I:** Ἑγγεῖος φορολογία.

**ΜΕΡΟΣ II:** Φορολογία Εἰσοδημάτων.

**ΜΕΡΟΣ III:** Φορολογία Κληρονομιῶν.

**ΤΟΜΟΣ Δ'.** Ἕμμεσοι φόροι:

**ΜΕΡΟΣ I:** Δασμολόγιον, τελωνειακὸς ὁργανισμὸς καὶ συναφεῖς τελωνιακοὶ Νόμοι.

**ΜΕΡΟΣ II:** Μονοπώλια.

**ΜΕΡΟΣ III:** Τέλη Χαρτοσήμου, λοιποὶ Ἕμμεσοι φόροι καὶ Λαχεῖον Ἐθνικοῦ Στόλου.

**ΤΟΜΟΣ Ε'.** Δημόσιον Χρέος καὶ Διεθνῆς Οἰκονομικὸς Ἑλεγχος.

**ΤΟΜΟΣ ΣΤ'.** Νομοθεσία Εἰσπράξεως Δημοσίων Ἐσόδων καὶ Δημόσιον Λογιστικόν.

**ΤΟΜΟΣ Ζ'.** Συντάξεις.

**ΤΟΜΟΣ Η'.** Νομισματικὴ, Τραπεζικὴ νομοθεσία καὶ Χρηματιστήριο.



Ἐπροτιμήσαμεν ν' ἀρχίσωμεν τὸ ἔργον διὰ τῆς ἐκδόσεως **τοῦ III μέρους τοῦ Γ' τόμου, τοὔτέστι τῆς φορολογίας τῶν κληρονομιῶν**, τοῦτο δὲ ὄχι μόνον ἕνεκα τῆς ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος τῆς νομοθεσίας περὶ φορολογίας τῶν κληρονομιῶν, κληροδοσιῶν καὶ αἰτία θανάτου δωρεῶν, ἀποτελούσης τὴν βάσιν τῆς ἀμέσου φορολογίας, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῶν γενομένων ἐσχάτως μεταβολῶν αὐτῆς διὰ τοῦ Νόμου ΓΤΨΑ': 1909 καὶ πρὸς τούτοις ἕνεκα τῆς ἐκδηλωθείσης τάσεως παρὰ τῆς Βουλῆς πρὸς επέκτασιν τῆς φορολογίας τῶν κληρονομιῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἀμέσων κατιόντων α' βαθμοῦ (ὄρα ἐκθεσιν εἰσηγητοῦ κ. Δεμερτζῆ ἐν σελ. 53 ἐπ. τόμ. Α') καὶ τῆς ἐπιδράσεως τὴν ὁποίαν θὰ ἀσκήσῃ ἡ ἐπὶ νέων βάσεων ὀνύθμισις τῆς φορολογίας τῶν κληρονομιῶν ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς παραγωγῆς καὶ ἐπὶ τῆς λοιπῆς ἀμέσου καὶ ἑμμέσου φορολογίας.

Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦ νὰ συντελέσωμεν εἰς τὴν κατὰ τὴν ἐπιβαλλομένην μεταρρύθμισιν τοῦ τμήματος τούτου τῆς ἀμέσου φορολογίας καὶ τὴν κωδικοποίησιν αὐτοῦ, προϋτάσσομεν τῆς νομοθεσίας περὶ φόρων καὶ τελῶν κληρονομίας καὶ τῶν συναφῶν αὐτῇ νόμων καὶ διεθνῶν συμβάσεων, κριτικὴν καὶ δογματικὴν μελέτην περὶ τῆς φορολογίας τῶν κληρονομιῶν ἐν γένει καὶ ἐν Ἑλλάδι, τῆς τελευταίας συνταχθείσης παρὰ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κυρίου Α. Μ. Ἀνδρεάδη, ἐξ ἀφορμῆς ἐκδηλωθείσης ὑπ' ἑμοῦ κριτικῆς τῶν προτεινομένων παρ' ἑμοῦ δημοσιονομικῶν, νομικῶν καὶ κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων ἐν τῇ φορολογίᾳ τῶν κληρονομιῶν, παρ' ἐπιστήμονος τοῦ κύρους καὶ τῆς αὐθεντίας τοῦ καθηγητοῦ τοῦ

ς'.

Πανεπιστημίου, εἰς ὃν ἐκφράζω τὴν εὐγνωμοσύνην μου  
διὰ τοὺς κόπους εἰς οὓς ὑπεβλήθη κατὰ Μάϊον 1913 πρὸς  
διατύπωσιν τῆς μελέτης του.

*Ἀθῆναι 30ῃ Μαΐου 1914.*

**Γ. ΜΟΥΡΙΚΗΣ**

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ



ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ



I

ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ  
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ

ΕΝ ΓΕΝΕΙ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ\*



ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

---

\* Ὑπὸ τοῦ Κυρίου Α. Μ. Ἀνδρεάδη, Τακτικοῦ Καθηγητοῦ τῆς Δημο-  
σίας Οἰκονομίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ



Μεγάλης χαρᾶς ἀφορμὴ διὰ τοὺς περὶ τὴν Δημοσίαν Οἰκονομίαν ἀσχολουμένους εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον δεικνύουσιν οἱ ὑπάλληλοι τῆς Οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας καὶ διὰ τὴν θεωρητικὴν ἄποψιν τῶν δημοσιονομικῶν ζητημάτων, καὶ ἡ ὁσημέραι διαδιδομένη ἔξις νὰ συνεισφέρωσι καὶ διὰ τοῦ καλάμου εἰς τὴν προαγωγὴν αὐτῶν.

Ὅντως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὰ ὁσημέραι πυνκνούμενα ἔργα τοῦ Κ<sup>ου</sup> Κοφινᾶ, ἅπαντα προϊόντος τοῦ χρόνου διὰ καταστάσει πλήρης ὁλοκληρῆ διὰ τὸν θέλοντα νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὰ τοῦ φορολογικοῦ μας συστήματος, προσετέθησαν αἱ διάφοροι μελέται τοῦ κ. Σαμίον περὶ δασῶν, ἡ τοῦ κ. Μπαρλᾶ περὶ φορολογικοῦ συστήματος ἐν Τουρκίᾳ, ἐκείνη τοῦ κ. Ἀναστασιάδου περὶ Δημοσίων Κτημάτων, αἱ ποικιλώταται διατριβαὶ αἱ κοσμοῦσαι τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Γούναρη ἰδρυθὲν Δελτίον τοῦ ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, κτλ. κτλ.

Εἶναι δὲ τὸ γεγονός τοῦτο διὰ τὸν ἐπίστίμονα ἀφορμὴ μεγάλης χαρᾶς καθ' ὅσον οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ἔχουσι φῶτα ὧν στερεῖται καὶ ὁ ἐπιμελέστερος τῶν θεωρητικῶν ἐπιστημόνων. Κυρίως δὲ, προκειμένου περὶ ἐπιστήμης ἐχούσης ἐθνικὸν χαρακτῆρα, εἶναι εἰς θέσιν κάλλιον παντὸς ἄλλου νὰ ἴδωσι ποῖα τὰ προσαρμοζόμενα εἰς τὴν φύσιν, εἰς τὰ ἥθη, εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ λαοῦ μέτρα καὶ ποῖα

μή. Ἀφ' ἐτέρου ὑπάλλληλοι ἄγευστοι τῆς θεωρητικῆς ἀπόψεως τῶν ζητημάτων δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τοὺς παλαιοὺς ἐμπειρικοὺς ἱατρούς· ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ ταχέως καθίστανται μισονεῖσται καὶ ἀντιδραστικοὶ ἀποτελοῦντες συχνάκις τὸ κύριον πρὸς δημοσιονομικὰς μεταρρυθμίσεις ἐμπόδιον.

Τοῦ πόσον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἡ τέχνη εἰς τὴν ἐπιστήμην, ζῶσαι ἀποδείξεις εἶναι ὁ *Stourm* καὶ τόσοι ἄλλοι ἔγκριτοι δημοσιονόμοι οὔτινες τὸ πλεῖστον τοῦ βίου των διήνυσαν ἐν τῇ οἰκονομικῇ ὑπηρεσίᾳ. Ὅτι δὲ ἡ ἐπιστήμη δὲν δικαιоῦται νὰ καταφρονήσῃ τὴν τέχνην ἔδειξεν ὁ Ἄδαμ Σμιθ, περατώσας τὸν μακρὸν καθηγητικὸν βίον του ὡς ἐπόπτης τῶν *τελωνείων* Σκωτίας\*.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

\* [Ὁ Ἄδαμ Σμιθ, ἡ μεγαλύτερα φιλοσοφικὴ καὶ οἰκονομολογικὴ διάνοια τοῦ 18ου αἰῶνος, ἐδίδαξε κατὰ τὸ 1748 εἰς Ἑδιμβούργον μαθήματα φιλολογίας, κατὰ τὸ 1751 εἰς Γλασκόβην λογικῆς καὶ μετὰ ἐν ἔτος ἠθικῆς φιλοσοφίας κατὰ συνέχειαν ἐπὶ 13 ἔτη. Τὸν Πολιτικὴν δὲ Οἰκονομίαν ἀντελαμβάνετο ὡς τμήμα τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας. Συνέγραψε κατὰ τὸ 1759 τὴν θεωρίαν τῶν ἠθικῶν αἰσθημάτων· διέμενε κατὰ τὸ 1764 - 1766 ἐν Παρισίοις ἀναστρεφόμενος τοὺς Γάλλους φυσιοκράτας οἰκονομολόγους *Turgot* καὶ *Quesnay*. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν γεννέτειράν του χώραν *Kirkaldy* τῆς Σκωτίας, ἐδημοσίευσεν κατὰ τὸ 1776 τὸ βιβλίον του «Ἐρευνα περὶ τῶν αἰτίων καὶ περὶ τῆς φύσεως τοῦ πλούτου τῶν Ἑθνῶν» ἀκριβῶς ἵνα πολεμήσῃ τὰς ιδέας τῆς προστατευτικῆς πολιτικῆς καὶ νὰ στηρίξῃ τὴν περίφημον θεωρίαν του περὶ τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ, ὡς συντελοῦσαν εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐξ ἐκτιμήσεως πρὸς τὸν *Smith* ἡ Σκωτικὴ Κυβέρνησις κατὰ τὸ 1779 διώρισεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐπικερδεστάτην ὑπηρεσίαν τοῦ Ἐπόπτου τῶν *Τελωνείων* τῆς Σκωτίας· ὅρα βιογραφίαν τοῦ Σμιθ ὑπὸ *Cousin* σελ. VI - XVI.

Εὐκτέον ἤθελεν εἶσθε ἂν ἀνελάμβανε τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν ἡ τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας—ἐφ' ὅσον ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία δὲν εἶνε



Ὑπὸ τῶν ἀληθειῶν τούτων ἐμπνέεται ὁ ἐν Ἰταλίᾳ μὲν συμπληρώσας τὰς σπουδὰς του, ταχέως δὲ ἐν τῇ οἰκονομικῇ ὑπηρεσίᾳ προαχθεὶς κ. Γ. Μουρίκης. Οὗτος ἐδημοσίευσεν ἤδη παραδόσεις Πολιτικῆς Οἰκονομίας (\*), ἥδη δὲ, ὀλίγους μῆνας ἀφ' οὗ προεχειρίσθη Οἰκονομικὸς ἔφορος Ἀττικῆς, δημοσιεύει ἐρμηνείαν τοῦ φόρου καὶ τῶν τελῶν τῶν κληρονομιῶν, ὡς καὶ μελέτην περὶ τῶν ἐπενεκτέων εἰς τὴν φορολογίαν τῶν κληρονομιῶν μεταρρυνμίσεων.

Μέγα μέρος τῆς μελέτης τοῦ κ. Μουρίκη ἀφορᾷ τὴν μεταρρύνμειν τοῦ ἐφοριακοῦ μας συστήματος. Ταύτην πολλοὶ κρίνουσιν ἀπαραίτητον. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ ἔφορος εἶναι παρ' ἡμῖν ὑπεράγαλιν βεβαρυμένος καὶ ἐπεφορτισμένος μὲ ἀντιφατικὰ ἔστιν ὅτι καθήκοντα. Μόνοι ὅμως οἱ ἐκ τῆς πείρας διδαχθέντες δύνανται λυσιτελῶς νὰ ἐκφέρωσι κρίσιν περὶ τῶν γνωμῶν τοῦ συγγραφέως.

Τὸ κατ' ἐμὲ νὰ περιορισθῶ σήμερον εἰς τὴν φορολογίαν τῶν κληρονομιῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ οὐσιωδέστατον τοῦτο ζήτημα εἶναι ἀνεπαρκῶς γνωστὸν παρ' ἡμῖν, νομίζω χρήσιμον νὰ προσβῶ εἰς συστηματικὴν ἐκθεσιν αὐτοῦ, συζη-

---

δυνατὸν νὰ ῥυποκινδυνεύσῃ ἀσκόπως δαπάνας, ἐλλείψει καταναλωτῶν— νὰ μετέφραξε τὰ κλασικὰ Οἰκονομολογικὰ ἔργα πρὸς ὧθησιν τῶν ἐλλήνων ἐπιστημόνων εἰς σοβαρὰς οἰκονομολογικὰς μελέτας, εἰς αἷς δὲν καταγίνονται ἐλλείψει καὶ καταλλήλων βιβλίων εἰς τὴν πάτριον γλῶσσαν. Εἰς τοιαύτην ἐπιστημονικὴν ὧθησιν ἐν Ἰταλίᾳ συνετέλεσεν ἡ κολοσσιαία βιβλιοθήκη τοῦ Οἰκονομολόγου, ἐν ᾗ ὑπάρχουν ἐν μεταφράσει ὅλα τὰ σπουδαῖα κοινωνιολογικὰ καὶ οἰκονομολογικὰ ἔργα. *Σημείωσις Γ. Μουρίκη*].

(\*) *Στοιχεῖα Οἰκονομικῆς*. Κατὰ τὰς παραδόσεις κ. Γ. Μουρίκη ἐν τῇ ἐμπορικῇ Σχολῇ Πειραιῶς ὑπὸ Φιλιπακοπούλου καὶ Βογιατζῆ. Ἀθῆναι 1911.



ι'.

τῶν ἐφ' ὅσον συναντῶ αὐτὰς καὶ τὰς γνώμας τοῦ κ.  
Μουρίκη:

Πρὸς μεθοδικωτέραν μελέτην τοῦ θέματος θὰ ὀμι-  
λήσωμεν

Α') Περὶ φορολογίας τῶν κληρονομιῶν ἐν γενει,

Β') » » » » ἐν Ἑλλάδι.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

Α'.

## ΠΕΡΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

Ἐὰν ἐξαίρεση τις τὸν φόρον τοῦ εἰσοδήματος δὲν ὑπάρχει φόρος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγράφησαν ὑπ' ἐσχάτων τόσα ὅσα ὁ φόρος τῶν κληρονομιῶν<sup>1)</sup>.

1) Διὰ τοῦτο δύσκολον ἐάν ὅχι ἀδύνατον νὰ καταστρωθῇ πλήρης βιβλιογραφία τῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐκδοθέντων εἰδικῶν συγγραμμάτων. Ἐκ τούτων δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ συμβουλευθῇ κατὰ προτίμησιν τὰ ἑξῆς:

Γ. Ν. Κορινῆ: *Περὶ τῆς φορολογίας τῶν κληρονομιῶν*, Ἀθήνησι 1911. Μελέτη ἐξαίρετος, ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἀπο ἐλληνικῆς ἀπόψεως διερεύνησιν τοῦ θέματος, ἀλλὰ περιλαμβάνουσα καὶ πλήρη αὐτοῦ ἐξέτασιν ἀπὸ γενικωτέρας ἀπόψεως.

G. von Schanz, ἐν λέξει Erbshafstssteuer ἐν τῷ Handwörterbuchl τοῦ Conrad (τόμ. γ' ἐκδ. τρίτη σελ. 1049 - 1091) — βλ. καὶ πολυτιμωτάτην μονογραφίαν τοῦ αὐτοῦ Zur Geschichte und Theorie der Erbschaftsteuer, ἐν Finanz-Archiv 1900 (σελ. 1 κέξ.) καὶ 1901 (σελ. 533 κέξ.).

Nina: L'imposta di successione nella scienza, nella storia e ne diritto Italiano 1902 ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Digesto Italiano Marsili-Libbeli: La natura dell imposta sulle successioni Τωρίνον 1904. West: The inheritance Tax β' ἐκδοσις Νέα - Ὑόρκη 1908.

J. Ybarnegaray: Etude critique de l'impôt progressif sur les successions Παρίσιοι 1910.

Περὶ τῆς φορολογίας τῶν κληρονομιῶν ἐν Αἰγύπτῳ βλ. τὸν Wilcken: Griechischen Ostraka in Aegypten τόμ. α' σελ. 345 καὶ 468 τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1899. Τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἐξεδόθη ἐσχάτως καὶ β' ἐκδοσις.

Περὶ τῆς ῥωμαϊκῆς φορολογίας πολλαὶ ἐγράφησαν ἰδίᾳ ἐν Γαλλίᾳ πραγματεῖαι, Μία τῶν τελευταίων εἶναι ἡ ἐναίσιμος διατριβὴ τοῦ Λ. Henri Guiland: Etude sur la vicesima hereditatum (Παρίσιοι 1895).

Περὶ τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν κυριωτέρων συγχρόνων νομοθεσιῶν διδομεν παρακατιόντες πληρεστέρας βιβλιογραφικὰς πληροφορίες.



Ἡ ταχύτης μεθ' ἧς ἐξηπλώθη ἡ φορολογία αὕτη ἐφ' ἑλων σχεδὸν τῶν πολιτειῶν, ἡ καταπληκτικὴ ἀνάπτυξις ἣν ἔλαβεν ἐν Γαλλίᾳ<sup>1)</sup>, Ἀγγλίᾳ<sup>2)</sup> καὶ Γερμανίᾳ<sup>3)</sup> καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ πολιτικοὶ ἀγῶνες οὓς ἐγέννησεν ἐν ταῖς δύο τελευταίαις τῶν χωρῶν τούτων προσέκλεσαν τὴν γενικὴν προσοχήν.

### § 1. Ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τοῦ φόρου.

Ταῦτα εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα. Καὶ δὴ

Α') Ἀπὸ ταμεινικῆς ἀπόψεως.

Ἡ παραγωγικότης καὶ ἡ ἐλασικότης. Ὁ φόρος εἶναι παραγωγικὸς ἰδίᾳ ἀπὸ ἐνὸς αἰῶνος ὁπότε ἡ αὔξησις καὶ ἡ συσσώρευσις τοῦ πλούτου ἡὔξησε καταπληκτικῶς τὴν κληρονομικὴν ὕλην. Εἶναι δὲ καὶ ἐλαστικὸς διότι ἀνδραγαθὸς σχεδὸν ἀπανταχοῦ τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου δέον ν' αὐξανῶνται αὐτομάτως αἱ τε κληρονομίαι καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν πρόσδοι.

Ἀμφότερα τὰ προσόντα ταῦτα εἶναι ἀναμφισδότητα καὶ μόνον ὥς θὰ ἴδωμεν παρακατιόντες τὸ ἀμέτρως βαρὺ τῆς φορολογίας κατώρθωσεν εἰς τινὰς χώρας νὰ τὰ μειώσῃ<sup>4)</sup>.

1) Περὶ μὲν τῶν πρώτων νόμων βλέπε E. Besson : La réforme des successions et donations Παρίσιοι 1902, περὶ δὲ τῶν μεταγενεστέρων τὸν A. Scheyven: Traité des droits de successions en Belgique, France et les Pays - Bas, Βρυξέλλαι 1913, ὡς ἐπίσης καὶ τὰς τελευταίας ἐκδόσεις τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Allix (γ' ἐκδοσις, 1912) καὶ τοῦ συστήματος τοῦ Leroy-Beaulieu (8η ἐκδοσις 1912).

2) Βλ. ἐν τῷ Finanz - Archiv. ἔτος XXV, 1908, τεύχος β', πλήρη μελέτην τοῦ κ. Haensel. Περὶ δὲ τῶν τελευταίων μεταρρυθμίσεων τὸ Bulletin de statistique et de Legislation Comparée φύλλα Σεπτ. καὶ Ὀκτ. 1910.

3) Βλ. ἐν τῷ Finanz - Archiv ἔτος XXVI, 1909, τεύχος α', τὴν μελέτην τοῦ κ. R. E. May : Zum Kampf um die Nachlassteuer καὶ τὴν διατριβὴν ἐπὶ διδακτορίᾳ τοῦ κ. G. Dayras: L'impôt successoral en Allemagne, Παρίσιοι 1910.

4) Βλ. ὅσα λέγομεν ἐν τέλει περὶ τῶν συνέπειων τῆς σημερινῆς μορφῆς τῆς φορολογίας.



### Β'. Ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως

Ἰκανοποιεῖ τὴν κοινὴν συνείδησιν ἥτις θεωρεῖ ὅτι οὐδεὶς εἶναι δικαιοτέρον νὰ συνεισφέρει τοῦ κληρονομοῦντος, δηλαδὴ τοῦ ἀποκτῶντος ἀγαθὰ ἄνευ θυσίας, ἢ δὲ ἱκανοποιήσῃς αὕτη εἶναι τοσούτῳ μᾶλλον πλήρης καθ' ὅσον εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς θεωρίας τῆς ἐπιπτώσεως ὅτι ὁ φόρος εἶναι ἐκ τῶν ὀλίγων ἐκείνων ὅτινες δὲν δύναται νὰ μετακυλισθῶσιν ἀπὸ τοῦ φορολογουμένου εἰς τρίτους· εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἄμεσος φόρος <sup>1)</sup>.

Ἐν ᾧ δὲ οὕτω ἱκανοποιοῦνται οἱ τρίτοι ὁ καταβάλλων τὸν φόρον δὲν γογγύζει, διότι ὡς παρατηρεῖ λεπτῶς ὁ ποτὲ ἡμέτερος συμμαθητῆς νῦν δ' ἐν Παρισίοις καθηγητῆς αἱτῆς <sup>2)</sup> οὗτος εὐρίσκεται εἰς στιγμὴν ψυχολογικὴν, εἰς ὥραν δηλαδὴ καθ' ἣν δὲν ἐσυνείθισεν εἰσεῖναι νὰ θεωρῇ ὡς ἰδικὰ του τὰ κληρονομηθέντα καὶ ἔχει καὶ ἀγαθὰ διαθέσιμα πρὸς πληρωμὴν τοῦ φόρου.

Παρατηρῶ ἀμέσως ὅτι τὰ ἐκτακτὰ κοινωνικὰ ταῦτα προσόντα τοῦ Φ. Κ. <sup>3)</sup> ἐνίοτε μειοῦνται ἢ καὶ ἐκμηδενίζονται.

Καὶ πάσχει μὲν τοῦτο τὸ προσὸν τῆς δικαιοσύνης διὰν ἐπιβάλλεται ὁ φόρος εἰς τοὺς κατιόντας. Οὗτοι θεωροῦνται, τοῦλάχιστον εἰς τὰς χώρας ὅπου ἐπέδρασε τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον, ὅπου κρατεῖ ὁ θεσμὸς τῶν ἀναγκαίων κληρονόμων καὶ ὁ ἔτι μᾶλλον ἀπὸ τῆς ἡμέτερας ἀπόψεως οὐσιαστικώτερος τῆς νομίμου μοίρας, ὡς ἔχοντες εἶδος δικαιώματος συνιδιοκτησίας ἐπὶ τῆς πατρικῆς περιουσίας. Ὅντως δὲ πολλάκις συνέτεινον εἰς τὴν αὐξησιν αὐτῆς, συγχρό-

1) Βλ. τὸ περίφημον ἔργον τοῦ Σέλιγκμαν *Περὶ ἐπιπτώσεως τῶν φόρων* μέρος Β' κεφ' 8ον. Ἡ πλατυτέρα ἐξήγησις τῆς ἀναμφισβητήτου ταύτης προτάσεως θ' ἀπήτει ἀναπτύξεις αἰτινες δὲν εἶναι τοῦ παρόντος.

2) Βλ. τὸ προμνησθὲν *Traité elementaire de Sciences des finances* σελ. 497.

3) Τοῦ λοιποῦ θὰ περιορίζομαι εἰς τ' ἀρχικὰ στοιχεῖα τοῦ Φόρου τῶν Κληρονομιῶν.

τερον δ' ἔτι ἔζησαν ἐν μέρει τοῦλάχιστον ἐπ' αὐτῆς. Διὰ τοὺς κατιόντας ὅθεν ἡ κληρονομία δὲν ἔχει τι τὸ κοινὸν πρὸς κέρδος λαχείου.

Ὅσον δὲ βαρύτερος εἶναι ὁ φόρος τόσον ἡ ἐντύπωσις τῆς προσιγνομένης εἰς βάρος των «δημεύσεως» εἶναι ἰσχυροτέρα. Πλὴν τὰ βαρέα τέλη ἐπιδρῶσιν ἐπίσης ἐπιβλαβῶς καὶ ἐπὶ τοῦ προσόντος τῆς προσφορότητος.

Ὅταν ἀνεξαρτήτως τοῦ βαθμοῦ συγγενείας, ὁ φόρος φθάνει εἰς 15, 20 30  $\frac{0}{100}$ , οὐ μόνον θίγει οὐχὶ τὸ εἰσόδημα ἀλλὰ τὸ κεφάλαιον (πλουτολογικὴ ἀποψις), ἀλλὰ θέτει εἰς δυσχερεστάτην θέσιν τὸν κληρονόμον ἀποροῦντα προκειμένου περὶ ἀκινήτου, βιομηχανικῆς, ἢ ἐμπορικῆς περιουσίας ποῦ νὰ εὑρῇ τόσα χρήματα. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κινήτης ἀκόμη ἡ ὑποχρέωσις νὰ ἐκποιήσῃ ἐσπευσμένως σπουδαῖον μέρος τῶν ἀξιών δύναται νὰ συνεπαγάγῃ δι' αὐτὸν σπουδαίας ζημίας. Διὰ ταῦτα δὲ συμμεριζόμεθα τὴν γνώμην τοῦ κυρίου Μουρίκη καθ' ἣν ἡ στρατιὰ πρὸς ἀπώτατον τοῦ φόρου προθεσμία <sup>1)</sup> ἡ διδομένη ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου νόμου διὰ τὰ ἀκίνητα μόνον, δέον νὰ ἐπεκταθῇ εἰς πᾶσαν κληρονομίαν <sup>2)</sup>

Διατυπωθεῖσων τῶν δύο τούτων ἐπιφυλάξεων ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ βάρος τοῦ φόρου, ἐπανερχόμεθα εἰς τὰ προσόντα αὐτοῦ.

### Γ'. Ἀπὸ Διοικητικῆς ἀπόψεως

*Εὐκολία τῆς βεβαιώσεως τοῦ φόρου, τῆς ἐξακριβώσεως τῆς φορολογητέας ὕλης.*

Ὁ Στούρμ εἰκωνικώτατα παριστᾷ τὴν κατάστασιν λέγων ὅτι «αἱ κληρονομίαι ἀφ' ἑαυτῶν οὕτως εἰπεῖν προσφέρονται εἰς τὸν εἰς-

1) Ἐν Γερμανίᾳ εἶναι δεκαετής. Ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ 1911, ποικίλει μεταξὺ 1 καὶ 3 ἀναλόγως τοῦ ὀφειλομένου ποσοστοῦ.

2) Τὸ δημόσιον δὲν δύναται νὰ ὑποστῇ ἐκ τούτου οὐδεμίαν ζημίαν, ἅτε προαπαιτουμένης ἐγγυήσεως καὶ τρέχοντος τοῦ τόκου τῶν ὀφειλομένων.



πράκτορα». Ὡντως ἡ ἰδέα τῆς κληρονομίας συνδυάζεται πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἀπογραφῆς. Οἱ φόροι τοῦ κεφαλαίου ἢ τοῦ εἰσοδήματος γεννῶσι δυσχερείας, διότι υποθέτουσι πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς φορολογητέας ὕλης τὴν ἀνάμειξιν εἰς τὰς ἰδιωτικὰς υποθέσεις τοῦ φορολογουμένου, τὴν μεταβολὴν τοῦ εἰσπράκτορος εἰς ἱεροξεταστήν. Ἐδῶ ὅμως ἡ ἀνάκρισις πηγάζει ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ ἐπιβάλλεται ὑπ' αὐτῶν. Ὅπως ἔλεγεν τῷ 1901 ὁ εἰσηγητὴς τῆς πλειονοψηφίας Lourties, ἡ γαλλικὴ γερουσία ἀποκρούει μὲν τὸν φόρον ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος διότι εἶναι ἱεροξεταστικὸς (inquisitoire) στέργει ὅμως τὴν ψήφισιν τοῦ νέου νόμου τῶν κληρονομιῶν διότι οὗτος, καίπερ προσδευτικὸς, δὲν παρουσιάζει τὸ μειονέκτημα τοῦτο.

Ἡ ἀποφίς αὕτη τοῦ Φ. Κ. ἀποκαλύπτει καὶ ἕτερον σπουδαῖον αὐτοῦ προσὸν ἀπὸ ἀπόψεως τῆς φορολογικῆς ἰσότητος.

Ἀρκούντως κοινὴ ἀξιῶσις κρατεῖ ὅπως τὰ ἐξ ἐργασίας προερχόμενα εἰσοδήματα φορολογοῦνται ὀλιγοτερον ἢ τὰ τοῦ κληρονομίου πλοῦτου. Ἡ ἀξιῶσις αὕτη δὲν εἶναι ὅσον δικαία φαίνεται (χήρα καὶ ὀρφανὰ ἔχοντα λ. χ. 10,000 δρ. εἰσόδημα εἶναι συμπαθέστερα καλικοιλάδου ὑψιφώνου λαμβάνοντος τὸ ποσὸν τοῦτο δσάκις εὐδοκίῃ ἢ τραπευδύσει τὴν Μποῆμ ἢ τὸν Ριγολέττον), προσκρούει δ' εἰς δυσκολίας περὶ τὴν ἐφαρμογὴν προκειμένου περὶ μικτῶν εἰσοδημάτων, (1) ὡς ἐπίσης καὶ εἰς ὅχι μικρὰς ἀντιρρήσεις ἀρχῆς, παρατηρουμένου πρὸ παντός ὅτι ἐὰν προσωρινὰ εἶναι τὰ ἐξ ἐργασίας εἰσοδήματα προσωρινὰ καὶ ἡ φορολογία τοῦναντίον διηνεκὴς εἶναι ἢ τῶν διηνεκῶν εἰσοδημάτων.

Ἐν τούτοις ἡ ἐργασία παραμένει καθ' ἑαυτὴν συμπαθεστέρα καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραγνωρισθῇ ὅτι ὁ ἐργαζόμενος ἔχει νὰ

1) Δ. Χ. κληρονομήσας τεχνοστάσιον κερδίζει 25000 δρ. ἐτησίως· ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου τί ἀντιπροσωπεύει ὄντως τὰ εἰσοδήματα τοῦ τεχνοστάτου καὶ τί τοὺς πρόσωπικοὺς αὐτοῦ κόπους. Σημειωτέον ὅτι ὑπὸ ἄλλον διεθυντὴν ἢ αὐτὴ βιομηχανία δύναται ν' ἀποδώσῃ 50,000 δρ. ἢ νὰ καταλήξῃ εἰς πτώχευσιν.

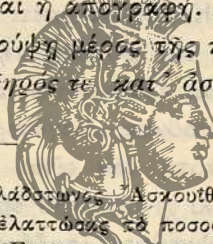


μεριμνήσῃ καὶ περὶ τῆς αὔριον (ἀποταμίευσις). Ἡ λύσις τοῦ διλήμματος εὑρηται ἐν τῷ φόρῳ τῶν κληρονομιῶν. Τοῦτο ἔθηκεν ὡς ἀρχὴν ὁ Γλάδστων (1) λέγων ὅτι τὸ μὲν ποσοστὸν τοῦ φόρου τοῦ εἰσοδήματος δεόν νὰ ᾖ ἀνεξάρτητον τῆς φύσεως τούτου, ὁ δὲ κεκτημένος πλοῦτος δεόν νὰ φορολογεῖται, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἤδη φορολογουμένου εἰσοδήματος αὐτοῦ, δι' ἰδιαίτερου φόρου· ὁ δὲ πρὸς τοῦτο καταλληλότερος εἶναι ὁ Φ. Κ. (2).

Πάντοτε ἐκ τοῦ αὐτοῦ γεγονότος, τῆς εὐκόλου βεβαιώσεως τῆς φορολογητέας ὕλης πηγάζουσι καὶ δύο ἄλλαι ἔμμεσοι πλὴν ἄξιαι λόγου ὑπηρεσίαι ὡς προσφέρει ὁ Φ. Κ., τὴν μὲν εἰς τὴν δημοσιονομικὴν διοίκησιν, τὴν δὲ εἰς τὴν Στατιστικὴν.

Ἡ προσφερομένη εἰς τὴν διοίκησιν ὑπηρεσία ἔγκειται εἰς τὸν ἔλεγχον ὃν συνεπάγεται ἡ ἀπογραφή. Καὶ πράγματι εἶναι εὐκόλον εἰς τὸν ζῶντα ν' ἀποκρύψῃ μέρος τῆς περιουσίας του. Ὅταν ὁμως κατέλθῃ «*γυμνός τε ξηρὸς τε καὶ ἀσφοδελὸν λειμόνα*» τὸ δημό-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

1) Ὁ διάδοχος τοῦ Γλάδστων, Ἀσκούιθ παρεγνώρισεν ἐπ' ἐσχάτων (τῷ 1907) τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐλαττώσας τὸ ποσοστὸν τοῦ income-tax διὰ τὰς προσόδους τῆς ἐργασίας. Ἐκάλυψε δὲ μάλιστα τὴν ἐκ τῆς μεταρρυθμίσεως ἐπελθοῦσαν ἐλάττωσιν προσόδων δι' αὐξήσεως τοῦ Φ. Κ. Κατὰ δὲ τὴν εἰσῆγγιν εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ 1913 - 1914, ἡ ἐλάττωσις αὕτη ἀνέρχεται εἰς τὰ ἐξῆς ποσά (βλ. τὸν λόγον τοῦ κ. Λόου - Τζώρτζ, τῆς 10]23 Ἀπριλίου 1913, εἰς τὰ στενογραφημένα πρακτικά τῶν Τάξεως τῆς 24 Ἀπριλίου).

1907 - 8 . . . . .	1,185,666 Λ. Στ.
1908 - 9 . . . . .	1,257,399 „ „
1909 - 10 . . . . .	2,145,730 „ „
1910 - 11 . . . . .	2,169,845 „ „
1911 - 12 . . . . .	2,215,000 „ „
1912 - 13 . . . . .	2,290,000 „ „

ὥστε ἡ ἐλάττωσις ὑπολογίζεται διὰ τῶν τρέχουσας χρῆσιν ἄνω τῶν 57 ἑκατ. φρ. Σημειωτέον ὅτι ἀπὸ τοῦ 1909 - 1919 ἠδξήθη ὁ φόρος διὰ τὰ ἐκ κεκτημένου πλοῦτος προερχόμενα εἰσοδήματα ἀπὸ 1 σελίνιον εἰς 1 1/8 σελίνιου κατὰ λίραν στερλίναν (σχεδὸν 6%).

2) Βλ. τὴν ἡμετέραν μελέτην ὁ *Γλάδστων Οἰκονομολόγος*, Ἀθῆναι 1910 σελ. 40—41.

σιον θὰ ἐξακριβώσῃ τί εἶχε καὶ θὰ ἀποζημιωθῇ διὰ τὴν γενομένην εἰς βάρος του λαθροχειρίαν. (1)

Γνωστὴ ἐξ ἄλλου τυγχάνει ἡ μέθοδος ἣν ἐγκαινίασεν ὁ de Foville καὶ ἡσπάσθησαν πλείστοι ἄλλοι μεγάλοι στατιστικοὶ (λ. χ. ὁ Bodio) τοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κληρονομιῶν. Ἀλλὰ τὴν ἐνιαύσιον κληρονομικὴν δόσιν (annuité successorale) δὲν γνωρίζομεν εἰ μὴ χάρις εἰς τὸν φόρον τῶν κληρονομιῶν.

Εἰς ταῦτα τὰ προσόντα ἡ σχολὴ τῶν ἀπὸ καθέδρας σοσιαλιστῶν προσθέτει καὶ ἕτερα.

Ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνικῆς δημοσιονομίας (finance sociale).

Ὁ προοδευτικὸς Φ. Κ. εἶναι πρὸς μείωσιν τῶν κοινωνικῶν διαφορῶν προκριτότερος τοῦ φόρου τοῦ εἰσοδήματος τοῦ μοιραίως πιστικοῦ καὶ μὴ δυναμένου νὰ διακρίνῃ εὐνόλως μεταξὺ τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἐκ κεκτημένου πλούτου πηγαζόντων καὶ τῶν λοιπῶν. Ἐδῶ ὁ κεκτημένος πλούτος εἶναι αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον τῆς φορολογίας, εὐνᾶται ὅθεν νὰ ἐπιδιωχθῇ προχείρως ἡ μείωσις τῶν μεταξὺ τῶν διαφορῶν τάξεων διαφορῶν. Ἐπὶ πλέον παρακωλύεται ὁ σχηματισμὸς τάξεων ἀργῶν, ζωσῶν παρασιτικῶς εἰς βάρος τῆς λοιπῆς κοινωνίας (2). Ἡ ὑπαρξίς τοιούτων τάξεων

1) Ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις, κατὰ τὸν West (ἐν. ἀνωτ. σελ. 204) αἱ φορολογικαὶ ὑπεκφυγαὶ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ κινητοῦ πλούτου εἶναι πολὺ συχναί, ἐντεῦθεν καὶ ἡ διάδοσις τοῦ Φ. Κ. ὡς καὶ ὁ συχνὸς περιορισμὸς του εἰς μόνας τὰς κινητὰς περιουσίας. Ἀνώτατος οἰκονομικὸς ὑπάλληλος τῆς πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης ὑπεστήριξε τὴν ἀνάγκην προοδευτικῆς φορολογίας ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν ἐπὶ τῇ λόγῃ ὅτι ὅσον μεγαλειότερον εἶναι τὸ εἶσοδημα τόσον αἱ ὑπεκφυγαὶ ἦσαν εὐκολώτεραι καὶ συνεπῶς μεγαλειότεραι.

2) Αὗται ἀποτελοῦνται ἀπὸ τοὺς κοινῶς κληθέντας *κυφῆνας* «Ἐπάγγελμα» πρὸς ὃ ὁμολογουμένως πλείστοι αἰσθάνονται ὀρμέφυτον ῥοπήν. Ὡς λέγει ὁ Φασουλῆς φιλοσόφος (σελ. 77 α' ἐκδ. Ἀθῆναι 1891) πρὸς τὸν Ἄνθρωπον

Ὁὐ! νὰ χαθῇς κηφηνარიό, στῶν μελισσῶν τὸ σμήνος  
ἐσὺ ζηλεύεις μοναχὰ τὴν θέσιν τοῦ κυφῆνος.



κινεί ὄντως τὴν ἀγανάκτησιν πάσης εὐγενοῦς ψυχῆς διὰ τοῦτο δὲ βλέπομεν τοῦ Στουάρτ Μίλλ κατ' ἀρχὴν ἐχθιστον τῇ προοδευτικῇ φορολογίᾳ παραδεχόμενον ἐξαιρετικῶς ταύτην ἐπὶ τοῦ Φ. Κ. (βλ. Principles, βιβλίον Β' κεφ. II).

## § 2. Ἐλαττώματα τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν.

Ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως ἐξεταζόμενος ὁ Φ. Κ. ἔχει ἐλαττώματα ὀλίγα καὶ εὐκόλως διορθωτέα· ὑπεδείξαμεν ἤδη δύο ἐξ αὐτῶν ὑποδεικνύοντες συνάμα πῶς θεραπεύονται (βλ. ἄν. σελ. 13 - 14), ἰδοὺ δύο ἑτέρα

α') "Οτι εἶναι πλουτολογικῶς ἐπιβλαβής, καθ' ὃ τείνων νὰ μειώσῃ τὸ προωρισμένον πρὸς παραγωγὴν κεφάλαιον.

β') "Οτι εἶναι ἄνισος, διότι αἱ μεταδιβάσεις ἐπέρχονται κατ' ἄνισα διαστήματα. Φέρ' εἰπεῖν κληρονομία τις διανέμεται μεταξὺ δύο ἐξαδέλφων· ὁ εἰς εἶναι 70 ἐτῶν ὁ ἕτερος 20· προφανὲς ὅτι ἡ μερὶς τοῦ πρώτου θὰ ὑπερῶσθαι ὅπως καὶ διέξωσθαι εἰς τὸν φόρον πρὶν ἢ ἡ τοῦ δευτέρου βαρυνθῇ καὶ αὐθις.

Τὸ δεύτερον τοῦτο μειονέκτημα δὲν μὲ συγκινεῖ ἀπείρως· δύναται δέ, ἐφ' ὅσον τὸ ἐπιτρέπει ἡ ἀβεβαιότης τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, νὰ μετριασθῇ λαμβανομένης ὑπ' ὅψει μέχρι τινὸς τῆς ἡλικίας τοῦ κληρονόμου ἐν τῇ ὑπολογισμῇ τοῦ φόρου (ὡς τοῦτο γίνεται διὰ τὴν φορολογίαν τῶν δικαιωμάτων ἐπικαρπίας) καὶ δι' ἄλλων μέσων.

Τὸ πρῶτον ὅμως ἐλάττωμα εἶναι σπουδαιότατον, καὶ δὲν θεραπεύεται εἰ μὴ ἐφ' ὅσον ὁ φόρος πληρώνεται διὰ τοῦ εἰσοδήματος. Ἀλλὰ τοιοῦτόν τι, ὡς καὶ τῇ τυφλῇ δῆλον, δὲν ἐπιτυγχάνεται εἰ μὴ ἐφ' ὅσον ὁ φόρος εἶναι ἐλαφρὸς καὶ καταδλητέος κατὰ δόσεις. Τοῦτο δὲ τοσοῦτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ὁ στερηθεὶς φέρ' εἰπεῖν 33 % κληρονομίας τινός, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, θὰ θεωρήσῃ ὅτι ἡ κληρονομία ἀνῆρχετο εἰς 67 % τῆς ἀρχικῆς καὶ δὲν θὰ φροντίσῃ ν' ἀνακτήσῃ δι' ἀποταμιεύσεως τὸ παρακρατηθὲν ὑπὸ τοῦ Δημοσίου τρίτον.



Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως ἐλαττώματα τοῦ Φ. Κ. Ἡ πράξις ὅμως ἀπεκάλυψε πλείεστα ἄλλα περὶ ὧν ἐντὸς ὀλίγου θὰ λάδωμεν ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσωμεν πλατύτερον.

Τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα μᾶς ἐπιτρέπουσιν ὅμως ἤδη νὰ ἐννοήσωμεν : ποία ἡ φύσις τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν καὶ τίνες οἱ λόγοι τῆς ταχείας αὐτοῦ ἀνὰ τὸν κόσμον ἐπεκτάσεως.

### § 3. Φύσις τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν.

Πολλάκις ἐχαρακτηρίσθη ὁ φόρος τῶν κληρονομιῶν ὡς τέλος. Οὐδὲν τούτου μᾶλλον ἐσφαλμένον ὄντως ἡ πολιτεία οὐδεμίαν παρέχει ὡς ἀντάλλαγμα εἰδικὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν κληρονομούμενον. Ἄλλως εἶχον τὰ πράγματα κατὰ τὸν μεσαῖωνα, ὁπότε ἡ ὑψηλὴ ἰδιοκτησία τῆς γῆς ἀνῆκεν εἰς τὸν χωροδεσπότην ὅστις θνήσκοντος ἐνὸς τῶν εἰς αὐτὸν ὑπακειμένων ἡξίου ἀνταλλάγματα ὅπως ἀνανεώσῃ τὰ δικαιώματα τοῦ κληρονομοῦντος. Λείψανα τῆς ἐποχῆς σώζονται εἰς τινὰς εὐρωπαϊκὰς νομοθεσίας (λ. χ. τῇ Ἀγγλικῇ καὶ ἐν τῇ ἀντιλήψει ἣν τὸ κοινὸν ἔχει τοῦ φόρου ἐν ταῖς χώραις ἐνθα τοιαῦται νομοθεσίαι κρατοῦσιν. Παρ' ἡμῖν διέδωκεν αὐτὴν τὴν ἀντίληψιν τὸ ὅτι ὁ Φ. Κ. εἰσεπράττετο μέχρι τοῦ 1909 ὡς τέλος χαρτοσήμου καὶ ὅτι ἦτο σχετικῶς ἐλαφρὸς, ἀλλ' ἀμφοτέρωτα ταῦτα οὐδαμῶς ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως ἀρκοῦσιν ὅπως μεταβληθῇ ἡ φύσις τοῦ ἐσόδου ἀπὸ φόρου εἰς τέλος (').

Ἡ θεωρία τοῦ ἀσφαλιστροῦ. Δύο διαπρεπεῖς οἰκονομολόγοι ὁ Geffcken καὶ ὁ Λερῶν Μπωλιέ ὁ μὲν ἐν εἰδικῇ ἀλλ' ἀπηρχαιωμένῃ μελέτῃ, (2) ὁ δ' ἐν ἀδιακόπως ἀναδημοσιευμένῃ συστήματι, ὑποστηρίζουσι τὴν θεωρίαν ταύτην, ἣν, λόγῳ τοῦ κύρους τῶν συνηγῶρων ἀναγκάζομεθα νὰ ἐξετάσωμεν. (3). Τὸ ἀσφάλιστρον κατὰ

1) Βλ. πλείονα κατωτέρω ἐν τοῖς περὶ Ἑλληνικῆς νομοθεσίας.

2) Erbrecth und Erbschaftssteuern. ἐν τῷ Jahrbücher für Gesetzgebung Verwaltung und Volkswirtschaft ἔτος 1881.

3) Ὁ Λερῶν Μπωλιέ ἐπέδρασε καὶ ἐπὶ τοῦ κ. Γ. Φιλαρέτου βλ. Κώδιξ Χαρτοσήμου (ἐν τῇ Νομικῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἀνέστη Κωνσταντινίδου, ἔτος

τούς συγγραφείς τούτους δέον νὰ καταβληθῇ διότι ἡ Πολτεία ἐξασφαλίζει εἰς τὸν ἐπιζῶντα τὴν μεταβίβασιν τῆς περιουσίας τοῦ ἀποδιδώσαντος. Ἀλλ' ὡς παρατηρεῖ ὁ Nitti, ὅστις κατεθρυμμάτισε κυριολεκτικῶς τὴν θεωρίαν ταύτην, (') «ἡ ὑποχρέωσις τῆς πολιτείας νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ἐλάχιστον ὄριον τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης καὶ τῆς δημοσίας τιμότητος τῆς ἀπαραιτήτου διὰ τὴν μεταβίβασιν τῶν ἀγαθῶν, εἶναι τόσον στοιχειώδης ὥστε δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς εἰδικὴ ὑπηρεσία παρεχομένη εἰς τὸν κληρονομοῦντα. Τοιοῦτόν τι θὰ ἰσοδυνάμει πρὸς αἴτησιν εἰδικῶν τελῶν λόγῳ ἐξασφάλισως τῆς δημοσίας ἀσφαλείας. Ἐξ ἄλλου ἡ παραδοχὴ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀσφαλίστρου θὰ ἦγεν εἰς τὴν συνέπειαν ὅτι πᾶσαι αἱ κληρονομίαι δέον νὰ φορολογῶνται διὰ τοῦ αὐτοῦ ποσοστοῦ ἀνεξαρτήτως τοῦ βαθμοῦ συγγενείας, τοῦθ' ὅπερ οὐδαμοῦ παρατηρεῖται» (').

Τί λοιπὸν εἶναι ὁ φόρος τῶν κληρονομιῶν ; Ἀπλῶς τοῦτο : «Φόρος ἰδιώνυμος ἐπιβαλλόμενος ἐπὶ τοῦ κεκτημένου πλούτου κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ θανάτου τοῦ κατόχου αὐτοῦ.»

#### § 4. Ἐπέκτασις τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν.

Φόρος ἔχων οἷα ὁ ἡμέτερος προσόντα εἶναι φυσικὸν ν' ἀναπτυχθῇ παντοῦ ὅπου ὑπάρχει συσσωρευμένος πλοῦτος. Διὰ τοῦτο

1889) σελ. 203. Καίπερ παρῆλθον 24 ἔτη ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς του τὸ ἔργον τοῦ κ. Φιλάρετου μένει χρήσιμον, καί, λόγῳ ἰδίως τῶν ἱστορικῶν πληροφοριῶν, τερπνῶς διδακτικόν.

1) Principii di Scienza delle Finanze σελ. 679 δ' ἐκδ. 1912. Ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ὁ Nitti καταδεικνύει ὅτι ἡ πολιτεία δὲν ὑπείσρχεται εἰς τὴν κτῆσιν τῶν χρευσουσῶν κληρονομιῶν ὡς κληρονόμος ἀλλὰ καταλαμβάνει ἀπλῶς ταῦτα ὡς ἀδέσποτα ἀγαθά.

2) Ἐχω τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Λερῶν Μπωλιέ θ' ἀντελήφθη πόσον ἀβάσιμος εἶναι ἡ ἀρχὴ ἣν ἀσπάζεται, ἀλλὰ, καὶ τοῦτο διέφυγε τὸν Nitti, φοβούμενος μεγάλως καὶ δικαίως τοὺς βαρεῖς φόρους ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν παραδέχεται θεωρητικὴν αὐτῶν ἑξαιρῆσιν ἥτις κατ' ἀνάγκην περιορίζει αὐτοὺς εἰς τὸ ἐλάχιστον. Πράγματι δὲ λέγει παρακατιῶν «Ὅταν ὁ κληρονομικὸς φόρος ὑπερβεῖ λογικόν τι ποσοστὸν δὲν ὁμοιάζει πλέον ἀσφαλίστρου, ἀλλ' ἐξώνησιν περιουσίας».



εὐρίσκομεν αὐτὸν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Αἰγύπτῳ, ἐν Ρώμῃ. Εἵτα δὲ χω-  
 ρίς ποτὲ νὰ σβεσθῇ ἐντελῶς, διότι ἀναφαίνεται ἐν Βυζαντίῳ <sup>(1)</sup> εἰς  
 τὰς Ἰταλικὰς δημοκρατίας <sup>(2)</sup>, εἰς τὴν Ὀλλανδίαν τῷ 1621 <sup>(3)</sup>,  
 κατὰ τὰς φορολογικὰς μεταρρυθμίσεις αἰτίνες συνώδευσαν ἐν Ἀγ-  
 γλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ τοὺς πολέμους τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', οὐχ ἥττον  
 ὅμως δὲν καθίσταται μόνιμος τροφοδότης τῶν εὐρωπαϊκῶν τα-  
 μείων <sup>(4)</sup> εἰμὴ ἀπὸ 12 περίπου δεκαετηρίδων.

Ἡ αὔξησης τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ηὔξησε  
 ἐννοεῖται τὴν παραγωγικότητά του, ἀλλὰ ἡ προέχουσα αὐτοῦ ση-  
 μασία χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς μεγάλης φορολογικῆς μεταρρυθμί-  
 σεως τοῦ σιρ Οὐίλλιαμ Βέρνον Χάρκουρτ (1894).

Ἰδίως πράγματι ἀπὸ 19 ἐτῶν ὁ Φ. Κ. κατακτᾷ ἀπανταχοῦ  
 καταπληκτικὸν ἔδαφος ἀφ' ἑνὸς περιλαμβάνων τὸν ἕνα μετὰ τὸν  
 ἄλλον ὅλους τοὺς ἀρχικῶς ἀσυνδότους συγγενεῖς (συζύγους, ἀνιόν-  
 τας, κατιόντας), ἀφ' ἑτέρου αὐξανόμενος κατὰ τὸ ποσοστὸν, τέλος  
 καὶ πρὸς πάντας γενόμενος προσδευτικός.

Ἡ προσδευτικότης εἶναι τὸ σπουδαιότερον τῶν ἄρι εἰσαχθέν-  
 των στοιχείων. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἀνέκαθεν πρόοδος τις

1) Βλ. περὶ τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Αἰγυθίου, Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους (τομ. Γ' σελ. 565 ὅ'. ἐκδ. Ἀθῆναι 1886), καὶ H. Monnier : l'Epibolé (Nouvelle Revue Historique 1894) ἐνθα καὶ πλεῖοναι λεπτομέρειαι.

2) Βλ. τὴν προμνησθεῖσαν μελέτην τοῦ Schanz, Finanz - Archiv 1900 σελ. 36.

3) Βλ. Schanz ἐνθ. ἀνωτ. (1901, σελ. 555 κ.ἐξ.)

4) Ἐν Τουρκίᾳ ὑπῆρχε ἀνέκαθεν ἀνερχόμενος εἰς 10 %ο. Ἀλλ' αἱ μεγά-  
 λαι ἐκ κληρονομιῶν πρόσοδοι τοῦ ταμείου προήρχοντο, ὅπως καὶ εἰς τὰ  
 κράτη τοῦ μεσαίωνος, ὅπου διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀκριβῶς δὲν ὑπῆρχε φόρος  
 κληρονομιῶν, ἐκ τῶν εὐρυτάτων κληρονομικῶν δικαιωμάτων τοῦ κράτους ἢ  
 ἐν ἄλλοις λόγοις ἐκ τοῦ στενωτάτου κύκλου τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων.  
 Πρὸς τούτοις ὁ Σουλτᾶνος ἐκκληρονόμει τοὺς ἀνωτέρους ὑπαλλήλους, ὅπως ὁ  
 ἀγῶς τῶν γενιτσάρων τοὺς στρατιώτας του καὶ ὁ πατριάρχης τοὺς ἐπισκό-  
 πους βλ. λεπτομερείας εἰς τὰ γνωστὰ συγγράμματα τοῦ Μουρατζᾶ δ' Ὠσσόν,  
 Juchereau, Eton, κτλ. πρὸς τὴν ἡμετέραν μελέτην L'administration  
 financiere de la Grèce sous la domination turque Παρίσι: 1910.

ὑπῆρχεν ἐν τῷ φόρῳ, διότι τὸ ποσοστὸν ἠῦξανεν ἐφ' ὅσον ὁ βαθμὸς τῆς συγγενείας ἐγένετο ἀπώτερος. Πλὴν ὅμως ἐν τῷ αὐτῷ βαθμῷ τὸ ποσοστὸν ἔμενε τὸ αὐτὸ οἰονδήποτε καὶ ἂν ἦτο τὸ κληρονομούμενον ποσόν. Σήμερον αὖξάνει κατὰ πρόοδον.

Ἐχαρακτήρισα δὲ τὴν πρόοδον ὡς τὸ σπουδαιότερον χαρακτηριστικὸν τῆς φορολογίας ταύτης, οὐ μόνον διότι εἶνε πολὺ ταχέια, ἔχει δηλαδὴ ταχέως αὖξουσιν κλίμικα, ἀλλὰ καὶ διότι παρατηροῦνται <sup>1)</sup> ἀπανταχοῦ τάσεις πρὸς ἰλιγγιώδη τοῦ ποσοστοῦ αὖξησιν.

Οὕτω λ. χ. ἐν Γαλλίᾳ <sup>2)</sup>, ἡ προοδευτικότης καθιερώθη τὸ πρῶτον διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1901, ἀπὸ τοῦ 1902 καταργεῖται τὸ ἀνώτατον ὅριον ἐνὸς ἑκατομμυρίου καὶ αὖξάνεται τὸ ποσοστὸν. Διὰ δὲ τοῦ νόμου τῆς 8 Ἀπριλίου 1910 ἀνυψώθη πάλιν ἡ κλίμαξ ἣτις νῦν ἐν παραβολῇ πρὸς τὰ ἄλλα ἔτη ἔχει ὡς ἑξῆς:

Νόμος	ἔτος	Εὐθεία	Συγγενεῖς	Συγγενεῖς ἀπὸ 4 βαθμοῦ
			μέχρι 4 βαθμοῦ	καὶ λοιποὶ πληρογόμοι
Νόμος	1901	1—1 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	3 <sup>3</sup> / <sub>4</sub> —13 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	12—18 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
»	1902	1—5	3 <sup>3</sup> / <sub>4</sub> —15 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	12—20 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>
»	1910	1—6 <sup>1</sup> / <sub>2</sub>	4 —23	15—29

Ἐπίσης ἐν Ἀγγλίᾳ <sup>3)</sup> τὴν ἀναλογικὴν φορολογίαν, ἀναπληροῖ ἡ κλιμακωτὴ (degressive) με ἀσυνόριστον τῶν μικρῶν εἰσοδημάτων εἴτα δ' ἡ προοδευτικὴ. Τῆς ἐξελιξέως ταύτης σταθμοὶ εἶναι αἱ μεταρρυθμίσεις τοῦ Γλάστωνος (1853, 1864, 1881) καὶ ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Sir William Harcourt,

Τὸ σύστημα τοῦ Χάρκουρτ συνίσταται εἰς τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ἥδη προοδευτικοῦ estate duty (1—8 <sup>0</sup>/<sub>10</sub>), ὅστις ἦτο ὁ κύριος φόρος <sup>4)</sup> ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἀναλογικὸν καὶ ποικίλον μόνον κατὰ

1) Παρατηροῦντο τοῦλάχιστον μέχρις ἐσχάτων.

2) Βλ. διὰ λεπτομερείας τὴν ἐν σελ. 12 σημ. 1 βιβλιογραφίαν.

3) Βλ. διὰ λεπτομερείας τὴν ἐν σελ. 12 σημ. 2 βιβλιογραφίαν.

4) Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ γερμανικὸν Nachlassteuer, βαρύνει δὲ τὴν κλη-



βαθμὸν συγγενείας legacy duty (3 - 10 %), οὗ ἐξηροῦντο οἱ κατιόντες. Τὸ νομοθέτημα τοῦ Χάρκουρτ ἐκρίθη τότε βαρὺ ἢ δὲ κλίμαξ αὐτοῦ ἄγαν προσδευτική. Ἐν ταύτοις οἱ ριζοσπάσται ἐπαυελθόντες εἰς τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τοῦ 1905 μετέτρεψαν ἤδη αὐτὸ δις: τῷ 1907 (ὑπουργοῦντος τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Ἀσκουῖθ) καὶ τῷ 1910 (ὑπουργοῦντος τοῦ Λόυδ - Τζῶρτζ). Κατὰ τοὺς ἐπισήμους ὑπολογισμοὺς τούτου ἡ ἐπιβαλλομένη εἰς τὰς κληρονομίας μέση φορολογία 5 % ἠυξήθη εἰς 7 %. ἔχομεν λοιπὸν αὖξησιν σχεδὸν  $\frac{30}{100}$ . Ὅντως ὅχι μόνον τὸ estate duty ἀνῆλθεν ἀπὸ 1 - 8 εἰς 1 - 15, τὸ δὲ legacy duty ἀπὸ 5 - 10, πρόσθετος δὲ φόρος 2 % καθιερώθη διὰ τὰ καταπιστεύματα, ἀλλὰ καὶ κατηργήθη ἡ ἀπὸ τοῦ legacy duty ἀπαλλαγὴ τῶν κατιόντων, ὑπήχθησαν εἰς τὸν φόρον τὰ περιλαμβανόμενα ἐν καταπιστεύμασι ἀντικείμενα ἐπιστημονικοῦ, καλλιτεχνικοῦ καὶ ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος<sup>1)</sup>, κατηργήθη ἡ ἐπιεικὴς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ εἰσοδήματος ἐκτίμησις τῶν ἀκινητῶν κτλ. Τὸ σύνολον τοῦ νομοθετήματος εἰσαχθέντος τὸ πρῶτον τὸ 1909, ἀπετέλει πολεμικὴν μηχανὴν κατὰ τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων ἥς τὴν συστηματικὴν καὶ ὁμολογουμένως μωρὰν ἀντίδρα-

ρομίαν αὐτὴν καὶ ὅχι τὰς κληρονομικὰς μερίδας. Τοιοῦτόν τινα φόρον ἐδοκίμασε νὰ εἰσαγάγῃ καὶ ὁ Καγιὼ ἐν Γαλλίᾳ, τοιοῦτος δ' ἀκριβῶς εἶναι ὁ εἰσαγεθεὶς παρ' ἡμῖν φόρος τῶν κληρονομιῶν τοῦ 1909.

1) Ταῦτα εἶχον ἀπαλλαγῇ διὰ νόμου τοῦ 1895 καὶ λίαν δικαίως. Καλλιτεχνικαὶ καὶ ἱστορικαὶ συλλογαὶ παρέχουσιν εἰς τὸν κύριόν των μόνον εὐγενεῖς καὶ ἰδανικὰς ἀπολαύσεις, ὧν δὲν μένουσιν συνήθως ἀμέτοχοι οἱ συμπολίται του, ἐλκύουσι δὲ καὶ ξένους ἐν τῇ χώρᾳ. Ἀμα ὅμως τεθῇ ἐπ' αὐτῶν βαρὺς φόρος μόνον δισεκατομμυριοῦχοι ἢ κερδοσκοποὶ δύνανται νὰ διατηρῶσι θησαυροὺς ἀμυθῆτου μὲν ἀξίας μηδὲν δ' ἀποφέροντας. Ἐν ἔτος δὲ μόλις μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου τοῦ 1910 εἶδομεν τὸν μαρκήσιον Λανσθάουν πωλοῦντα πίνακα τοῦ Ρέμπραντ ὅστις ἔθεωρεῖτο ὡς εἰς τῶν ἀδαμάντιν τῶν ἰδιωτικῶν ἀγγλικῶν συλλογῶν.

Ἡ τάσις τοῦ συλλέγειν καλλιτεχνήματα εἶναι τοῦναντίον ἀξία πάσης ἐνθαρρύνσεως. Δι' αὐτῆς καθίστανται συμπαθεῖς πολλοὶ μεγάλοι χρηματοχειρισταί. Οὕτω ὑπολογίζεται ὅτι τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας τοῦ ἐσχάτως ἀποθανόντος Πιέρποντ Μόργκαν συνίστατο εἰς ἔργα τέχνης (βλ. τὸν Economist τοῦ Λονδίνου φύλλον 12 Ἀπρίλ. 1913).

σιν ἠθέλησαν νὰ νικήσωσιν οἱ ῥιζοσπάσται λαμβάνοντες κατὰ τὴν γραφικὴν ἔκφρασιν τοῦ A. Filon (ἐν τῇ 'Επιθεωρήσει τῶν Δύο Κόσμων τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1910) ὡς στόχον τὸ θυλάκιον τῶν ἀντιπάλων,<sup>1)</sup> ὑπῆρξεν ὁμως ἡ ἀφετηρία μεταβολῆς τοῦ βρεττανικοῦ συντάγματος· διότι οἱ Λόρδοι ἀξιώσαντες ὅτι εἶχον δικαίωμα ν' ἀπορρίψωσι καὶ τὸν προϋπολογισμὸν προεκάλεσαν ἐπανειλημμένας διαλύσεις τῆς βουλῆς αἵτινες πάλιν κατέληξαν εἰς τὸν νόμον τοῦ 1911 ὅστις περιώρισεν ἐν γένει τὰ νομοθετικά των δικαιώματα.

Τὴν συνδρομὴν τῶν μέσων τάξεων εἰς τὸν κατὰ τῶν Λόρδων ἀγῶνα ἐξησφάλισεν ὁ Λόυδ Τζῶρτζ διατηρῶν ὡς πρὸς μὲν τὸ estate duty τὸ ἀρχαῖον τιμολόγιον διὰ τὰς μικρὰς κληρονομίας, ἐξακολουθῶν δὲ ἀπαλλάσσει τοὺς κατιόντας τοῦ legacy duty ὅτε ἡ κληρονομία δὲν ὑπερέβαινε 15,000 Στερλίνας (375,000 δρ.). Ἀλλὰ αἱ εὐκολαὶ αὗται καθίστανται ἔτι αἰσθητότερον τὸν ἀγρίως προοδευτικὸν χαρακτῆρα τῆς νομοθεσίας.

Τὸ ἄμετρον τῆς φορολογίας δεσφύει κάλλιον παντὸς ἄλλου διατάξεις τοῦ νόμου τοῦ 1910 ἐπιτρέποντος εἰς τὸν κληρονόμον ἀντὶ τῶν κληρονομικῶν φόρων νὰ ἐγκαταλίπη τῷ δημοσίῳ μέρος τοῦ κληρονομουμένου ἀκινήτου. Ἀναγνωρίζεται δηλαδὴ ὅτι ὁ κληρονόμος δὲν δύναται εἰς τινὰς περιπτώσεις ν' ἀποτίσῃ τὸν φόρον εἰς χρῆμα ἄνευ καταστροφῆς.

1) Οἱ Λόρδοι ἐδείχθησαν μέχρι τινος ἄξιοι τῆς τύχης των, διότι εἶχον δῶση τὸ κακὸν παράδειγμα κομματικῆς δημοσιονομίας. Τῷ 1796 ψηφισαῶν τῶν Κοινοτήτων, τῇ εἰσηγήσει τοῦ Πίττ, φόρον ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν, οἱ κύριοι ὅλων σχεδὸν τῶν ἀκινήτων Λόρδοι ἐδέχθησαν τοῦτον μόνον διὰ τὰ κινητά.

Ὅτε βραδύτερον, περατωθέντων τῶν Ναπολεοντικῶν ἀγώνων, κατέστη ἐφικτὴ γενναία φορολογικὴ ἀνακούφισις, ἐπέτυχον τὴν κατὰ προτίμησιν ἐλάττωσιν τῶν ἰδίως βαρυνόντων αὐτοὺς ἀμέσων φόρων· βλ. περὶ τοῦ δευτέρου τοῦτου σημείου, Les tendances nouvelles de la législation fiscale en Europe depuis cinquante ans, Παρίσιαι 1901, σελ. 378. Τὸ ἔργον τοῦτο υναποτελεῖται ἐκ σειρᾶς ἐκθέσεων ὑποβληθεισῶν εἰς τὸ Παρισινὸν συνέδριον τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ 1900.



Ὁ ἐπισκοπῶν τὴν γαλλικὴν καὶ ἀγγλικὴν φορολογίαν, ὁ βλέπων ἀναγραφόμενα ποσοστὰ 25 % καὶ 29 %; δικαίως διερωτᾷ ἑαυτὸν ἐὰν τὸ δημόσιον ἐμφανίζεται ὡς κληρονόμος; Ὅντως, κατὰ τὴν γενικῶς δεκτὴν ἀντίληψιν, ἀπλοῦς φόρος δὲν δύναται ν' ἀνέρχεται εἰς τὸ τέταρτον ἢ τὸ τρίτον τοῦ φορολογουμένου κεφαλαίου.

Ὁ δ' ἀναλογιζόμενος ἐξ ἄλλου ὅτι εἰς τὰ δύο ἐκεῖνα μεγάλα κράτη τῆς δύσεως τὰ δημόσια χρεώγραφα τοκοφοροῦσιν 2 1/2 καὶ 3 % καὶ συνεπῶς ὅτι ὁ φόρος, ἀναλογῶν πρὸς 10 ἐτῶν πρόσσodon, εἶναι ἀδύνατον νὰ πληρωθῇ διὰ τῶν τόκων, ἐνθυμεῖται τὸ τοῦ Μιραβὼ πατρός:

«Impôt sur le revenu, impôt. Impôt sur le capital, pillage»

Τὰ λοιπὰ κράτη δὲν ἔδειξαν ὅσῃν ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ἄμετρον πρὸς τὴν πρόσodon σπουδὴν, ἀλλὰ μέχρι ἐσχάτων, ὁπότε ἡ Πολιτεία τῆς Νέας Υόρκης ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς ἀντιρᾶσεως, ἀνευ σχεδὸν ἐξαιρέσεων, ἐδείκνυσεν ὑπὸ ἡπιωτέραν μορφήν, τὰς αὐτὰς τάσεις<sup>(1)</sup>.

Ἐκεῖνο δ' ὅπερ εἶναι ἀξίον πάσης προσοχῆς καὶ αὐξάνει τὴν σπουδαιότητα τοῦ ζητήματος εἶναι ὅτι ἡ ὀρεξις τῶν ὁπαδῶν τῆς προσοδευτικότητος, φαίνεται μᾶλλον ἀνοιξάσα ἢ κορεσθεῖσα διὰ τῶν ἐπιτευχθέντων ἀποτελεσμάτων.

Ἐν Γαλλίᾳ μόλις ἔτος εἶχε παρέλθει ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ 1910 καὶ ἡ Γαλλικὴ βουλὴ ἐψήφισε νέαν αὐξησιν τῶν ἄρτι καθιερωθέντων τεραστίων τελῶν<sup>(2)</sup>.

Ὁ βουλευτὴς Maujan, ὅστις δὲν εἶναι κοινωνιστὴς ἀλλ' ἀπλῶς ριζοσπάστης, ὑπέβαλλε ἀπὸ τοῦ 1903 νομοσχέδιον δι' οὗ αἱ μὲν ἐξ

1) Βλ. λεπτομερείας ἐν τῇ προμνησθέντι ἐιδικῇ συγγράμματι τοῦ Ybar-negaray (L'impôt progressif sur les successions σελ. 127 - 174).

2) Τὴν αὐξησιν ταύτην ἀπέρριψε ἡ Γερουσία λόγῳ κυρίως τῆς παρὰ τοῖς ἀγροτικοῖς πληθυσμοῖς ἀναπτυχθείσης ἀντιρᾶσεως (βλ. Ἀλλιξ σελ. 501).

ἀδιαθέτου κληρονομίαι ἐδαρύνοντο μέχρις 25 % αἱ δὲ ἐκ διαθήκης μέχρι 50 % ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου (1).

Ἀνόλογοι προτάσεις ἀπαντῶσιν ἐν παντὶ σχεδὸν κοινοβουλία. Οὐδεμία οὕτως εἰπεῖν, προτείνεται φιλεργατικὴ δαπάνη χωρὶς νὰ προταθῇ συνάμα ὅπως τ' ἀπαιτηθησόμενα ἔξοδα καλυφθῶσι δι' αὐξήσεως τοῦ Φ. Κ.

Οὕτω λ. χ. ἐν τῷ ἐργατικῷ συνεδρίῳ τῆς Τολώσης (1908) ἐκρίθη λογικὸν ἕκαστος ἐργάτης φθάνων εἰς ἡλικίαν 55 ἐτῶν νὰ δικαιούται εἰς σύνταξιν ἐτησίαν 600 φράγκων. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται 800 ἑκατ. κατ' ἔτος, ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐνιαυσία κληρονομικὴ δόσις ὑπερβαίνει ἐν Γαλλίᾳ τὰ 5 δισεκατομύρια ὑπελήφθη ὅτι ὑπῆρχεν πρόχειρος ἡ πηγὴ ἐξ ἧς ἡδύνατο αἱ συντάξεις ν' ἀντληθῶσι (2).

Ἡ τοιαύτη δὲ σύστασις τοῦ Τολωσιανοῦ συνεδρίου δὲν πρέπει νὰ μᾶς ξενίσῃ. Τὴν μέθοδον ἣν συνίστα εἶχον ἐγκαινιάσῃ ἡ γαλλικὴ καὶ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις διότι φιλεργατικαὶ δαπάναι ἐπέβαλλον κυρίως τὰς προμνησθείσας φορολογικὰς αὐξήσεις (3). Τῶν φορολογικῶν τούτων αὐξήσεων οὔτε κατ' ἐλάχιστον μετεἶχον ἑκαῖνοι ὑπὲρ ὧν ἐγένοντο αἱ δαπάναι. Ἐνταῦθα δὲ κατ' ἐμὲ ἐργεῖται ὁ κύριος κίνδυνος τῆς παρούσης τῶν πραγμάτων τροπῆς.

Διατὶ ἡ ἐπιστήμη παλαίει ὑπὲρ τοῦ πανδήμου τοῦ φόρου; Διότι ὁ καλλίτερος χαλινὸς πρὸς μετριάσμον τῆς υπερμέτρου αὐξήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν (τοῦ ἐναργοῦς τούτου γνωρίσματος φαύλης δημοσίας οἰκονομίας) εἶναι τὸ νὰ συναισθάνωνται ταύτην πάντες οἱ διὰ τῆς ψήφου των μετέχοντες εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας.

Ἦδη ὅχι μόνον διὰ τῆς ἀσυνδοσίας καταργεῖται ὁ χαλινὸς, ἀλλὰ

1) Βλ. τὸ κείμενον τῆς προτάσεως ἐν Documents parlementaires, session ordinaire ἔτος 1903 σελ. 634 κέξ.

2) Βλ. Revue Bleue φύλλον 10 Σεπτεμβρίου 1908.

3) Βλ. καὶ ἄνωτ. σελ. 16 σημ. 1



καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν διατίθεται τὸ προϊόν τοῦ φόρου γεννᾷ καὶ συμφέρον εἰς ὀχράνας νέας. Ἀνθυγεινεστέραν δημοσιονομικῶς κα-  
τάστασιν δὲν δύναται νὰ συλλάβῃ ὁ νοῦς.

### § 5 Δικαιολογία καὶ συνέπειαι τῶν νέων τάσεων τῆς νομοθεσίας.

Ὁ Σίρ Οὐίλλιαμ Χάρκουρτ εἰς τὸν εἰσηγητικὸν τοῦ λόγον τῆς  
19 Ἀπριλίου 1894 (1), ἐδικαιολόγησε τὸ πνεῦμα τοῦ νομοθετή-  
ματός του λέγων ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦ διαθέτειν καὶ κληρονομεῖν  
ἀπορρέει οὐχὶ ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων ἀλλ' ἐκ τοῦ νόμου  
καὶ συνεπῶς ὁ νόμος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κανονίζῃ τοὺς ὅρους  
καθ' οὓς γίνεται ἡ διαδίδασις τῶν ἀγαθῶν.

Ἡ τοιαύτη θεωρία δὲν φαίνεται ἀνταποκρινομένη πρὸς τὰ πο-  
ρίσματα τῆς κοινωνιολογίας διδασκούσης ὅτι ἡ εἰκογένεια μετὰ τῶν  
συμφυῶν αὐτῇ δικαιωμάτων τῆς ιδιοκτησίας (2) καὶ κληρονομίας  
προϋπῆρχεν τῆς πολιτείας καὶ τῶν νομοθετημάτων αὐτῆς, (3)  
ἀντιθαίνει δὲ, ἂν ὅχι πρὸς τὰς φεουδαλικὰς ἰδέας αἵτινες κρα-  
τοῦσιν ἐν τῇ Ἀγγλικῇ κληρονομικῇ δικαίῳ (4), πάντως πρὸς τὰς  
ἀρχὰς τὰς χρησιμεύουσας ὡς βάσεις εἰς τὸ κληρονομικὸν δι-

1) Ἐδημοσιεύθη ἐν ἐκτάσει εἰς ὅλας τὰς μεγάλας ἀγγλικὰς ἐφημερίδας τῆς  
ἐπομένης. Οἱ μὴ γνωρίζοντες ἀγγλικά δύνανται νὰ συμβουλευθῶσιν τὸ Bul-  
letin de Législation Comparée 1894 σ. 470.

2) Ὁ Χάρκουρτ ἠδύνατο νὰ ἰσχυρισθῇ ἐπίσης ὅτι τῆς ιδιοκτησίας προκυ-  
πτούσης ἐκ τοῦ νόμου, ὁ νόμος ἠδύνατο νὰ περιορίσῃ ταύτην ὅσον ἤθελε.

3 βλ. Ybarnegaray σελ. 54-55.

4) Λ. χ. ἐν Ἀγγλίᾳ αἱ χρεώσασαι ἀκίνητοι κληρονομίαι περιέρχονται εἰς  
τὸ στέμμα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ δικαίου τοῦ νόμου τῆς εἰς τὸν κυρίαρχον ἐπανελεύσεως.  
Διὰ τοῦτο δὲ ὡς παρετήρησε λεπτιῶς ὁ Πέτρος Λερῶα - Μπωλιέ (υἱὸς τοῦ Παύ-  
λου) εἰς ἄρθρον ἀφιερωμένον εἰς τὴν προκειμένην θεωρίαν (Γάλλος Οἰκονο-  
μολόγος 24 Φεβρουαρίου 1900), ὁ λόγος τοῦ Χάρκουρτ δὲν συνεκίνησε πολὺ  
τὸ ἀγγλικὸν κοινοβούλιον.

καιον παρὰ τοῖς πλείστοις κράτεσι τῆς Εὐρώπης (¹) ἐν οἷς τὴν Ἑλλάδα (²).

Ἡ δ' ἐν τῇ θεωρίᾳ ἐγκλεισμένη διὰ τὸ κράτος ἐξουσία νὰ καταργήσῃ τὸν θεσμόν τῆς κληρονομίας καὶ τὸ δίκαιωμα τοῦ διαθέτου θὰ εἶχεν ἀπὸ πλουτολογικῆς ἀπόψεως ὀλέθρια ἀποτελέσματα. Ἄνευ τῆς ὀρμεμφύτου τάσεως νὰ μεριμνήσῃ τις ὑπὲρ τῶν τέκνων καὶ συγγενῶν, ἢ καὶ ὑπὲρ πατρίδος καὶ προσφιλῶν κοινωνηφελῶν σκοπῶν ὑπάρχει φόβος ὅτι ὅχι μόνον ἡ ἀποταμίευσις καὶ μετ' αὐτῆς ὅλαι αἱ μεγάλαι ἐπιχειρήσεις θὰ περιωρίζοντο εἰς ἄκρον ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ δι' ἐργασίας παραγωγὴ τοῦ πλούτου μεγάλως θὰ ἐλαττοῦτο. Δικαίως λέγει ὁ Λερῶν-Μπωλιέ ὅτι «τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἤθελεν ἀπολέσει μέγα μέρος τῶν ἀρετῶν τῆς προνοητικότητος καὶ τῆς δραστηριότητός του, ὃ δὲ σχηματισμὸς νέων κεφαλαίων θὰ ἐπαυεν (³)».

Θὰ ἡδύνατό τις νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ θεωρητικοῦ τούτου ζητήματος παρέλκει διότι κατ' οὐσίαν, ἀνψήφισαί ἀκρατον προοδευτικὸν Φ. Κ. βούλαι ἄγονται οὐχὶ ὑπὸ ἀφηρημένων θεωριῶν ἀλλ' ὑπὸ πρακτικῶν ἀναγκῶν καὶ δῆ :

- 1) Τῆς ἀδιακόπου αὐξήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν.
- 2) Τῆς αὐξούσης πολιτικῆς ἰσχύος τῶν πτωχοτέρων τάξεων.

Παρ' ὅλα ταῦτα θὰ ἦτο ἴσως ἀνάγκη ν' ἀναπτύξωμεν ἔτι πλατύτερον τὸ θέμα διότι τὰ ὀλέθρια πλουτολογικὰ ἀποτελέσματα ἅτινα θὰ ἀπέρρεον ἐκ τῆς ὀλοσχεροῦς καταργήσεως τοῦ δικαιώματος τοῦ διαθέτειν, παρουσιάζονται ἐπίσης καίπερ ἐν μικροτέρᾳ κλίμακῃ, ὅταν διὰ τοῦ φόρου τὸ δίκαιωμα τοῦτο περιορίζεται σήμερον μὲν κατὰ τὸ τέταρτον ἢ τὸ τρίτον, αὔριον δὲ κατὰ τὸ ἥμισυ.

Ἐν τούτοις παραδεχόμεθα ὅτι ἀντὶ θεωρητικῶν συζητήσεων

1) Βλ. ἀπόφασιν τοῦ γαλλικοῦ Ἀκυρωτικοῦ χρονολογουμένην ἀπὸ τῆς 23 Ἰουνίου 1857.

2) Βλ. λεπτομερείας παρὰ Κοφινᾶ σελ. 57-90. Τὸ ὅλον ζήτημα πραγματεύεται κατὰ τρόπον λίαν ἐνδιαφέροντα ὁ Η. F. Hitzig (Die Grenzen des Erbrechts ἐν τῇ Schweizer Zeitschrift ἔτος 1908 φυλλάδιον 36.)

3) Πρβ. Κοφινᾶν σελ. 60.



καλλίτερον είναι νά σπεύσωμεν εἰς τὴν ἔρευναν τῶν συνεπειῶν τῆς κρατοῦσης δημοσιονομικῆς πολιτικῆς.

### § 6. Συνέπειαι τοῦ ἀκράτως προοδευτικοῦ Φ. Κ.

Αὗται εἶναι ὀλέθρια. Τινὲς ἐξ αὐτῶν μᾶς εἶναι ἤδη γνωσταὶ διότι ἐλάβομεν, ἐν ἀρχῇ, ἀφορμὴν νά καταδείξωμεν ὅτι βαρεῖα φορολογία ἀνατρέπει πολλὰ τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ Φ. Κ. (βλ. ἀνωτ. σελ. 14 καὶ 18) καὶ ὅτι καθιστᾷ αἰσθητότερα τὰ ἐλαττώματά του κυρίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πλουτολογικὴν ἀποψιν, τὴν μείωσιν δηλαδὴ τοῦ κεφαλαίου.

Δύναται ὅθεν νά τεθῇ ὡς ἀρχὴ ὅτι Φ. Κ. διὰ νά εἶναι ἀξιοσύστατος δέον νά ᾖ ἐλαφρὸς.

Ἀλλὰ τὸ κακὸν δὲν περιορίζεται εἰς τοῦτο. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὑψηλοὶ φόροι ὠθοῦσι πάντοτε εἰς τὴν φορολογικὴν ὑπεκφυγὴν<sup>(1)</sup>. Ἡ δὲ συναίσθησις ὅτι μονονουχὶ δημοτικαὶ τοιοῦτοι ἐπιβάλλονται νῦν ἐπὶ μιᾷ τάξεως ὑπὸ ἄλλης χάριν ὅχι, τοῦλάχιστον, κοινοῦ καλοῦ ἀλλ' ἐγωιστικῶν συμφερόντων, ἀφαιρεῖ, εἰς τὰ ὅμματα τῶν ἐνδιαφερομένων, ἀπὸ τὴν ὑπεκφυγὴν τὸν χαρακτήρα παρανομίας διὰ νά προσδόσῃ αὐτῇ τὸν χαρακτήρα νομίμου ἀμύνης.

Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν ὅποιον τὸ δημόσιον στερεῖ διὰ μιᾶς 29 % κεφαλαίου νομίμως ἀνήκοντος αὐτῷ διὰ νά τὰ δαπανήσῃ κατὰ τὸν γνωστὸν ἡμῖν τρόπον, αἰσθάνεται ὅτι δὲν πρόκειται περὶ φόρου ἀλλὰ περὶ νοσφισμοῦ καὶ ἀμύνεται ὅπως δυνήθῃ.

Ποικιλώτατα ὑπῆρξαν εἰς τὰς χώρας ὅπου οἱ Φ. Κ. εἶναι βαρύτεροι (δηλαδὴ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ) τὰ τεχνάσματα εἰς ἃ κατέφυγον οἱ ἐνδιαφερόμενοι. <sup>(2)</sup> Τινὰ τούτων εἶναι φαιδρά, <sup>(3)</sup> ἄλλα

1) Ἡ μᾶλλον γνωστὴ μορφή τῆς ὑπεκφυγῆς εἶναι ἡ ἐπὶ τελωνειακῶν δασμῶν : ἡ λαθρεμπορία.

2) Βλ. E. Guilmard, L'évasion fiscale, Παρίσιοι ε' ἔκδοσις 1908 Ch. Lescœur, Pourquoi et comment on fraude le fisc, Παρίσιοι δ' ἔκδοσις 1908 καὶ R. Dupuichault, La fraude successorale par le procédé du compte - joint, Παρίσιοι 1910. Περὶ συνημμένων λογαριασμῶν βλ. Κοφινᾶν σελ. 104—6.

3) Δ. χ. ἐπὶ κληροδοτήματος εἰς ἀπώτερον συγγενῇ ὁ κληροδόχος κατό-

ὕπενθυμίζουσιν τὰ ἤδη ἐν χρήσει ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Αἰγύπτῳ <sup>(1)</sup>, τὰ προχειρότερα ὅμως καὶ τὰ ἀπὸ ἐθνικῆς ἀπόψεως μᾶλλον θλιβερὰ εἶναι τὰ συνδεόμενα πρὸς μετανάστευσιν τῶν κεφαλαίων.

Πρὸς πρόληψιν τῶν καταχρήσεων αἱ κυβερνήσεις λαμβάνουσιν ποικίλα μέτρα ὧν τινὰ εἶναι ἀποτελεσματικά, τινὰ ἄλλα ἀντιπλουτολογικὰ καθ' ὃ περιορίζοντα τὰς συναλλαγὰς, <sup>(2)</sup> πάντα δὲ ἄνευ ἐξαιρέσεως πιστικά. Οὕτω ἀποδεικνύεται ἡ ἀλήθεια τῆς παρατηρήσεως τοῦ πάντοτε βαθυτάτου καθηγητοῦ ἐν Ὠζάνῃ Vilfredo Pareto ὅτι ἡ βαρεῖα φορολογία καταλήγει εἰς περιορισμὸν τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας (ὁλ. *Le Mythe Vertuiste*, Παρίσιοι 1911. σελ. 137). Προχείρους τούτου ἀποδείξεις παρέχει ἡ τε ἡμέτερα νομοθεσία καὶ τὸ ἔργον τοῦ κ. Μουρίκη <sup>(3)</sup>.

Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία πρὸς πρόληψιν ἀμοιβαίων μεταναστεύσεων συνήψαν καὶ σύμβασιν ἀμοιβαίου ἐλέγχου καὶ φορολογίας <sup>(4)</sup> ἀλλ' ὡς παρατηρεῖ ὁ Φλώρα (δ' ἐκδ. 537) εἰς τοιαύτας συμβάσεις δὲν θὰ πεισθῶσι καὶ προσέλθωσι χωρὶς πτωχότεραι διὰ τὴν μετανάστευσιν τῶν κεφαλαίων εἶναι εὐεργέτημα. Δυνάται τις

πιν συμπαγινίας μετὰ τοῦ κληρονόμου παρκατεῖται ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅστις καθ' ὃ στενωτέρως συγγενῆς διὰ τὸ αὐτὸ ποσὸν πληρώνει ὀλιγότερα.

1) Ὁ Lombroso, *Études sur l'Économie Politique des Lagides* (Τωρίνον 1870), ἐμελέτησε πρῶτος τὸν φόρον τῶν κληρονομιῶν, ἐν Αἰγύπτῳ, ὅστις φαίνεται ἀνεργόμενος εἰς 10%, ἐπὶ τῇ βάσει παύρων σχετιζομένων πρὸς καταβολιεύσεις τοῦ φόρου ἀναλόγους πρὸς τὰς σημερινὰς. Οὕτω λ. χ. γέρων πατήρ πωλεῖ τὰ κτήματά του εἰς τοὺς κληρονόμους του ἀντὶ εἰκονικοῦ ποσοῦ. Τοῦτο συμβαίνει οὐχὶ σπανίως ἐν Ἀγγλίᾳ.

2) Ὁ βουλευτὴς Massabauan ἐν εἰδικῇ μελέτῃ ἣν ἀναφέρει ὁ κ. Ybar-negaray σελ. 99 - 100 καταλήγει εἰς τὴν κατάργησιν τῶν τίτλων εἰς νομιστήν. Ἀλλ' ἤδη τὰ ἄπειρα πιστοποιητικά καὶ αἱ ποικίλαι διατυπώσεις εἰς ἃς ὁ νομοθέτης λόγου τοῦ Φ. Κ. ὑποβάλλει τοὺς συναλλασσομένους, τὰς τραπέζας καὶ τοὺς συμβολαιογράφους δὲν ἀποτελοῦσι μικρὸν κώλυμα εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν συναλλαγῶν.

3) Βλ. διατυπώσεις ἐπιβαλλομένας εἰς κληρονόμους, τραπέζας, συμβολαιογράφους, δραπετα εἰς καταγγελίας κλπ.

4) Βλ. R. Guérin, *Les ententes internationales pour la répression des fraudes fiscales*, Παρίσιοι 1910.



να βεβαιώσῃ μάλιστα ὅτι χωραὶ εὐποροὶ ὡς τὸ Βέλγιον ἢ ἡ Ἑλ-  
βετία, αἵτινες καταπληκτικῶς ὠφελήθησαν ἐκ τῆς μεταναστεύσεως  
τῶν κεφαλαίων τῶν πέριξ χωρῶν, δὲν θὰ στέρξωσιν εἰς τοιαύτας  
συμφωνίας.

Μία τῶν ἀπροόπτων συνεπειῶν τῆς τοιαύτης καταστάσεως  
ὕπῃρξεν ὅτι κατέστη ἄχρηστος ἡ ἀπλή καὶ σαφὴς μέθοδος τοῦ  
δὲ Φοβίλλ πρὸς ὑπολογισμόν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου.

Αὕτη ἐδασίζετο ἐπὶ τῆς ἐνιαυσίας κληρονομικῆς δόσεως ἀλλ'  
αἱ ὑπεκφυγαὶ εἶναι σήμερον τόσον συχναὶ ὥστε ἡ βᾶσις αὕτη εἶναι  
εἰς ἄκρον ἐπισφαλῆς. Οὕτω λ. χ., ἐν ᾧ εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ ἐθνικὸς  
πλοῦτος ἐν Γαλλίᾳ ἠῤῥξησεν, τὰ ἔτη 1905, 1906, 1907 δίδουσι  
τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα :

1905 . . . . . 5,746,886,713 φρ.

1906 . . . . . 5,461,843,339 »

1907 . . . . . 5,351,489,170

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἐδέησε λοιπὸν ἡ στατιστικὴ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς μεθόδους πολυ-  
πλοκωτέρας (').

Πολὺ ὅμως πλέον τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου ἀτυχήματος ἐνδια-  
φέρουσι τὸ πολὺ κοινὸν αἱ ἀπὸ ταμειυτικῆς ἀπόψεως ἀπογοη-  
τεύσεις.

Ὁ προοδευτικὸς Φ. Κ. ἀφῆκεν πολὺ ὀλιγότερα παρ' ὅτι προσε-  
δόκων οἱ νομοθετήσαντες αὐτόν. Τοῦτο ὀφείλεται ἄφ' ἐνὸς μὲν  
εἰς ὅτι, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων μειονεκτημάτων πλουτολογικῶν καὶ  
διοικητικῶν (²), ἡ προοδευτικὴ φορολογία δὲν εἶναι ταμειυτικῶς

1) Βλ. J. Séailles, La répartition des fortunes, Παρίσιοι 1910 καὶ τὴν  
ἐν σελ. 139 - 142 βιβλιογραφίαν. Πρβ. ἐπίσης E. Théry, La fortune pu-  
blique de la France, Παρίσιοι 1911, ἰδίᾳ τὰς σελ. 10 - 12.

2) Τὰ μειονεκτήματα τῆς προοδευτικῆς φορολογίας εἶναι τόσα ὥστε πολ-  
λοὶ σοσιαλισταὶ κηρύσσονται κατ' αὐτῆς βλ. λ. χ. ἐν τῇ Revue Socialiste  
τὰ ἄρθρα τοῦ Deynaud (τομ. IV) καὶ τοῦ Walras (τομ. XXIV). Ὁ  
Proudhon ἐκάλει τὴν προοδευτικὴν φορολογίαν joujou démocratique.

παραγωγική (') ἄλλ' ἂν ἑτέρου καὶ κυρίως εἰς τὰς παντοίας κατα-  
δολιεύσεις καὶ τὴν πανταχόθεν διάρρυσιν τῆς φορολογητέας ὕλης.

Ἡ φορολογικὴ ὑπεκφυγὴ, ἰδίως εἰς χώρας ἔνθα ὁ κινητὸς  
πλοῦτος εἶνε πολὺς καὶ κατανεμημένος, εἶναι τόσον εὐκολὸς ὥστε  
καίπερ τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου αὐξάνοντος ἢ υποπίπτουσα εἰς τοὺς  
ὄνυχας τοῦ δημοσίου ἐνιαυσία κληρονομικὴ δόσις ἐλλαττοῦται.  
Παράδειγμα τοιαύτης χώρας εἶναι ἡ Γαλλία. (²)

Ἐν τῷ κράτει τούτῳ αἱ τελευταῖαι ἀξιώσεις τῆς φορολογικῆς

1) Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἣν παραγνωρίζουσιν οἱ πολλοί, ὁ κ. Ybarne-  
garey ἀποδεικνύει δι' ἀριθμῶν (σελ. 107-108). Ἐὰν ὑποθέσωμεν λέγει Φ. Κ.  
10 % ἐπὶ συνόλου 4,772,000,000 (γαλλικὴ κληρονομικὴ δόσις τοῦ 1902)  
ἔχομεν πρόσδοτον 477 ἑκατ.. ἐφαρμόζοντες φόρον προοδευτικὸν ἐπὶ τῶν αὐτῶν  
κληρονομιῶν ἔχομεν τὸν ἐξῆς πίνακα

	Πραγματικὴ κατανομή τῆς κλη- ρονομικῆς δόσεως			Υποθετικὴ κλίμαξ	Ἀπόδοσις φόρου
1η κατηγ.	2,001—	10,000	554,175,032	1 %	5,541,750
2α >	10,000—	50,000	903,986,972	2 %	18,079,739
3η >	50,000—	100,000	477,418,303	5 %	22,870,915
4η >	100,000—	250,000	662,785,668	10 %	66,278,560
5η >	250,001—	1,000,000	967,184,551	15 %	145,077,682
6η >	1,000,001—	5,000,000	714,187,548	20 %	142,837,509
7η >	ἄνω τῶν 5 ἑκατομ.		250,892,552	25 %	62,723,138
					<hr/> 464,409,299

Ὡστε ἐν τῷ μὲ ἀναλογικὴν φορολογίαν 10 % ἔχομεν ἀπόδοσιν  
477, μὲ προοδευτικὴν ἔχομεν μόνον 464, καίπερ ὑπεθέσαμεν κλί-  
μακα γενναίως προοδευτικὴν μ' ἐλαχίστας εἰς τὴν βάσιν ἀπαλλαγάς.

2) Κατὰ τὴν εἰσήγησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ 1912 ἡ ὑπεκφυγὴ ἀνῆρ-  
χετο εἰς 600 ἑκατ. ἡ δὲ, ἐκ ταύτης, ζημία τοῦ δημοσίου εἰς 32. Εἰς ἀνάλο-  
γον συμπέρασμα καταλήγει καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς στατιστικῆς ἐν τῇ νομικῇ  
σχολῇ Παρισίων Fernand Faure (ἐφημερίς Opinion φύλλον 1ης Αὐγού-  
στου 1908). Ἄλλη ἐπίσημος ἐκθεσις, ἡ τοῦ τότε βουλευτοῦ καὶ νῦν ὑπουργοῦ  
τῶν Οἰκονομικῶν Dumont (4 Νοεμβρίου 1907), ὑπελόγιζε τὴν ὑπεκφεύγουσαν  
φορολογικὴν ὄλην εἰς τὸ τέταρτον τῆς κληρονομικῆς δόσεως.



κλίμακος (1910) επέφερε μάλιστα τοιαύτην ἐπαύξησιν τῆς ὑπεκφυγῆς ὥστε, πρᾶγμα ἀνήκουστον ἐν χώρᾳ ἐνθα ὅλαι αἱ πρόσοδοι αὐξάνουν αὐτομάτως «τὰ προϋπολογισθέντα ἔσοδα δὲν ἐπετεύχθησαν καὶ ὁ ὑπουργὸς ἠναγκάσθη νὰ μειώσῃ τὸ κονδύλιον τοῦτο ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ 1911» (βλ. Ραφαήλ Γεωργίου Λεβύ, 'Ο προϋπολογισμὸς τοῦ 1912, ἐν τῇ 'Επιθεωρήσει τῶν Δύο Κόσμων φύλλον 1 Νοεμβρίου 1911).

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ φορολογικὴ ὑπεκφυγὴ εἶναι δυσκολωτέρα ἢ ἀλλαχοῦ, καθ' ὅτι, ὡς ἐξήγει εἰς τὰς γαλλικὰς βουλὰς ἡ εἰσῆγγελσις τοῦ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Κλεμανσώ — Καγιὼ εἰσαχθέντος νομοσχεδίου (1), αὕτη προσκρούει εἰς δύο θεσμοὺς ἀγγλικούς τὰ τράστ (trust, εἶδος καταπιστευμάτων) καὶ τοὺς, προσφιλεστέρους παρὰ τοῖς Βρεττανίοις τῶν εἰς τὸν κομιστὴν, ὀνομαστικῶς τίτλους. (2) Μολοντοῦτο λόγῳ τῆς ποικιλίας τῶν ἀπραγμάτων ὅς εὐρίσκει παντοῦ καὶ πάντοτε ὁ βαρέως πιεζόμενος φορολογούμενος ἡ ἀπόδοσις τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν παρὰ τὴν ἀναμφισβήτητον αὐξήσιν τοῦ πλούτου, ἔμεινε ἐπὶ ἔτη στάσιμος ὁραίτε, δὲ τὴν ἀπὸ τοῦ 1909 αὐξήσιν τοῦ ὅχι εἰς ἐλαστικότητα ἀλλ' εἰς ἀλλεπαλλήλους αὐξήσεις τοῦ φορολογικοῦ ποσοστοῦ. Ὁ παραβάλλων τὴν ἐνιαύσιον κληρονομικὴν δόσιν πρὸς τὴν ἐκ τοῦ φόρου ἀπόδοσιν (3) πείθεται ὅτι τὸ

1) Τὸ νομοσχέδιον τοῦτο ὡς ἤδη εἶπομεν συνεπλήρου διὰ φόρου ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς κληρονομίας τὸν φόρον ἐπὶ τῶν κληρονομικῶν μερίδων. Λαμπρὰ δὲ σύνοψις τῆς σχετικῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως εὑρηται παρὰ Α. Cabiati, La nominativita dei titoli al portatore e la imposta di successione (Riforma Sociale, φύλλον Νοεμβρίου 1912). Τὴν ἐξόχως ἐνδιαφέρουσαν μελέτην ταύτην τοῦ κ. Καδιάτι ἀνεκλύψαμεν διαρκούσης τῆς ἐκτυπώσεως τῆς ἀνὰ χεῖρας διατριβῆς διὰ τοῦτο δὲ δὲν ἐμνημονεύσαμεν αὐτὴν πρότερον.

2) Περὶ ὀνομαστικῶν τίτλων ἐν Ἀγγλίᾳ βλ. ἄρθρον τοῦ ἐν Τωρίνῳ διαπρεποῦς καθηγητοῦ Einaudi ἐν τῇ Rivista delle Società Commerciali φύλλον Νοεμβρίου 1912.

3) Ἰδοὺ πινάξ τῶν προσόδων κατὰ τὴν δεκαετίαν 1901—1911

Χρήσεις	Ἀποδόσεις		Χρήσεις	Ἀποδόσεις
1901—1902	18,513,714	Λ. ΣΤ	1906—1907	18,958,763
1902—1903	17,913,177	> >	1907—1908	19,108,256
1903—1904	17,326,137	> >	1908—1909	18,310,280
1904—1905	17,258,431	> >	1909—1910	21,754,833
1905—1906	17,344,925	> >	1910—1911	25,708,996



ποσοστὸν τοῦτον δὲν εἶναι ὅπως ἡξίωσαν οἱ ὑποστηρικταὶ τοῦ 7<sup>ο</sup>/<sub>10</sub>, ἀλλὰ σχεδὸν 10<sup>ο</sup>/<sub>10</sub>. (¹) Ὡς δὲ πάντοτε συμβαίνει, καὶ τοῦτο εἶναι εἶδος φραγμοῦ ὑπερ θέτει ἡ θεία πρόνοια εἰς τὰς ὑπερβολὰς τοῦ νομοθέτου, ἡ τοιαύτη ἀνύψωσις τοῦ φόρου κατέληξεν εἰς ταμιακὰς ἀπογοητεύσεις. Τὸ τελευταῖον δημοσιονομικὸν ἔτος ἀφῆκεν ἀπόδοσιν 200.000 Λ. κατωτέραν τῆς προϋπολογισθείσης, ἐν ᾧ ὅλαι αἱ ἄλλαι σχεδὸν πρόσοδοι ἀφῆκαν πλεόνασμα. (²) Μεταδῶμεν νῦν ἀπὸ Ἀγγλίας (³) εἰς Ἰταλίαν.

Ἐνταῦθα ἀντὶ φορολογίας προοδευτικοτάτης, ἔχομεν φορολογίαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀναλογικὴν. Ὅντως τὸ ποσοστὸν δὲν ἀρχίζει αὐξάνον εἰμὴ ἀπὸ 50.000 φράγκα καὶ ἄνω. Ἐπειδὴ δ' ἐν Ἰταλίᾳ φορολογεῖται οὐχὶ ἡ κληρονομία ἀλλ' ἡ κληρονομικὴ μερὶς καὶ ἔνεκα τοῦ σχετικῶς μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων ἀναλογοῦσι κατὰ μέσον ὅρον 4 κληρονόμοι εἰς ἐκάστην κληρονομίαν ἔπεται ὅτι ἡ πρόδος δὲν ἐφαρμόζεται συνήθως ἢ εἰς κληρονομίας ὑπερβαίνουσας τὰ 200,000 φράγκα.

Ἀκριδέστερον δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1910, ἐπὶ 556,629 κληρονόμων μόνον 2596 ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν προοδευτικὴν φορολογίαν. Ἐκ δὲ τῶν 1,046,911 ἑκατ. ἀτινα ἀντιπροσωπεύουν τὴν κληρονομικὴν δόσιν (⁴) 659,773,200 ἐφορολογοῦντο δι' ἀναλογικῆς καὶ

1) Ὅντως ἡ ἐνικυσία κληρονομικῆς δόσεως ὑπολογίζεται εἰς 6,800,000 ἑκατ. περίπου φρ., ἡ δ' ἐκ τῆς φορολογίας πρόσοδος εἰς 640 ἑκατ. (1910—1911).

2) βλ. τοῦ λόγου τοῦ κ. Ὡστεν Τσάμπερλαϊν, τέως ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, εἰς ἀπάντησιν τῆς εἰσηγήσεως τοῦ κ. Λόυδ-Τζῶρτζ (Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων συνεδρία 23 Ἀπριλίου πρβ. ὅλας τὰς ἀγγλικὰς ἐφημερίδας τῆς ἐπιούσης).

3) Λόγον τυχόντος περὶ Ἀγγλίας φρονοῦμεν δίκαιον ν' ἀναγράψωμεν ὅτι δ δρ. Παῦλος Haensel οὐ ἀναφέρειμεν ἤδη τὴν ἐν τῷ Finanz-Archiv περὶ φορολογίας τῶν κληρονομικῶν ἐν Ἀγγλίᾳ μελέτην, ἔγραψε ἔτι πληρεστέραν τοιαύτην ρωσιστί. Τῆς μελέτης ταύτης, ἥτις ἀπκρτίζει τόμον, ἐδημοσιεύθη τὸ ἀναγόμενον εἰς τὴν μεσαιωνικὴν περίδον τμήμα ἐν τῷ Deutsche Zeitschrift für Kirchenrecht τόμ. XIX καὶ XX. Tübingen 1909—1910.

4) Εἰς ταῦτα προσθετέα 16 ἄλλα ἑκατ. κληροδοτηθέντα πρὸς φιλάνθρωπικοὺς σκοποὺς.



387,137,890 διὰ προσθευτικῆς φορολογίας. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν εἰς τὴν ἀναλογικὴν φορολογίαν ὑπάγονται ἐν Ἰταλίᾳ 99,19% τῶν κληρονομούντων καὶ 62,07% τῶν κληρονομιῶν.

Εἰς τὸ φαινόμενον τοῦτο συντρέχει, φυσικῶς τῷ λόγῳ, καὶ ἡ σχετικὴ πενία τῆς Ἰταλίας ἐν παραβολῇ ἰδίως πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν. Ὅχι μόνον κληρονομίαι ἄνω 5 ἐκκτ. εἶναι σπανιόταται ἐν τῇ χερσονήσῳ ἀλλὰ καὶ αἱ κληρονομίαι μερίδες αἱ ἄνω τῶν 500,000 φρ. ἀντιπροσωπεύουσι μόνον 9% τοῦ συνόλου τῶν κληρονομιῶν ἐν ᾗ ἐν Γαλλίᾳ αὗται ἀνέρχονται εἰς 20% καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ εἰς 57% τούτου. (1)

Περιληπτικὴν ἀλλὰ καὶ ἐναργεστάτην εἰκόνα τῆς καταστάσεως τὸσον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐνιαυσίαν κληρονομικὴν δόσιν ὅσον καὶ τὸ ποσοστὸν τοῦ φόρου εἰς τὰς τρεῖς χώρας δίδει εἰς στρογγύλους ἀριθμοὺς ὁ ἑξῆς πίναξ :

	Ἐνιαυσία κλ. δόσις	ἀποδόσις φόρου
Ἰταλία	1,100,000,000	16,000,000 φρ.
Γαλλία	5,300,000,000	250,000,000 »
Ἀγγλία	6,800,000,000	640,000,000 »

Προσθετέον ἀμέσως ὅτι ἡ ἐν Ἰταλίᾳ κρατοῦσα πεποίθησις εἶναι ὅτι ἐὰν ἡ πραγματικὴ κληρονομικὴ δόσις εἶναι ἐν Ἀγγλίᾳ

1) Τανάπαλιν ὡς εἶδομεν αἱ κάτω τῶν 50,000 φρ. μερίδες ἐν Ἰταλίᾳ ἀνέρχονται εἰς 62% τοῦ συνόλου, ἐν δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ εἰς 13%.

Ἴδου ἄλλη λεπτομερεστερὰ στατιστικὴ ἀνάλυσις τῆς κατανομῆς τῶν κληρονομιῶν.

Κληρονομικαὶ μερίδες			Ἰταλία	Γαλλία	Ἀγγλία
Ἀπὸ φρ.	1—	50,000	62,07	43,35	13,30
»	50,000—	100,000	9,78	11,60	6,88
»	100,000—	250,000	11,56	14,06	10,90
»	250,000—	500,000	5,74	10,45	11,68
»	500,000—	1,000,000	4,06	7,78	10,91
»	1,000,000—	5,000,000	5,30	9,62	23,80
»	5,000,000—	10,000,000		2,26	7,68
»	10,000,000—	50,000,000		0,88	10,18
Ἄνω τῶν 50	ἐκατομμυρίων			—	4,67

καὶ Γαλλία πολὺ ἀνωτέρα τῆς διὰ τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν ἐμφανιζομένης, τὸ φαινόμενον τοῦτο παρουσιάζεται εἰς πολὺ εὐρυτέραν κλίμακα ἐν Ἰταλίᾳ.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὰ κινητὰ ἢ ὑπεκφυγὴ θὰ ᾔτο ἔτι μεγαλύτερα ἢ ἀλλαχοῦ ἀφ' οὗ ὑπολογίζεται κατ' ἐπίσημον ἔκθεσιν (¹) ἦς τὰ κυριώτερα σημεῖα ἀναδημοσιεύει ὁ Cabiati (σελ., 808 - 809) εἰς ἄνω τῶν 100 % . Ἐπιθεδαῖοι δὲ τοὺς ὑπολογισμοὺς τούτους, οὗς τινὲς θεωροῦσι μάλιστα πολὺ κάτω τῆς ἀληθείας (²), τὸ γεγονὸς ὅτι, ἐνῷ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ὁ κινητὸς πλοῦτος αὐξάνει ταχύτερον τοῦ ἀκινήτου (³) καὶ ἐν ᾧ τὸ πᾶν δεικνύει ὅτι αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν τούτοις ἡ φορολογία τῶν κληρονομιῶν μέχρι τοῦ 1909 τοῦλάχιστον ἐδείκνυν ἐλάττωσιν κατελθόντος τοῦ συνόλου ἀπὸ 391 ἑκατ. (1900) εἰς 372 ἑκατ. (1904) καὶ 347 ἑκατ. (1909) (⁴).

Ἐξ ἄλλου ἐν ᾧ ἀλλοχοῦ ἐλαχίστη ἀπόκρυψις φορολογητέας ὕλης παρατηρεῖται εἰς τὰ ἀκίνητα (⁵), ἐν Ἰταλίᾳ αἰττε ἐπίσημοι ἔκθεσεις (⁶) καὶ ὁ ἐν Ρώμῃ διαπρεπὴς καθηγητὴς τῆς στατιστικῆς κ.

1) Καταχωρίθεισιν ἐν τῷ Bolletino di Legislazione e Statistica Comparata τομ. α' σελ. 777 καὶ ἐξῆς.

2) Ὁ Barone εἰς τὰ ἐν τῷ Giornale degli Economisti (Σεπτέμβρ.—Ὀκτώβρ. 1912) δημοσιευθέντα Studi di Economia finanziaria ἀναβιβάζει ταύτην εἰς 400 %.

3) Α. Χ. ἐν Γαλλίᾳ

		Κινητὸς πλοῦτος	Ἀκίνητος	Σύνολον
1893	γρ.	3,531,000,000	3,090,200	6,621,300,000
1908	"	4,090,087,000	3,335,667	7,425,754,000

4) Βλ. Cabiati ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 799-800. Ἀληθῶς ἀπὸ τοῦ 1909 παρατηρεῖται ἀντίρρσις σπουδαία, ἀνοδος εἰς 401 ἑκατ. Ἀλλὰ καὶ μετὴν αὐξήσιν ταύτην, ἡ πρόοδος ἐντὸς μιᾶς δεκαετίας μένει 10 ἑκατ.

5) Ἐν Γαλλίᾳ μάλιστα παραπονοῦνται ζωνηρῶς οἱ ἐνδιαφερόμενοι ὅτι τὰ ἀκίνητα ἐκτιμῶνται ἄνω τῆς ἀξίας των (βλ. πλείστα ἄρθρα τοῦ Γάλλου Οἰκονομολόγου).

6) βλ. τὴν ἔκθεσιν τοῦ διαπρεποῦς ἀνωτάτου ὑπαλλήλου τοῦ κ. Καρόλου Tocci «Le tasse sulle affari nell' esercizio 1909—1910» (Ρώμη, 1910).



Benini (<sup>1</sup>) αναδιβάζουσι ταύτην διὰ τὴν Ἰταλίαν εἰς 40 % (<sup>2</sup>).

Τοῦτο δὲ τὸ σπάνιον φαινόμενον προκύπτει ὡς πρὸς μὲν τ' ἄστυκὰ κτήμματα ἐκ τῆς συνηθείας νὰ υποτιμᾶται ἐν πάσαις ταῖς συναλλαγαῖς ἢ ἀξία αὐτῶν (<sup>3</sup>) καὶ τοῦτο ὅπως μέρος τῆς ἀξίας ταύτης διαφεύγη τὴν φορολογίαν, ὡς πρὸς δὲ τ' ἀγροτικά ἐκ μᾶλλον ἀπροόπτου λόγου τοῦ ἐξῆς: οἱ καταρτίζοντες τὸ ἰταλικὸν κτηματολόγιον ἐμπνέονται συνήθως ἐκ τῆς ἰδέας νὰ καταστήσωσι τὸν ἔγγειον φόρον ὅσον ἔνεστι ἐλαφρύτερον καὶ ἐπειδὴ τὸ ποσοστὸν τοῦ φόρου τούτου εἶναι πάγιον (8,80% ἐπὶ τοῦ καθαρᾶς προόδου) προχειρότερον μέσον πρὸς ἡπιωτέραν φορολογίαν ἐκρίθη ὁ ὑπολογισμὸς τῆς προσόδου πολὺ κάτω τῆς ἀληθείας. (<sup>4</sup>)

1) Ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἀκαδημίας τῶν Lincei (τομ. 18ος τευχὸς β') καὶ ἐν τῷ Bolletino di Legisl. καλ. (1910-1911 τευχὸς α').

2) Τοῦτο ἀμφισβητεῖ ὁ Princivalle εἰς τὸ γινώσκόν του ἔργον περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ πλούτου ἐν Ἰταλίᾳ (Νεάπολις 1909)· αὐτὸς υπολογίζει τὴν ἀπὸ κρυστῶν εἰς 11 %· Ἀλλ' ὁ διαπρεπέστερος τῶν νεωτέρων ἰταλικῶν καθηγητῶν τῆς στατιστικῆς Κονράδος Gini υπερβαλντικῶς κρίνει τρὺναντίον ὅτι ὁ Βενίνης ἔμεινε κάτω τῆς ἀληθείας, τῆς ἀποκρύψεως ἀνερχομένης εἰς 100 %, τὴν δὲ γνώμην ταύτην συμπεριζέται καὶ ὁ Cabianca (ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 808).

3) Κατὰ τὴν προμνησθεῖσαν ἐπίσημον ἔκθεσιν τοῦ Tocci. «Ὁ μέσος ὅρος τῆς ἀποκρύψεως εἶναι 27 % ἐπὶ ἀγοραπωλησιῶν καὶ 40 % ἐπὶ δωρεῶν».

4) Τί πρέπει τις νὰ φρονεῖ περὶ τοιούτων μεθόδων ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως καὶ ποίας ἀδικίας αὐταὶ κυοφοροῦσιν ἐξέθηκεν ὁ καθηγητὴς Einaudi ἐν τῇ Riforma Sociale (Ἰουλ.—Σεπτ. 1912) ὑπὸ τὸν τίτλον: Per la perequazione fiscale--Come la grande impresa vien fatta degenerare innanzi che sia finita.

Ὁ πόθος τῆς ἀνακουφίσεως τῆς γεωργίας ἐν Ἰταλίᾳ καταφαίνεται σαφέστατα ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ἐκ τῆς ἐγγείου φορολογίας πρόσδοδος ἦτις ἀπὸ 92 ἐκατ. (1866) εἶχεν ἀνέλθῃ εἰς 130 (1872) ἐπεσεν νῦν εἰς 82 (1910), καὶ τοῦτο ἐν ᾧ ὁμολογουμένως ἀνεπτύχθη, ἰδίως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἡ ἰταλικὴ γεωργία. Πρὶν σπεύσωμεν ν' ἀποδώσωμεν τὸ φαινόμενον εἰς μόνον τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ γεωργοὶ ἀποτελοῦσι τὴν πλειονοψηφίαν τῶν ἐκλογέων, πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν ᾧ ἡ γεωργία μένει ἡ σταθεροτέρα καὶ υγιειντέρα πηγὴ πλούτου διὰ μίαν χώραν τάσις ἀκκτάσχετος ὥθει τοὺς γεωργοὺς πρὸς τὰς πόλεις καὶ τὸ ἐξωτερικόν. Πρέπει δὲ πρὸς τοῦτοις νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ἀνάλογα πρὸς τὰ ἐν Ἰταλίᾳ (δηλαδὴ ἐλάττωσις τῆς ἐγγείου ἐκ παραλλήλου πρὸς

Τὰ ἐν Ἰταλίᾳ εἶναι ἐκτάκτως ἐνδιαφέροντα διότι βλέπομεν ἐνεργοῦντα παραλλήλως δύο φαινόμενα διακριτέα ἂν καὶ συγγενῇ τὴν ὑποτίμησιν τῆς φορολογητέας ὕλης ἐπὶ ἀκινήτων καὶ τὴν κυρίως ὑπεκφυγὴν ἐπὶ κινήτων. (¹)

Πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ θὰ ἡδύνατο ὁ Ἰταλὸς νομοθέτης νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς φορολογίας ἣτις καὶ ἐφ' ὅσον μένει ἀναλογικὴ εἶναι ὁμολογουμένως λίαν βαρεῖα (βλ. πίνακα τε-  
λῶν παρὰ Φλώρα, *Δημοσίᾳ Οἰκονομία*, δ' ἔκδ. σελ. 572), ἢ νὰ προσπαθῇ νὰ ἐπιτυχάνῃ εἰλικρινεστέραν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου ἐπὶ τῶν κινήτων καὶ ἀκινήτων. Ἀντὶ τοῦτου τὸ νομοσχέδιον τὸ ὑποβληθὲν εἰς τὴν Βουλὴν τῇ 18 Νοεμβρίου 1909, (²) ἐπεξέτεινε τὴν προσδευτικὴν φορολογίαν εἰς τὰς ἀπὸ 50,000 — 208,000 φρ. κληρονομικὰς μερίδας, καὶ ἐλάμβανε διάφορα μέτρα, ἀποδλέποντα ὅμως ἀποκλειστικῶς σχεδὸν εἰς τὰς κινήτας κληρονομίας. Ἐκτ. τε δὲ ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα καὶ ἡ νομοθετικὴ κατάργησις τῶν ἀκινήτων τέλων. Ἡ μεταρρυθμὴς δὲ τῶν ἀκινήτων εἰς ὀνομαστικὰς εἶχε προταθῇ καὶ ἐν Γαλλίᾳ, (³) ἀλλ' ἡ τοιαύτη πρότασις δὲν εἶχε ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὄψει. Ἐν Ἰταλίᾳ ὅμως ἔτυχεν ὑποδοχῆς ἣτις δικαίως ἐθορύβησε πάντας τοὺς ἐνδιαφερομένους εἰς τὸ ἐμπορικὸν μέλλον τῆς χώρας. (⁴) Εἶναι δὲ νέαι ἀπόδειξις τοῦ ἀδιεξόδου εἰς τὸ

αὐξῆσιν τῶν λοιπῶν κλάδων τῆς φορολογίας) παρατηροῦνται καὶ εἰς πλεῖστα ἄλλα ἔθνη συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ἑλλάδος.

1) Ἡ πρώτη δὲν παρουσιάζεται εἰς ἄλλα κράτη ἐκεῖ δ' ἀναγκάζονται οἱ βουλόμενοι νὰ διαφύγωσιν τὴν φορολογίαν νὰ καταφεύγωσιν εἰς παντοῖα τεχνίσματα (πλαστὰς πωλήσεις εἰς κληρονόμους, δωρεὰς κτλ.) ἐν χρήσει κυρίως ἐν Ἀγγλίᾳ.

2) *Atti parlamentari, Camera dei deputati, Legisl. XXIII, Sessione 1909. Documenti n. 236.*

3) Ὑπὸ τοῦ βουλευτοῦ Massabuau βλ. ἄνωτέρω σελ. 30 σημ. 2.

4) βλ. τὰ προμνησθέντα ἄρθρα τῶν καθηγητῶν Einaudi καὶ Cabiati.

Τῶν δυσκολιῶν ἃς ἐπιφέρει εἰς τὰς διαπραγματεύσεις τὸ ὀνομαστικὸν τοῦ τίτλου γνωρίζουσιν καλῶς ἐν Ἑλλάδι οἱ μέτοχοι τῆς Ἰονικῆς Τραπεζῆς, τῆς



ὁποῖον καταλήγει βαρεῖα φορολογία, ἄγουσα ἀπὸ πιέσεις εἰς ὑπεκφυγὰς καὶ ἀπὸ ὑπεκφυγὰς εἰς νέας πιέσεις καὶ περιορισμοὺς τῆς ἐλευθερίας.

### § 7 Συμπέρασμα

Ἴδου ποῦ ἄγει ἡ ἄκρατος προοδευτικὴ φορολογία. Ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς αὐξήσιν τῶν δημοσίων δαπανῶν πρὸς ὄφελος ἀσυνδότην τάξεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἐκ παραλλήλου εἰς μείωσιν τῶν πρὸς παραγωγὴν κεφαλαίων, εἰς παντοειδῆς πιέσεις τῶν φορολογουμένων, αἵτινες πάλιν κατέληξαν εἰς εἶδος δημοσιονομικῆς ἀστυνομικῆς ἐπιτηρώσεως τούτων <sup>(1)</sup>, ἐπιτηρώσεως ἣτις δὲν ἴσχυσεν ὅμως νὰ προλάβῃ οὔτε τὰς ἀθρόας μεταναστεύσεις τῶν κεφαλαίων οὔτε τὴν κακίστην ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως ἐξοικείωσιν τοῦ κοινοῦ εἰς φορολογικὰς ὑπεκφυγὰς καὶ ἐκτράχυνσιν τῶν μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν τάξεων ἀντιθέσεων. Καὶ ταῦτα πάντα διατί ; διὰ νὰ καταλήξωμεν εἰς εἰσπράξεις μικρότερας τῶν προϋπολογισθεῖσων.

Ἐντυχὼς τὰ διδάγματα τῶν τελευταίων ἐτῶν δὲν ὑπῆρξαν ἄντε-  
λως χαμένα. Ἀντίδραστὶς τις παρατηρεῖται. Οὕτω ἡ γαλλικὴ γε-  
ρουσία ἀπέρριψαν τὴν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ 1911 προταθεῖσαν  
νέαν αὐξήσιν.

Ἔτερον ἔτι μᾶλλον εὐοίωνον σημεῖον ἔρχεται ἐξ Ἀμερικῆς. Ἡ πολιτεία τῆς Νέας Ὑόρκης εἶχεν ὑψώσῃ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν τὸν Φ. Κ. μέχρι 5 % εἰς εὐθείαν γραμμὴν καὶ 25 % εἰς τὰς λοι-  
πὰς. Τοσαύτας ὅμως ὑπέστη ἀπαγοητεύσεις ὥστε τῷ 1911 ἀνέ-  
κρουσε πρύμναν, καὶ ὑπεβίβασεν τὸ ἀνώτατον ὅριον εἰς 4 % μὲν  
διὰ τὴν εὐθείαν γραμμὴν εἰς 8 % διὰ τὰς ἄλλας. <sup>(2)</sup>

ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης μειονεκτούσης οὐσιωδῶς ἀπέναντι τῶν ἄλλων  
τραπεζῶν.

1) «*Filature fiscale des contribuable*». Καὶ αὕτη ἡ εὐτυχὴς ἐκφρασις  
ὀφείλεται εἰς τὸν Allix.

2) Οἱ μὴ γνωρίζοντες ἀγγλικά θὰ εὗρωσιν ἐπὶ τῆς ἀμερικανικῆς μεταρ-  
ρυθμίσεως πολλὰς πληροφορίες ἐν ἄρθρῳ τοῦ κ. Πέτρου Λερωά—Μπωλιέ  
«*Γάλλος Οἰκονομολόγος*» φύλλον '23 Σεπτεμβρίου 1911.

Οἱ δὲ εἰδικώτεροι λόγοι δι' οὓς ἡ πολιτεία τῆς Νέας Ὑόρκης προέδωκεν κατεσπυσμένως εἰς τὴν μεταρρύθμισιν ταύτην εἶναι λίαν διδακτικοί: "Ὅπως ἡ Ἑλβετία καὶ τὸ Βέλγιον μεγάλως ὠφελήθησαν ἐκ τῆς ἐν τοῖς γειτονικοῖς μεγάλαις κράτεσι κρατούσης φορολογικῆς κατασχέσεως (obsession fiscale) <sup>(1)</sup>, οὕτω καὶ πολλὰι πολιτείαί τῆς Ὁμοσπονδίας πολλὰ ἐκαρπώθησαν ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς γείτονας πολιτείας <sup>(2)</sup> βαρείας φορολογίας. Ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ ὅπως καὶ ἐν παντὶ ὁ νέος κόσμος ἐτελειοποίησεν τὰς μεθόδους τοῦ παλαιοῦ, αἱ δὲ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀμερικανικαὶ πολιτείαί δὲν περιωρίσθησαν νὰ δέχωνται μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας τὰ ξένα κεφάλαια ἀλλὰ καὶ προεκάλεσαν ταῦτα. Οὕτω μόλις εἶχον ἀνυψωθῇ οἱ φόροι τῶν κληρονομιῶν ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, αἱ ὁδοὶ τῆς μεγάλης ἐμπορικῆς μητροπόλεως ἐπληρώθησαν τρισεμῆστων ἀγγελίων περιεχουσῶν ἀπλῶς τὰς ἐξῆς λέξεις: Φόροι κληρονομιῶν δὲν ὑπάρχουσιν ἐν Ἀλαβάμᾳ. Ἀπαγορεύονται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος. Ἡ μὴ δυναμένη νὰ καταδιωχθῇ πρὶνικῶς ταύτη ἀγγελία ἔρχεται ὅπως τὰ Νεοϋρκικὰ κεφάλαια λαθῶσιν τὰ πρὸς τὴν Ἀλαβάμην ἔχουσιν καὶ ἔρχονται ὅπως ἡ Νέα Ὑόρκη σπεύσῃ νὰ μεταβάλῃ τὴν νομοθεσίαν τῆς.

Ὑπολείπεται νὰ ἴδωμεν κατὰ πόσον αἱ εὐρωπαϊκαὶ κυβερνήσεις θ' ἀκούσωσιν τὴν ὑπὸ τῶν πραγμάτων διδομένην εἰς αὐτὰς συμβουλήν <sup>(3)</sup> ἂν κλείσωσιν εἰς ταῦτα τὰ ὅσα ὁ φόρος τῶν κληρονομιῶν ὁ

1) Τῆς ἐκφράσεως ἐφευρέτης εἶναι ὁ κ. Νεϋμάρκ ὅστις ἔδωκε αὐτὴν ὡς τίτλον εἰς συλλογὴν ἄρθρων του.

2) Τοσοῦτω μᾶλλον εὐκόλως ὥστε τὰ ἐκ τῶν συνόρων κωλύματα εἶναι πολὺ ὀλιγότερον αἰσθητὰ ἐν τῇ Ὁμοσπονδίᾳ ἢ ἐν Εὐρώπῃ. Οὕτω ἀπλῇ γέφυρᾳ, ἢ τοῦ Βρούκλιν, χωρίζει τὴν πολιτείαν τῆς Νέας Jersey ἀπὸ τῆς τῆς Νέας Ὑόρκης.

3) Ὁ καθηγητὴς Einaudi ἐν προσφάτῳ καὶ περισπούδαστῳ μονογραφίᾳ (Intorno al Concetto di reddito imponibile, ὑπόμνημα ὑποβληθὲν εἰς τὴν Βασιλικὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Τορίνου, Τορίνον 1912, σελ. 102 - 103), θεωρεῖ ὅτι ὅπως ἐν τῷ διεθνεῖ δικαίῳ ἀνεπτύχθησαν πικρύνθεται ἢ ἀπαμβλυντικὰ κράτη (états-tampons, stati cussinetti) οὕτω σχηματίζονται καὶ δημοσιονομικῶς τοιαῦτα. Ἡ παραβολὴ δὲν μοι φαίνεται πολὺ ὀρθή· τὰ παρένθετα κράτη δημιουργοῦνται ὅπως ἀπαμβλύνωσι τὰς μεταξὺ δύο



κατὰ θεωρίαν ἄριστος τῶν φόρων κινδυνεύει ν' ἀποδῇ ἐν τῇ πράξει ὁ κάκιστος πάντων.

## Β΄.

# ΠΕΡΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Ὁ φόρος τῶν κληρονομιῶν εἶναι ἐν Ἑλλάδι φόρος κατ' ὄνομα μὲν παλαιὸς πράγματι ὅμως σχετικὸς νέος, καθ' ὅτι αἱ σχετικαὶ διατάξεις τῶν νόμων περὶ χαρτοσήμου τοῦ 1836 <sup>(1)</sup> καὶ 1865 <sup>(2)</sup> οὐδέποτε μέχρι τοῦ 1876 εἶχον ἐφαρμοσθῇ, ἡ δὲ τριετία 1876-9 ὥπως λέγει ἡ πολυτίμος εἰσηγητικὴ ἐκθεσίς τοῦ Χ. Τρικούπη εἰς τὸν ΩΔ' νόμον, <sup>(3)</sup> ἐλάχιστους ἀπέδωκεν φορολογικοὺς καρπούς, τῆς συλλογῆς αὐτῶν ἀραιῶς καὶ ἀτάκτως ἐκ δύο ἢ τριῶν πόλεων τοῦ Κράτους γιγνομένης μετὰ πόνου καὶ ἀγώνων.

Κυρίως λοιπὸν εἰπεῖν ὁ φόρος τῶν κληρονομιῶν χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ νόμου ΩΔ' τοῦ 1880. Χαρακτηριστικὸν ὅμως τῆς πρὸς ἐπέκτασιν τάσεως τοῦ φόρου εἶναι ἀφ' ἐνὸς μὲν ὅτι ὁ τῷ 1880 θεσπισθεὶς φόρος ἦτο βρύτερος τοῦ πρότερον «μετὰ πόνου καὶ ἀγώνων» εἰσπραττομένου, <sup>(4)</sup> καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ 1877 ὁ τηλικαύτης δυσχερείας συναντῶν ἐν τῷ βασιλείῳ φόρος ἐπεξετάθη τῷ

μεγάλων κρατῶν ἀφορμὰς συγκρούσεων. Ἐνταῦθα οὐδὲν τοιοῦτον συμβαίνει. Παραβολή δ' εὐστοχωτέρα θὰ ἦτο ἡ τῆς πολιτείας τῆς προστατευούσης πρὸς ἴδιον ὄφελος τὰ ξένα κεφάλαια πρὸς τὴν ἠθικῶς ἀμφίβολον ἀλλ' ἐπικερδестаτήν χρῆσιν ἣν ἐποιῶντο τοῦ δικαίωματος τοῦ ἀσύλου οἱ ἀπολαύοντες τούτου βαρῶνι τοῦ μεσαιῶνος.

1) Ἄρθρον 29.

2) Ἄρθρον 3.

3) Ἀνεδημοσιεύθη ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ Κορινῶ σελ. 100—101.

4) Ὅντως ἔμμενεν μὲν ἀναλογικὸς, πλὴν τὸ ποσοστὸν τοῦ ἡυξήθη ἀπὸ

1877 καὶ εἰς τὴν κινητὴν περιουσίαν τῶν κατὰ τὸ Ὄθωμανικὸν κράτος ἀποδιούντων. (¹).

Ὁ νόμος τοῦ 1880 ἐφορολόγει μὲν τοὺς τέως ἀσυδότους σύζυγους καὶ ἀδελφοὺς ἀπήλλασεν ὅμως τοὺς ἀνιόντας καὶ κατιόντας, καθιέρου δὲ ἀναλογικὸν φόρον 1-5 % ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς συγγενείας, ἀντεποκρίνετο δηλαδὴ εἰς τὰ κοινῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κρατοῦντα.

Πλὴν ἐτέρα λίσαν τολμηρὰ διὰ τοὺς χρόνους μεταρρυθμίσεις ἦτο ἐγγύς : Αἱ ἐκλογαὶ τῆς 7 Ἀπριλίου 1885 ἔφερον εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν Θεόδωρον Δηληγιάννην, οὗ τὸ πρόγραμμα περιελάμβανεν ἐκτὸς τῆς ἀποκοπῆς πολλῶν δαπανῶν, τὴν κατάργησιν πολλῶν μονοπωλίων καὶ τὴν ἐλάττωσιν πολλῶν φόρων. (²). Πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ ἰσοζυγίου ἐθεσπίσθη, πρὸς τοῖς ἄλλοις, (διὰ τοῦ νόμου τὸς 24 Ἰουλίου 1885) καὶ τελεία μετατροπὴ τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν. Εἰς τοῦτον ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑπῆχθησαν οἱ τε ἀνιόντες καὶ κατιόντες, ἀφ' ἐτέρου δὲ καθιερώθη λίσαν βαρεῖα πρόσθετος, διότι καὶ μεταξὺ κατιόντων ἐφθανα μέχρι 5 %, ἀνῆρχετο δ' εἰς 7 %, διὰ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ 10 %, διὰ τοὺς λοιποὺς κληρονόμους. Ἡρκεῖ δὲ ὅπως ὁ φόρος ἀνέλθῃ εἰς τὸ ἀνώτατον τοῦτο ὅριον νὰ φθάσῃ ἡ φορολογουμένη κληρονομία εἰς 400,000 δρ.

Τὸ νομοθέτημα τοῦτο, ὅπως καὶ ὁ βραδύτερον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὑπουργείου προταθεὶς καὶ εἰς δύο ἀναγνώσεις ψηφισθεὶς φόρος τοῦ εἰσοδήματος, καὶ τολμηρόν διὰ τὴν ἐποχὴν ἦτο καὶ δυσκόλως ἐφαρ-

1-4 εἰς 2-5 καὶ οἱ τέως ἀσύδοτοι ἀδελφοὶ καὶ σύζυγοι ὑπῆχθησαν εἰς φορολογίαν.

1) Ἄλλος νόμος τοῦ 1903 ὑποβάλλει εἰς τὴν αὐτὴν φορολογίαν καὶ τοὺς ἀποθανόντας ἀλλαχοῦ ἔχοντας ὅμως τὴν τελευταίαν αὐτῶν διαμονὴν ἐν τῇ Ὄθωμανικῇ κρᾷτει.

2) Βλ. λεπτομερείας ἐν ταῖς *Μελέταις περὶ τῆς ἐφαρμοσθείσης ἐν Ἑλλάδι Δημοσιονομικῆς Πολιτικῆς κατὰ τὰ ἔτη 1883-1887*, τοῦ κατὰ τὴν πρωθυπουργίαν Δηληγιάννη γενικοῦ γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν κ. Ι. Ζωγράφου σελ. 38 καὶ 39. (Ἀθῆναι 1887).



μόσιμον ὅπως εἶχον τὰ παρ' ἡμῖν. Διὰ τοῦτο χαρακτηρισθὲν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ κοινωμιστικόν (¹) ὀλίγον ἔζησε, τοῦ νομοθέτου σπεύσαντος νὰ ἐπανέλθῃ ἀπὸ τῆς 30 Δεκεμβρίου 1887 εἰς τὸν φόρον τοῦ 1880. (²)

Τὸ σύστημα τοῦτο (³) ἐκράτησε μέχρι τοῦ 1909. Ἡ φορολογία ὅμως τῶν κληρονομιῶν διὰ τέλους καὶ οὐχὶ φόρου, δὲν εἶχεν, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, καμμίαν θεωρητικὴν σημασίαν οὔτε ἦτο ἐνδεικτικὴ (⁴) τῆς ἀντιλήψεως ἣν εἶχεν ὁ ἡμέτερος νομοθέτης περὶ τῆς δικαιολογητικῆς βάσεως τοῦ φόρου· οὐδαμοῦ δυντὼς καταφαίνεται ὁ νομοθέτης φρονῶν ὅτι παρεῖχε τῷ κληρονόμῳ εἰδικὴν ὑπηρεσίαν, ἐφρόντισε δὲ μόνον νὰ εὕρῃ πρόχειρον τρόπον εἰσπράξεως (⁵).

Ἐν τούτοις τὰ ἔτη παρήρχοντο, ἡ δὲ ἀνάγκη εἰς ἣν εὐρέθη τὸ Δημόσιον, ἰδίᾳ μετὰ τὸ 1904, ν' ἀναζητήσῃ νέους πόρους ἦτο φυσικὸν νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν τοῦ πρὸς τὰς κληρονομίας.

Ἀπὸ τοῦ 1906 ὑπεβλήθη νομοσχέδιον εἰσάγον ἰδιώνυμον φόρον ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν. Ὁ φόρος οὗτος προοδευτικὸς καὶ ἐπεκτεινόμενος εἰς τὰς ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ κληρονομίας ἀπληγήσεν ἀντιδράσιν· ἡ τότε κυβέρνησις δὲν ἠρέσκετο εἰς τὸν ἄχαριν κατὰ τῶν ἀντιδράσεων ἀγῶνα καὶ τὸ νομοσχέδιον δὲν συνεζητήθη καὶ ἐν τῇ Βουλῇ. Ἐγένετο ὅμως νόμος κατὰ τὴν σύνοδον τοῦ φθινοπώρου 1909, καὶ τοῦτο σχεδὸν ἄνευ συζητήσεως, τὸ μὲν διότι

1) Ἐν τῇ Βουλῇ ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Καλογεροπούλου. Ὁ κ. Φιλάρετος ἐχαρακτήρισε τὴν κλίμακα τοῦ 1885 «τετατώδη» (βλ. Κώδης Χαρτοσήμου, Ἀθῆναι 1889, σελ. 204),

2) Οὗτος κατέστη ἐν τισι λεπτομερείαις ἐλαφρῶς βαρυτέρος.

3) Βλ. πλείονας λεπτομερείας παρὰ Ι. Α. Σούτσφ (Δημοσιολογία 6' ἔκδ. 1890, σελ. 156 - 8) καὶ Γ. Φιλάρετφ (ἐν θ' ἄνωτ. σελ. 198—208).

4) Ὡς φαίνεται φρονῶν ὁ κ. Μουρίκης σελ. 28.

5) Ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ χαρτοσήμου εἰσπράττονται καὶ παρ' ἡμῖν ὡς καὶ ἀλλαχοῦ πλείστοι φόροι. Ὁ ὅρος τέλος ἐπὶ τοῦ προκειμένου οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν. Ἀλλως τὴν νομοθεσίαν τοῦ χαρτοσήμου δὲν διέπουν αὐστηραὶ ἐπιστημονικαὶ ἀρχαὶ ἀλλ' ἄκρατος ἐμπειρισμός. Ὅπως λέγει ὁ εἰδικώτερος πάντως ἄλλου καὶ συγγραφεὺς τριτοῦ ἐπὶ ταύτης ἔργου καθηγητῆς Wahl c'est une législation d'expédients.

ὡς γνωστὸν τὰ πλεῖστα τῶν νομοσχεδίων ἐψηφίζοντο ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀσυζητητεῖ, τὸ δὲ διότι ἡ κυβέρνησις εἶχε προδῇ ἐκ τῶν προτέρων εἰς σπουδαίαν παραχώρησιν πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην ἐξαιρέσασα τοῦ φόρου τοὺς ἀμέσως κατιόντας. <sup>(1)</sup>

Ὁ νόμος τῆς 24 Ὀκτωβρίου 1909 «περὶ φορολογίας κληρονομιῶν καὶ αἰτία θανάτου δωρεῶν» καθιεροὶ καὶ παρ' ἡμῖν τὴν διπλὴν πρόοδον τοῦ ποσοστοῦ κατὰ βαθμὸν συγγενείας καὶ κατὰ ποσὸν τῆς φορολογητέας ὕλης.

Καθιεροὶ ἐπίσης κλίμακα εἰδικὴν διὰ τοὺς ἀνιόντας καὶ τοὺς κατιόντας β' βαθμοῦ, <sup>(2)</sup> τοὺς δὲ λοιποὺς κληρονόμους διακρίνει εἰς τέσσαρας κατηγορίας α') σύζυγοι καὶ ἀδελφοί· β') συγγενεῖς ἐκ πλαγίου γ' καὶ δ' βαθμοῦ· γ') ε' καὶ ς' βαθμοῦ· δ') λοιποὶ συγγενεῖς, θετοὶ καὶ ἐξωτικοί. Ταῦτα φορολογεῖ ὡς ἑξῆς:

Ἐπὶ περιουσίας	A'	B'	Γ'	Δ' κατηγορίαι
ἄχρι 50,000	3	4	5	6
50,000 - 100,000	3,50	4,50	5,50	6,50
100,000 - 250,000	4	5	6	7
250,000 - 500,000	4,50	5,50	6,50	7,50
500,000 καὶ ἄνω	5	6	7	8

Ὁ φόρος ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν φαίνεται ὑπέρογκος. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ ὅτι ἐξακολουθεῖ ὑφιστάμενος παρὰ τὸ πλευρόν του ὁ φόρος τοῦ 1887. Οὗτος δὲ τοὺς μὲν ἀνιόντας καὶ

1) Ὑποβάλλει ὁμως εἰς φορολογίαν τοὺς κατιόντας τοῦ β' βαθμοῦ. Οὐδεμία ικανοποιητικὴ δικαιολογία δύναται νὰ δοθῇ τῆς διακρίσεως, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον οἱ βαρυνόμενοι εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὀρφανά.

2) Ἡ κλίμαξ αὕτη ἔχει οὕτως :

Μέχρι	50.000	0.50 %
ἀπὸ	50,000-100,000	1 »
	100,000-350,000	1.50 »
	350,000-500,000	2 »
	500,000 καὶ ἄνω	2.50 »



κατιόντας δ' βαθμοῦ ἀφήνει ἀσυδότες, βαρύνει ἔμως ἐπιπροσθέτως τὴν α' κατηγορίαν κατὰ 2<sup>ο</sup>/<sub>ο</sub>, τὴν β' κατὰ 3<sup>ο</sup>/<sub>ο</sub>, τὴν γ' κατὰ 4<sup>ο</sup>/<sub>ο</sub> καὶ τὴν δ' κατὰ 5<sup>ο</sup>/<sub>ο</sub>. Οὕτως ὥστε ὅχι μόνον ἐξωτερικὸς ἀλλὰ καὶ συγγενὴς τοῦ βαθμοῦ ἡ θετὸν τέκνον κληρονομοῦντες ποσὸν δρ. 500,000 τελοῦσι 13<sup>ο</sup>/<sub>ο</sub>, ἥτοι ποσὸν ἀναλογοῦν πρὸς εἰσόδημα τριῶν καὶ πλέον ἐτῶν. Ἐὰν δὲ ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὅτι παρ' ἡμῖν μόνον προκειμένου περὶ ἀκινήτου περιουσίας χορηγεῖται διορία πληρωμῆς (1) ἔπεται ὅτι ἡ τοιαύτη φορολογία θίγει τὸ κεφάλαιον.

Ἐξ ἄλλου καταφαίνεται ὅτι παρ' ἡμῖν ὑπερακοντίζεται τὸ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἐσχάτως καθιερωθὲν ἀνώτατον ὅριον 10<sup>ο</sup>/<sub>ο</sub>, ὡς ἐπίσης καὶ αὐταὶ αἱ βαρύτεραι τῶν φορολογιῶν τῆς Νοτιανατολικῆς Εὐρώπης (διότι τὸ ἀνώτατον ὅριον ἐν μὲν τῇ Ρουμανίᾳ εἶναι 12<sup>ο</sup>/<sub>ο</sub>, ἐν δὲ τῇ Βουλγαρίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ 10<sup>ο</sup>/<sub>ο</sub> (2)).

Τὸ κακὸν δὲν θὰ ἦτο τόσον μέγα εἰάν ἀφ' ἑνὸς ἡ πρόοδος δὲν ἦτο τόσον ταχεῖα, ἀν λ.χ. καθιεροῦτο τὸ 13<sup>ο</sup>/<sub>ο</sub> διὰ περιουσίας ἀνω τῶν 1,000,000 ὅχι τῶν 500,000 δρ. καὶ ἂν ἐπίσης δὲν εἴχαμεν φθάσῃ εἰς δυσθεώρητα ὕψη ἀπὸ τοῦ πρώτου πηδήματός. Γνωστῆς οὖσης πράγματι τῆς παγκοσμίου τάσεως πρὸς αὐξήσιν τοῦ φόρου τούτου, ἡμπορεῖ τις νὰ προῖδῃ ταχέως τὴν στιγμὴν<sup>3</sup> καθ' ἣν αἱ κληρονομίαι θὰ βαρυνθῶσιν ἐν Ἑλλάδι ὅσον καὶ εἰς τὰ μάλιστα φορολογούμενα κράτη.

Τὸν κίνδυνον διείδε ἄλλως καὶ αὐτὸς ὁ πεπειραμένος συντάκτης τοῦ νομοσχεδίου γράφων ἐν σελ. 124-125 :

1) Ὁ κ. Μουρίκης προτείνει νὰ δοθῇ διορία καὶ διὰ τὰ κινητὰ, παρατηρῶν ὁρθῶς ὅτι τὸ Δημόσιον οὐδὲν ἔχει νὰ χάσῃ εἰάν ἐξασφαλισθῇ διὰ καταλήλου ἐγγυήσεως.

2) Ἐν Σερβίᾳ δὲν ὑπάρχει εἰδικὸς φόρος· βλ. τὴν ἡμετέραν μελέτην "Ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν Σερβικῶν οἰκονομικῶν" (γαλλιστί, Βρυξέλλαι, 1909).

3) Οὕτω ὁ ἡμέτερος κ. Μουρίκης ἐκτός τῶν γενικῶν ἐπὶ ἀνεπαρκείᾳ τοῦ φόρου παραπόνων του (σελ. 27), φέγει ἐν σημειώσει τῆς σελ. 20 τὴν ἐρμηνείαν καθ' ἣν ἡ κληρονομικὴ μερὶς διαιρεῖται εἰς τμήματα εἰς ἕκαστον τῶν ἐποίων ἐφαρμόζεται ὁ προσήκων φόρος. Α. Χ. κληρονομία 1 ἑκατ. περιορισμένη εἰς θετὸν υἱὸν διαιρεῖται εἰς 5 τμήματα ἐξ ὧν τὸ πρῶτον = 50,000 πληρώνει 6<sup>ο</sup>/<sub>ο</sub>, τὸ δεῦτερον = 50,000 6 1/2<sup>ο</sup>/<sub>ο</sub>, τὸ τρίτον 150,000 7<sup>ο</sup>/<sub>ο</sub> καὶ οὕτω

«Ταχέως ἐφθάσαμεν ἐν Ἑλλάδι εἰς ὄριον ἀρκούντως ὑψωμένον, ἐν σχέσει πρὸς τὰς οἰκονομικάς, οἰκογενειακὰς καὶ ἠθικάς συνθήκας τῆς χώρας ἡμῶν, ἥτις οἰκονομικῶς μὲν ἔχει ἀνάγκην ἐνισχύσεως, οἰκογενειακῶς δὲ καὶ ἠθικῶς ἔχει ὑψιστον συμφέρον νὰ ποιεῖται περὶ πολλοῦ τοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ συγγενικοῦ δεσμοῦς οἵτινες συνέχουσιν ἀκόμη παρ' ἡμῖν τοὺς τε κατ' εὐθεΐαν καὶ τοὺς ἐγγυτέρους ἐκ πλαγίου συγγενεῖς. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐπιδίδεται νὰ δοθῇ μεγίστη προσοχὴ εἰς πᾶσαν ἐν τῷ μέλλοντι μεταβολὴν τοῦ φορολογικοῦ τούτου ὅριου καὶ ἐν γένει τῆς φορολογίας ταύτης, πρὸς ἀποτροπὴν ὑπερμέτρου φορολογίας, δυναμένης νὰ ἐπιδράσῃ ἐπιζημίως τῇ ὅλῃ ἐθνικῇ οἰκονομίᾳ, διὰ διαταράξεως τῆς φυσικῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου τῶν κεφαλαίων τῆς χώρας».

Οἱ σοφοὶ οὗτοι λόγοι θὰ ἦσαν τὸ καλλίτερον συμπέρασμα τῆς παρούσης μελέτης ἐὰν δὲν εἶχον κατ' ἡμῶν νὰ εἶπω ὀλίγας λέξεις καὶ περὶ τριῶν σπουδαίων ζητημάτων ὅτινα τίθει ὁ κ. Μουσίκης.

Α' Τὸ ζήτημα τῆς φορολογίας τῶν κατιόντων τοῦ α' βαθμοῦ.

Ἐκ τῶν ἤδη ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος προλόγου λεχθέντων προκύπτει ὅτι, κατ' ἐμὲ κριτὴν, ὁ ἡμέτερος νομοθέτης καλῶς ἐπραξεν ἀπέχων ἀπὸ τοιαύτης φορολογίας.

Πλὴν καὶ νέα ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης ἐπιχειρήματα δύνανται νὰ δοθῶσιν.

Ὁ εἰσηγητὴς τοῦ νόμου τοῦ 1887 κ. Στέφανος Δραχούμης δικαιολογεῖ τὴν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐπάνοδον εἰς τὸν νόμον τοῦ 1880 ὡς ἑξῆς :

«Ὁ νόμος τοῦ 1880 ἔβηκεν ὀρθὴν βᾶσιν στηριχθεὶς ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι ἀπὸ ἀνιόντος εἰς κατιόντα οὐδεμία ὑπάρχει ἀποξένω-

καθ' ἑξῆς. Ἀλλ' αὕτη ἐδόθη καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐφ' ὅσον γνωρίζω ἀπανταχοῦ τῆς γῆς. Ἐφαρμόζεται δὲ συνήθως τὸ σύστημα καὶ εἰς τὸν χρόνον τοῦ εἰσοδήματος.



σις περιουσίας δικαιολογούσα τὴν ὑπὸ τοῦ κράτους εἰσπραξίν τέλους, ἀλλ' ἡ περιουσία ἐμμένει τῇ οἰκογενεῖα· νομίζω δὲ ὅτι ἦτο συμφωνότερος οὐ μόνον τῇ περὶ ἀναγκαιῶν κληρονόμων θεωρίᾳ τοῦ παρ' ἡμῖν κρατοῦντος ἀστικού δικαίου, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἡμέτερα ἦθη, καθ' ἃ ὁ μεταξὺ ἀνιόντων καὶ κατιόντων δεσμός στενότερος ἢ ἀλλαχοῦ, ἀείποτε σχεδὸν ἐν ἐνὶ οἴκῳ συνδιαιωμένους καὶ συμπονοῦντας συνέχει γονεῖς, τέκνα, πάππους καὶ ἐγγόνους».

Πόσον δὲ εἰσέτι τὴν σήμερον ἡ φορολογία τῶν κατιόντων εἶναι ἀντιπαθὴς ἐν Ἑλλάδι δεικνύει ἡ κατὰ τοῦ νομοσχεδίου τοῦ 1906 ἀντιδράσις, καὶ ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸν κατ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἀγῶνα ἀνδρῶν μὴ φοδουμένων τὰς γενναίας μεταρρυθμίσεις ὡς τοῦ διαπρεποῦς ἡμῶν συναδέλφου κ. Ἀντωνίου Μομφερράτου (ἐφ. Ἀθῆναι φύλλον 18 Ἰουνίου 1906).

Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἡ κοινὴ συνείδησις ἀπεχθάνεται τὸν φόρον τούτον. Ἐν Γερμανίᾳ εἰσομεν τὸν Πρίγκιπα Bulow ἀναγκασόμενον νὰ ἐγκαταλίπη τὴν ἀρχήν, καθ' ἣν ὁ ἀκριβὲς συγγινὴν γράφομεν βλέπομεν τὸ Γερμανικὸν Ράιχσταγ στερῆσαι Εἰσφοράν, κατὰ τὴν Ἀττικὴν ἐκδοχὴν τῆς λέξεως, <sup>1)</sup> 1200 ἑκατ. μάρκων ἥτοι ἐνὸς καὶ ἡμίσεως δισεκατομμυρίων δραχμῶν ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ ν' ἀποφύγη ὀριστικῶς τὸν φόρον τῶν κληρονομιῶν (βλ. καὶ ἀνταπόκρισιν ἐκ Βερολίνου εἰς τὸν Παρισινὸν Χρόνον τῆς 12 Ἀπριλίου).

Ὅτι δὲ πρόκειται περὶ συναισθήματος βαθείας ρίζας ἔχοντος καὶ ἀνέκαθεν ὑπάρχοντος μαρτυρεῖ μνημεῖον ἀνεγερθὲν ὑπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ ἀπαλλάξαντος τοὺς κατιόντας τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ. <sup>(1)</sup> Ὅθεν μᾶλλον τῆς καταργήσεως τῆς αὐτοδοσίας θὰ προέτεινον τὴν ἐπέκτασιν αὐτῆς καὶ εἰς τοὺς κατιόντας τοῦ β' βαθμοῦ, ὁσάκις τοῦλάχιστον πρόκειται περὶ ὀρφανῶν. <sup>(2)</sup>

1) Δηλαδή ἐκτάκτου φόρου ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου διὰ στρατιωτικὰς ἀνάγκας.

2) Ὁ ἀντάξιός τοῦ Τραϊανοῦ πανηγυριστῆς Πλίνιος ὁ νεώτερος χαρακτηρίζει τὸν Φ. Κ. ὡς ἐξῆς: «Tributum tolerabile et facile dum taxat extraneos, domesticis grave».

### **Β'. Ζήτημα τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἀδιαθέτου διανομῆς.**

Ἡ ἐπ' ἀόριστον ἐπέκτασις τοῦ δικαιώματος τῆς διαδοχῆς ἦ καὶ μέχρι τοῦ 12ου βαθμοῦ κατὰ τὸν Ναπολεόντιον κώδικα, δύνανται νὰ κατακριθῇ ὡς μὴ ἀνταποκρινομένη οὔτε εἰς τὴν ὑποτιθεμένην θέλησιν τοῦ ἀποθνήσκοντος οὔτε εἰς τὸ τεκμήριον ὅτι τὰ κληρονομούμενα ἀγαθὰ προήρχοντο ἐκ κοινοῦ προγόνου.

Διὰ τοῦτο δὲ καὶ νομομοθεσίαι τινές, ὡς ἡ Ἰταλική, περιώρισαν τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα μέχρι τοῦ 10ου βαθμοῦ, ἄλλαι δέ, ὡς ἡ Ἑλβετική, μέχρι τοῦ 6ου.

Ὁ κ. Μουρίκης (σελ. 25 - 6), μὴ ἀρκούμενος εἰς ταῦτα, ζητεῖ νὰ περιορισθῇ μέχρι τοῦ 3ου ἢ τοῦ 4ου διότι τοῦτο θὰ ᾔτο σύμφωνον πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῆς Γερμανικῆς σχολῆς,<sup>(1)</sup> καὶ πρὸς τὴν ἀντίληψιν τῆς νεωτέρας οἰκογενείας ἣτις δὲν ἐκτείνεται πέραν τῶν ἀνεψιῶν.

Ὁ κορυφαῖος τῶν ἀπὸ καθέδρας συσταλιστῶν κηρύκτης Schmoller ἐφρόντισε πρὸ ἐτῶν νὰ γράψῃ εἰς τὸν Gide ὅτι ἡ σχολή του ἔχει ὑπ' ὄψει τῆς μόνον τῆς Γερμανίας καὶ δὲν ἀξιῖσι εἰς τὰ διδάγματα αὐτῆς ἐφαρμόζονται καὶ πέραν τῶν ὁρίων τοῦ Γερμανικοῦ κράτους.<sup>(2)</sup>

Βέβαιον δ' εἶναι ὅτι ἐν Ἑλλάδι δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ οἰκογένεια περιορίζεται εἰς τοὺς ἀνεψιούς. Παρ' ἡμῖν οἱ πρῶτοι ἐξάδελφοι συνδέονται ὅσον ἄλλαχρὺ οἱ ἀδελφοί· μεταξὺ δὲ καὶ

1) Τὴν αὐτὴν ἀντίληψιν εἶχε (πρὸς. ἄνωτ. σελ. 21) καὶ ὁ νομοθέτης ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὅποτε εἰς πολλὰ μέρη ἀπεκλείοντο καὶ αἱ ἀνεψιαί, συμπτωμάτων δὲ καὶ τῶν λοιπῶν, περιήρχοντο εἰς τὸ κληρονομοῦν Τουρκικὸν δημόσιον πάμπολλα κτήματα· ἑλ. λεπτομερείας ἐν τῇ περισπουδάζουσῃ ἔργῳ τοῦ κ. Τσσοποτοῦ *Γῆ καὶ Γεωργοὶ ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπὶ Τουρκοκρατίας* (Βόλος 1912). Οὕτω εἶχον τὰ πράγματα καὶ παρὰ τοῖς βαρβαρικοῖς λαοῖς τοῦ μεσαίωτος.

2) Ἡ θαρυσήμαντος αὕτη ἐπιστολή περιελήφθη ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Σαὶν Μάρκ ἐν τῇ περὶ γερμανικῆς σχολῆς μακρᾷ μελέτῃ του (*Ἐπιθεώρησις Πολιτικῆς Οἰκονομίας*, 1891).



δευτέρων εξαδέλφων υπάρχουνσι τρυφερώταται σχέσεις ὡς ἀποδεικνύουσιν αἱ κοινῶς γενόμεναι θυσίαι πρὸς ἀποκατάστασιν ἢ συντήρησιν συγγενῶν τοῦ βαθμοῦ τούτου. Ὅταν δὲ εἶναι κοινὸν τὸ ὄνομα, καὶ μεταξύ τρίτων εξαδέλφων ὑφίσταται οἰκογενειακὴ ἀλληλεγγύη.

Δὲν θὰ ἐπετρέπετο λοιπὸν ὁ νομοθετικὸς ἀποκλεισμὸς τοῦλάχιστον τῶν συγγενῶν τοῦ ὄου καὶ θου βαθμοῦ εἰμὴ ἔαν ἦτο διαδεδομένον, ὡς λ.χ. ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸ ἔθος τῆς διαθήκης. Ἀλλὰ παρ' ἡμῖν — καὶ τοῦτο εἶναι διὰ πολλοὺς λόγους λυπηρὸν — οἱ συντάσσοντες διαθήκην εἶναι οἱ ὀλιγώτεροι. (1) Εἰς δὲ τὰ λαϊκώτερα στρώματα θεωρεῖται μάλιστα ἡ σύνταξις διαθήκης κακὸς οἰωνός.

Ἄλλο σημεῖον δεικνύον πόσον δὲν πρέπει νὰ σπεύδωμεν ἂν αντιγράφωμεν τὰ ἀλλαχοῦ εὐδοκιμοῦντα, εἶναι ὅσα ὁ κ. Μουρίκης λέγει περὶ τοῦ φόρου τῆς νεκρᾶς χειρὸς (main morte). Διὰ τοῦτου φορολογοῦνται ἀλλαχοῦ τὰ νομικὰ πρόσωπα, ὧν ἡ περιουσία διαφεύγει τὸν φόρον τῶν κληρονομιῶν καὶ τὰ τέλη τῆς μεταδιδάσεως, ἀφ' οὗ τὰ πρόσωπα ταῦτα οὔτε θνήσκουσιν οὔτε κατὰ κανόνα ἐκποιοῦσι τὰ κτήματά των.

Πλὴν ἀλλαχοῦ ὁ φόρος οὗτος ἐπεβλήθη οὐχὶ τόσο διὰ τὸν θεωρητικῶς ἐπαρκέστατον τοῦτον λόγον ὅσον ἐκ δυσμενείας πρὸς τὰ συγκεντροῦντα τρισεπίστας περιουσίας ἐκκλησιαστικὰ ἰδρύματα. Ὡς ἔχουν παρ' ἡμῖν τὰ πράγματα διὰ μὲν τὰ μοναστήρια δὲν ὑφίσταται πλέον κίνδυνος αὐξήσεως περιουσίας \*) ἄλλως δ' ἡ πολιτεία λαμβάνει ἤδη μέρος τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν. Φόρος νεκρᾶς χειρὸς θὰ ἐκινδύνευεν ὅθεν νὰ στραφῇ κατ' ἄλλων φιλανθρωπικῶν, ἐκπαιδευτικῶν ἢ ἐθνωφελῶν καταστημάτων, ἅτινα ὁ ἡμέτερος νομοθέ-

1) Τοῦτο συμβαίνει τοῦλάχιστον τόσο ἐν Κερκύρᾳ ὅπου ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη ὅσον καὶ ἐν Κρήτῃ ἐξ ἧς ὁρμῶμα.

2) Ὁ κίνδυνος οὗτος ὑφίστατο ἐν Βυζαντίῳ καὶ ματαίως κατ' αὐτοῦ ἐπαύσαν οἱ ἄριστοι τῶν αὐτοκρατόρων ἐν οἷς καὶ ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς βλ. Ferradou. Περὶ τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων ἐν Βυζαντίῳ, Βορδῶ 1896.

της ὥς, ἀποδεικνύει καὶ ἡ φορολογία τῶν κληρονομιῶν, συστηματικῶς εὐνοεῖ.

Ἐν συμπεράσματι συμπληρωματικὸς φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος τῶν νομικῶν προσώπων σκοπὸν ἔχων ν' ἀναπληρώσῃ τὰ εἰς τὰ πρόσωπα ταῦτα μὴ ἐφαρμόσιμον φόρον τῶν κληρονομιῶν δὲν εἶναι κατ' ἀρχὴν ἀποκρουστέος, ἀλλὰ ἐὰν γίνῃ δεκτὸς πρέπει νὰ θεσπισθῇ λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν ἐν Ἑλλάδι εἰδικῶν συνθηκῶν, ἵτοι ὑπὸ τύπον ὅπως διάφορον ἢ ἀλλαχοῦ.

### Γ') Ζήτημα τῆς ἐνοποιήσεως τῆς φορολογίας.

Ὁ κ. Μουρίκης (σελ. 24 - 5) κατακρίνει τὸν διχασμὸν τῆς φορολογίας ἰδίως ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι διάφοροι ἀρχαὶ ἐμπνέουσι τὰ δύο νομοθετήματα ἐξ οὗ ἐπήγασαν καὶ αἱ ἀντιφάσεις ὡς πρὸς τὴν φορολογίαν τῶν ἀνιόντων καὶ κατιόντων δ' βαθμοῦ. Ἡ δὲ συγχώνευσις τῶν δύο φόρων θὰ εἶχεν εἰς τὰ ὅρματα τοῦ τὸ πλεονέκτημα ν' ἀπαλείψῃ ἐκ τῆς νομοθεσίας τὸν ἀντεπιστημονικὸν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὅρον: τέλος.

Επὶ τοῦ παρόντος ἡ ἀφομοίωσις προσκρούει εἰς τὴν ὑπαρξίν τοῦ Διεθνoῦς Ἑλέγχου<sup>1</sup>. Ἀκαδημαϊκῶς συζητουμένου τοῦ ζητήματος δύναται τις νὰ εἴπῃ τὰ ἑξῆς:

Καίτοι καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ λειτουργεῖ σύστημα ὑπενθυμίζον ἐν τισὶ τὸ ἡμέτερον δὲν θὰ εἶχον ἀντίρρησιν εἰς τὴν ἐνοποιήσιν, ἐὰν πρὸ ἡμῖν ὅπως καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ ἀναλογικὸν τοῦ ἐνὸς τῶν βαρῶν δὲν ἐκόλαζε τὴν ἄμετρον προσδευτικότητά τοῦ ἐτέρου καὶ δὲν ἐμετρίαζεν ἐπίσης καὶ τὴν φορολογίαν τῶν κατιόντων τοῦ δ' βαθμοῦ οἷτινες συνήθως, καθ' ὃ ὀρφανά, εἶναι ἄξιοι πάσης συμπαθείας. Θὰ

1) Βλ. ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἀνωτ. σελ. 19 καὶ 43.

2) Δὲν ἔχομεν δικαίωμα νὰ καταργήσωμεν ἄρθρα τοῦ νόμου τοῦ χαρτοσήμου ὅπερ εἶναι ὑπέγγυος πρόσδοδος. Ἐὰν ἐξ ἄλλου εἰσπράξωμεν τὸν φόρον τῶν κληρονομιῶν διὰ τοῦ φόρου τοῦ χαρτοσήμου, τότε αὐξάνομεν τὰς προσδόους τῶν θανειστῶν.



ἐδεχόμενην δηλαδὴ τὴν ἀφομοίωσιν ἐὰν μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τῆς πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης ἐπανηρχόμεθα εἰς σύστημα ἡπιώτερον καὶ κατ' ἀκολουθίαν, παρὰ τὰ φαινόμενα, μᾶλλον προσδοφόν.

\*  
\* \*

Ταῦτα εἶχον νὰ εἶπω περὶ τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν καὶ τοῦ ἔργου τοῦ κ. Μουρίκη. Ἡ εἰλικρίνεια μεθ' ἧς κατέκρινα πολλὰς τῶν θεωριῶν τοῦ τελευταίου εἶναι δεῖγμα τῆς πρὸς τὸν συγγραφέα μεγάλης μου υπολήψεως καὶ πολυετοῦς φιλίας, μοὶ ἐπιτρέπει δὲ νὰ συστήσω ἔτι μᾶλλον ἐλευθέρως τὸ βιβλίον του οὐ μόνον εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα ἐνδιαφερόμενον εἴτε ἀμέσως εἴτε θεωρητικῶς εἰς ἓν τῶν σπουδαιωτάτων συγχρόνων δημοσιονομικῶν προβλημάτων.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

## ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

**Ὁ φόρος τῶν κληρονομιῶν καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ  
ἐκθέσεις τοῦ κ. Κωνσταντίνου Δεμερτζή**

Κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ἀνά χειρας προλόγου, ἐδημοσιεύθη ἡ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων τῆς χρήσεως τοῦ 1913 ἐκθέσις τοῦ κ. Δεμερτζή.

Αὕτη εἶναι ὑπὸ πᾶσαν ἐποψιν ἀξιόλογος· ἀπὸ δὲ τῆς ἀπόψεως τῆς δογματικῆς ἐξετάσεως τῶν φόρων πιθανῶς ἢ ἀρτιωτέρα τῶν εἰς τὴν ἡμετέραν Βουλὴν ὑποβληθεῖσων ἐκθέσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐπειδὴ δ' ἐξ ἄλλου αἱ ἐκτιθέμεναι ἐν αὐτῇ περὶ φορολογικῶν μεταρρυθμίσεων προτάσεις καὶ ἀνάγκην θὰ συζητηθῶσιν ἐν τῇ Βουλῇ καὶ πιθανὸν νὰ γίνωσιν ὑπ' αὐτῆς δεκταί, ἐπιβάλλεται νὰ ἐκθέσωμεν καὶ συζητήσωμεν ταύτας. Ἐυποψούμενοι, ὅτι ἐκτυπωθέντος τοῦ σώματος τῆς μελέτης ἡμῶν, ἀναγκάζομεθα νὰ πράξωμεν τοῦτο ἐν ἐπιμέτρῳ καὶ συνεπῶς διὰ βραχείων.

Ὁ κ. Δεμερτζής ἀφιερῶν εἰς τὸν Φ. Κ. τὰς σελ. 51—58 τῆς ἐκθέσεώς του. Μετὰ περιληπτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν παρ' ἡμῖν καὶ ἀλλαχοῦ κρατούντων, ἐπιλαμβάνεται τῆς συζητήσεως τῶν ἐπενεκτέων εἰς τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν μεταρρυθμίσεων καὶ μετὰ τινα περὶ τῆς συγχωνεύσεως τῶν δύο φόρων τοῦ 1887 καὶ 1909<sup>1</sup>, ἐρωτᾷ ἑαυτὸν ἐὰν προτιμητέα ἢ φορολογία συμπάσης τῆς κληρονομίας τῆς τῶν κληρονομικῶν μερίδων. Τὸ πρῶτον σύστημα εἶναι τὸ κρατοῦν Ἀγγλίᾳ διὰ τοῦ Estate Duty, προτάθη δὲ ἐν Γερμανίᾳ (Nachlasssteuer), ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι.<sup>2</sup> Ὁ εἰσηγη-

1) Πρὸς βλ. τ' ἀνωτέρω ὑπ' ἡμῶν λεγόμενα (σελ. 50—51).

2) Βλ. ἀνωτέρω ἐν σελ. 22 σημ. 4, ὅπου ἀντὶ «τοιούτου ἀκριβῶς εἶναι καὶ ὁ εἰσαχθεὶς παρ' ἡμῖν», ἀνγνωστὸν «τοιούτος ἀκριβῶς καὶ ὁ προταθεὶς παρ' ἡμῖν».



τῆς τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπορρίπτει τὸ σύστημα τοῦτο διὰ τοῦ ἐξῆς ἀκαταμαχήτου ἐπιχειρήματος : « Καίτοι ἡ φορολόγησις συμπίπτει τῆς κληρονομίας εἶναι ἱκανὴ ὥπως ἀποδώσῃ μεγαλείτερα ἔσοδα, ἐν τούτοις ὅμως ἡ δικαιολογητικὴ βάσις τῆς φορολογίας τῶν κληρονομιῶν ἐπιβάλλει μᾶλλον τὴν φορολόγησιν τῶν κληρονομικῶν μερίδων, διότι ὁ αἰτίᾳ θανάτου λαμβάνων καθίσταται πλουσιώτερος μόνον κατὰ τὴν μερίδα αὐτοῦ, ἐπομένως τυχύτης μόνον τὴν φορολόγησιν εἶναι δίκαιον νὰ ὑποστῇ. Ὅρθως ἐπομένως ἀμφοτέρω οἱ νόμοι ΑΧΚΕ' καὶ ΓΤΣΤΑ' φορολογοῦσι τὰς κληρονομικὰς μερίδας, θὰ ἦτο δὲ ἀδικαιολόγητος πᾶσα παρέκκλισις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης ».

Ἐπίσης ὁ κ. Δεμερτζῆς (ἐν σελ. 56) συνιστᾷ, ὥπως καὶ ἡμεῖς ἐπράξαμεν ἀνωτέρω (σελ. 14 καὶ 45), τὴν παροχὴν μειζόνων εὐκολιῶν πρὸς καταβολὴν τοῦ φόρου. Ὅρθως δ' ἐπίσης κρίνει ὅτι ἡ ἡμετέρα φορολογικὴ κλίμαξ δεῖται ἐπιμελεστέρας διαρθρώσεως, καθ' ὃ λ. χ. φορολογοῦσα διὰ τοῦ αὐτοῦ ποσοστοῦ τὰς ἀπὸ δισχιλίων μέχρι πεντηκοντακισχιλίων δραχμῶν κληρονομίας, ἐν ᾗ εἶναι προφανές, ὅτι ἡ ἀντοχὴ τοῦ φορολογουμένου ποικίλλει ἐντὸς τῶν διακλιθεμένων ὁρίων. Τοιαύτη τις μεταρρυθμῖσις ἐνδείκνυται καὶ ὑπὸ τοῦ παραδείγματος τῶν πλείστων ξένων νομοθεσιῶν, αἵτινες καθιεροῦσι πολυδάθμιον κλίμακα. Συνεχίζων τὴν μελέτην τῶν κατ' αὐτὸν χρηζόντων μεταρρυθμίσεως ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας καταδικάζει τὴν μέχρι δισχιλίων δραχμῶν ἀσυδοσίαν, παρατηρεῖ δ' ὅτι ἡ χορηγουμένη ἀλλαχοῦ ἀσυδοσία τυγχάνει μικρότερα καὶ ὅτι ἡ περιστολὴ εἰς ποσὸν μικρότερον τῶν δισχιλίων δραχμῶν θὰ ἐχρησίμευεν εἰς δημιουργίαν στατιστικῆς τῶν περιουσιῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐξακρίδωσιν τοῦ δημοσίου πλούτου καὶ τῆς κατανομῆς αὐτοῦ. Δὲν ἔχω δυσκολίαν νὰ παραδεχθῶ τὴν ὑποβίβασιν τῆς ἀσυδότου μερίδος εἰς 1000 δραχ. κατὰ τὰ ἐν Ἰταλίᾳ κρατοῦντα <sup>1</sup>.

1) Ἀμφιβάλλω ὅμως ἐὰν θὰ ψηφισθῇ. Φρονῶ μάλιστα ὅτι ἐὰν ποτὲ φορολογηθῶσιν οἱ κατιόντες τοῦ α' βαθμοῦ ἡ τοιαύτη μεταρρυθμῖσις θὰ συνοδευθῇ δι' εὐρείας ἀσυδοσίας διὰ τὰς μικροτέρας μερίδας (βλ. κατωτέρω σελ. 58).



Ἰπενθυμίζω ὅμως ἐν τούτοις, ὅτι ἀπανταχοῦ ὅπου ἐμειώθη ὁ κύκλος τῶν ἀφορολογήτων μικρῶν κληρονομιῶν, τὸ δημόσιον ἐκ φόβου μὴ διαχειρίῃ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν πτωχοτέρων τάξεων ἀπέδωκε διὰ μιᾶς χειρὸς ὅ,τι ἐλάμβανε διὰ τῆς ἄλλης, κλείον τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰς γενομένας ἀποκρύψεις τῶν κομποδεμάτων καὶ μὴ ἀπογράφον αὐστηρῶς τὰ ἐν τῇ κληρονομίᾳ ἐπιπλα καὶ σκεύη. Τὴν δὲ κάτω τῶν χιλιοδράχμων μερίδων ἐπέκτασιν τοῦ φόρου, κρίνω ἀπολύτως ἀποκρουτέαν, οὐ μόνον διὰ λόγους φιλανθρωπίας, ἀλλ' ἐπίσης καὶ κυρίως διὰ λόγους διοικητικοῦς. Αἱ μικραὶ κληρονομίαι εἶναι πράγματι ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ πολυαριθμότεραι τῶν μεγάλων· ἡ ὑποβολὴ αὐτῶν εἰς φόρον ἀπαιτεῖ πολυάριθμον προσωπικὸν καὶ συνεπῶς πολλὰς δαπάνας. Τὰνάπαλιν τὰ ἐκ τῆς φορολογίας αὐτῶν ἔσοδα ἔσονται μικρά, διότι κατ' ἀνάγκην τὸ ποσοστὸν τοῦ φόρου ἔσεται ἐλάχιστον. Ὡς ἀπὸ ταμειευτικῆς ἀπόψεως ἡ ἐπέκτασις τῆς φορολογίας δὲν ἐνδείκνυται. Ἐρωτᾶται ἂν ἐτέρου: ἀξίζει τὸν κόπον νὰ ὑποβάλλῃ τὰς πολλὰς χιλιάδας ἀνθρώπων εἰς πιστικὰς καὶ ἐγκληρὰς διατυπώσεις χάριν τῆς ἐξακριβώσεως τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου; Οἱ γνωρίζοντες πόσον ἐπισφαλὴ βᾶσιν, ἰδίως προκειμένου περὶ μικρῶν κληρονομιῶν, παρέχει εἰς τὴν στατιστικὴν ἡ ἡμετέρα φορολογία δὲν θὰ διστάσωσι περὶ τῆς προσηκούσης εἰς τὸ ἐρώτημα ἀπκνήσεως.

Λόγου δὲ τυχόντος περιστατιστικῆς τῶν κληρονομιῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ἐκφρασωμεν τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὁ διακεκριμένος ὑπάλληλος τοῦ Ἰπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν κ. Γεωργαντᾶς, ὅστις κατέγινεν ἤδη περὶ ταύτην θὰ φροντίσῃ νὰ ἐπενέγκῃ εἰς αὐτὴν μερικὰς ἐπειγούσας μεταρρυθμίσεις. Ὡς ἔχουσι νῦν τὰ τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας, μενόντων δηλ. ἀφορολογήτων τῶν κατιόντων, ἡ στατιστικὴ τῶν κληρονομιῶν μόνον εἰκαστικὰς πληροφορίας δύνатаι νὰ δώσῃ περὶ τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου<sup>1</sup>, θὰ ἡδύνατο ὅμως νὰ παράσχῃ

1. Ἡ ὑποβληθεῖσα εἰς φορολογίαν κληρονομικὴν μᾶζα ἀνῆλθεν εἰς 15 περίπου ἑκτομμύρια. Ληφθεῖσης τῆς ἐν Γαλλίᾳ σημειωθείσης ἀναλογίας μεταξὺ τῆς εἰς κατιόντας ἀπ' ἐνὸς καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἀπ' ἐτέρου κληρονομίας περιερχομένης κληρονομίας, ὑπελογίσθη, ὅτι περὶ τὰ 40 ἑκτομμύρια



εκανοποιητικὰς τοιαύτας ὡς πρὸς τὴν κατανομήν, αὐτῶνδιστί καὶ αἱ ἤδη φορολογούμεναι κληρονομίαι ἀρχοῦσιν νὰ μᾶς φωτίσωσι περὶ τοῦτου. Τὸ δὲ μόνον ἀπαιτούμενον εἶναι νὰ καταρτισθῶσι πίνακες τῶν τε κληρονομιῶν καὶ τῶν κληρονομικῶν μερίδων. Ἀντὶ τοῦτου τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν μᾶς πληροφορεῖ μόνον περὶ τῶν εἰς ἕκαστον βαθμὸν συγγενείας περιελθουσῶν κληρονομιῶν, τοῦθ' ὅπερ μόνον ἀπὸ δημογραφικῆς ἀπόψεως παρουσιάζει οὐσιώδεις ἐνδιαφέρον.

Ἐρχομαι νῦν εἰς ζήτημα ἐπὶ τοῦ ὁποίου αἱ γινώμαι τοῦ κ. Δεμερτζῆ δὲν συμπίπτουσι μετὰ τῶν ἐκτεθέντων ἀνωτέρω, εἶναι δὲ τοῦτο τὸ τῆς φορολογίας τῶν κατιόντων. «Οὐδὲν νομικὸν πλάσμα, λέγει ὁ κ. Δεμερτζῆς (σελ. 54), δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐπικρατέστερον τῆς ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης, ὅπως εἰσαχθῇ δικαιοσύνη εἰς τὴν φορολογίαν, ἐτέρωθεν δὲ παραμένει ἐντελῶς ἀναπόδεικτον ὅτι οἱ δεσμοὶ μετὰ ἀνιόντων καὶ κατιόντων ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἐλληνικῆς χώρας εἶναι ἀνώτεροι καὶ στενωτέροι τῶν ἀλλὰχοῦ ὑπαρχόντων δεσμῶν. Ἀλλῶς τε ἡ ὑπαρξὶς ἀνωτέρων καὶ στενωτέρων δεσμῶν

περιέρχονται εἰς τοὺς κατιόντας τοῦ πρώτου βαθμοῦ. Ὁ κ. Δεμερτζῆς ὑπολαμβάνει ὅτι τὸ ὑπολογιζόμενον ποσὸν εἶναι κατώτερον τοῦ πραγματικοῦ, διότι ἐν Γαλλίᾳ ὁ ἐπιζῶν σύζυγος κληρονομεῖ μετὰ τῶν κατιόντων, τοῦθ' ὅπερ ἐξαιρετικῶς μόνον συμβαίνει παρ' ἡμῖν. Τὸ κατ' ἐμὲ φρονῶ, ὅτι ἡ χρήσις γαλλικῶν ἀναλλογιῶν δὲν ἔχει εἰς ἀσφαλῆ συμπεράσματα, διότι οἱ δημογραφικῶς ὅροι τυγχάνουσιν ἐντελῶς διάφοροι, τόσον ὑπὸ τὴν ἄποψιν τῆς ἀτεκνίας ὅσον καὶ ὑπὸ τὴν τῆς ἀγαμίας. Ἰσως ἀσφαλεστέραν βάσιν θὰ παρείχον αἱ Ἱταλικαὶ στατιστικαί. Κατὰ τούτας (βλ. Cabiati, ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 732) τὰ δύο τρίτα τῶν κληρονομιῶν μεταβαίνουν εἰς τοὺς κατιόντας καὶ ἀνιόντας τὸ δὲ ὑπόλοιπον τρίτον κατανέμεται κατὰ  $\frac{1}{3}$  εἰς τὸν ἐπιζῶντα σύζυγον καὶ  $\frac{1}{3}$  εἰς τοὺς λοιποὺς κληρονόμους. Ἐννοεῖται ὅτι διὰ τὴν τυχόν χρησιμοποίησιν τῶν ἀναλλογιῶν τούτων παρ' ἡμῖν πρέπει νὰ ληθῇ ὅπ' ὅψιν τὸ γεγονός, ὅτι ἐν Ἑλλάδι μένουσιν ἀφορολόγητοι ὅχι πάντες οἱ ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ κληρονόμοι ἀλλὰ μόνον οἱ κατιόντες τοῦ πρώτου βαθμοῦ. Ὡστε ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἐν Ἑλλάδι ἡ κατανομή τῶν κληρονομιῶν γίνεται καθ' ὅν τρόπον καὶ ἐν Ἱταλίᾳ, πρέπει νὰ ὑπολογίσωμεν ὅτι μένουσιν ἀφόδοτοι, τό γε νῦν ἔχον, παρ' ἡμῖν ὀλιγώτεροι τῶν  $\frac{2}{3}$  τῶν κληρονόμων.



καὶ μείζονος ἀλληλεγγύης μεταξύ ἀνιόντων καὶ κατιόντων, ἀποδεικνύει τὰς μείζονας ὠφελείας τῶν κατιόντων πρὸ τοῦ θανάτου τῶν ἀνιόντων· τούτου δ' ἔνεκεν συντρέχει εἰς ἐπὶ πλέον λόγος παρ' ἡμῖν πρὸς φορολόγησιν τῆς εἰς τοὺς κατιόντας περιερχομένης κληρονομίας».

Εἰπὼν ἤδη ἱκανὰ ἐπὶ τοῦ θέματος (βλ. ἀνωτ. σελ. 13—14 καὶ 46—47) περιορίζομαι ἀπὸ δογματικῆς ἀπόψεως εἰς τὴν παρατηρήσεων ὅτι ὁ ἀξιότιμος εἰσηγητὴς τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν φαίνεται βλέπων ὑπὸ τὸ ἀληθές αὐτῶν φῶς τὰς συνεπείας τῆς μεγαλειτέρας οἰκογενειακῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς συμβιώσεως γονέων καὶ τέκνων. Ὁ φόρος τῶν κληρονομιῶν βραδύνεται ἐπὶ τῆς ἰδέας τῆς ἀκερδῆτου αὐξήσεως τῆς περιουσίας ἐκ μέρους τῶν κληρονομούντων. Πλὴν προκειμένου τοῦλάχιστον περὶ τῆς μεγάλης πλειονοψηφίας τῶν κληρονομιῶν τὸ εἰσόδημα τοῦ ἀποθανόντος οἰκογενειάρχου ἐφ' οὗ ἔξω ἀνιθαγότερες τοῦ καὶ τὰ ἀνήλικα ἄρρενα ἔστι δ' ὅτε καὶ τὰ ἐνήλικα τοιαῦτα, ἀπηρτίζετο ἐν μέρει μόνον ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς κληρονομουμένης περιουσίας, σπουδαίου τμήματος αὐτοῦ ἀπορρέοντος ἐκ τῆς προσωπικῆς τοῦ νεκροῦ ἐργασίας. Ἀποθνήσκοντος λοιπὸν τοῦ πατρὸς τὰ τέκνα θὰ εὐρεθῶσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ κεφαλῆς εἰσοδήματος πολὺ μικροτέρου ἢ ἐκείνου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐσυνήθισαν νὰ ζῶσιν. Ἐρωτᾶται : εἶναι ἄρα γε ἡ κατάλληλος στιγμή ὅπως, ἐπὶ λόγῳ ἀκερδῆτου αὐξήσεως τῆς περιουσίας των, μειώσῃ τὸ δημόσιον τὸ ἤδη μειωθὲν διὰ τοῦ θανάτου εἰσόδημα;

Καὶ ταῦτα μὲν ἀπὸ δογματικῆς, ἀπὸ δὲ ταμειευτικῆς ἀπόψεως δύναται τις τὰ παρατηρήσῃ τὰ ἑξῆς:

Ὁ κ. Δεμερτζῆς προσδοκᾷ ὅτι διὰ τῶν προσόδων τῆς φορολογίας τῶν κατιόντων θὰ καταστῇ δυνατόν ν' ἀνακουφισθῶσιν αἱ πτωχότεραι τάξεις ἐλαττωμένων τῶν ἐμμέσων φόρων. Τὸ κατ' ἐμὲ φρονῶ ὅτι καὶ ἐπὶ τῇ ἀπιθάνῳ ὑποθέσει ὅτι ἡ νέα πρόσδοδος θὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τοιοῦτον εὐγενῆ σκοπὸν μικρὰν ἀνακούφισιν δικαιοῦνται οἱ πτωχότεροι ν' ἀναμένωσι διότι μικρὰ σχετικῶς θὰ ᾧσι τὰ ἐκ τῆς νέας φορολογίας ἔσοδα.



Ἀληθῶς τὰ ἐκ τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν εἰσπραχθέντα τῷ 1911 ἀνῆρχοντο εἰς 500,155 δρχ., ἀληθὲς ἐπίσης ὅτι ἐὰν βασισθῇ τις εἰς τὰς στατιστικὰς τοῦ συγγενεστέρου δημογραφικῶς τοῖς Ἑλλήσιν ἔθνοισι, δηλαδὴ τοῦ Ἰταλικοῦ, θὰ ὑπολόγισθῃ ὅτι δυνάμει τῆς ἰσχυροῦσης νομοθεσίας μένουσιν ἀσύδοτοι σχεδὸν τὰ  $\frac{2}{3}$  τῶν κληρονόμων (1), δὲν πρέπει τις ὅμως νὰ σπεύτῃ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἐπέκτασις τοῦ φόρου εἰς τοὺς ἀσυδότους τούτους θὰ τριπλασιάσῃ τὰς προσόδους. Ὀντως, τοῦ ποσοστοῦ τοῦ φόρου αὐξανόμενου ἐφ' ὅσον ἀπώτερος τυγχάνει ὁ μετὰ τοῦ κληρονομουμένου σύνδεσμος, ἡ ἀπόδοσις τοῦ φόρου δὲν εἶναι ποσῶς ἀνάλογος πρὸς τὰ κληρονομούμενα ποσά. Τούτου τρανὴ ἀπόδειξιν ἀποτελοῦσιν αἱ στατιστικαὶ τῶν κληρονομιῶν τοῦ ἔτους 1911. Ἐπὶ κληρονομικῆς μάξης 15,572.000 δρ. ἐδηλώθησαν ὡς περιερχόμεναι εἰς ἀνιόντας καὶ κατιόντας β' βαθμοῦ 838,397 δρ. ἢτοι 13% ἐπὶ τῶν εἰσπραχθεισῶν ὅμως 500,155 κατεδλήθησαν ὑπὸ τῶν κληρονόμων τούτων 4.088 δρ., ἢτοι πολὺ ὀλιγώτερον τοῦ ἑκατοστοῦ.

Ἀναλόγως ἐκπλήξεις κυφορεῖ δια τὸ πολὺ κοινὸν ἡ ἐπέκτασις τοῦ φόρου εἰς τοὺς κατιόντας τοῦ α' βαθμοῦ. Ἀλλὰ θὰ παρατηρηθῇ ὅτι, ἀφ' οὗ ἡ μικρὰ ἀπόδοσις ὀφείλεται εἰς τὸ ἐλαφρὸν τοῦ ποσοστοῦ εὐκολον εἶναι ν' αὐξήσωμεν τὸ ποσοστόν. Τὸ φάρμακον εἶναι τῷ ὄντι πρόχειρον, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐκ τῶν συνιστωμένων ὑπὸ δοκίμων ἱατρῶν. Ὡς ὁμολογεῖ ὁ κ. Δεμερτζῆς, «ἡ φορολογία τῶν κατιόντων πρέπει νὰ εἶναι ἡπία, οὐ μόνον διότι θὰ πλήξῃ στενώτατα μετὰ τοῦ κληρονομουμένου συνδεόμενα πρόσωπα ἀλλὰ καὶ διότι προσέτι μόνον οὕτω, εἶναι δυνατὸν ἡ τοιαύτη φορολογία νὰ καταστῇ ἀμέσως ἀνεκτή, ἡ δὲ βεδαίωσις νὰ μὴ προσκρούσῃ εἰς ἀνυπερβλήτους δυστροπίας τῶν φορολογουμένων».

1) Βλ. σημείωσιν σελ. 55 ἐν τέλει.

2) Τὸ ἔτος 1910 ἔδωκε διάφορὰ πῶς ἀποτελέσματα. Βλ. ἐν τῷ Δελτίῳ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν ἔτος γ' τεύχος δ' τοὺς σχετικὰς πίνakas δημοσιευομένου ὑπὸ τοῦ κ. Β. Γεωργαντζῆ.

Τὸ κατ' ἐμὲ δὲ προβλέπω ὅτι τοιαύτη φορολογία δὲν θὰ εἶναι μόνον ἡπία κατὰ τὸ ποσοστὸν, ἀλλὰ θὰ συνοδεύηται δι' εὐρείας ἀσυδοσίας ἐν τῇ βάσει (1). Ἐν συμπερίσῳματι τὰ ἀπὸ τῶν κατιόντων εἰσπραχθῆσόμενα θὰ εἶναι οὐχὶ διπλάσια, ὅπως φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως, ἀλλὰ πολὺ ὀλιγώτερα τῶν νῦν διὰ τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν εἰσπρατιομένων. Μοιραίως δὲ προκύπτει τὸ ἐρώτημα ἐὰν αὕτη ἡ πρόσδοσις 2 ἢ 3 ἑκατοντάδων χιλιάδων δραχμῶν δικαιολογεῖ μεταρρυθμίσιν προσκρούουσιν μὲν κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ ἔθνους καὶ τοὺς θρονοὺς ὑφ' οὓς τοῦτο ξῆ, ἀναμφισβητήτως δὲ μέλλουσιν νὰ γεννήσῃ πιέσεις καὶ ἐνοχλήσεις διὰ τοὺς φορολογουμένους καὶ νὰ προσθέσῃ νέα καθήκοντα εἰς τὴν ὑπερβαραυμένην καὶ ἤκιστα παρειαυασμένην δι' ἀνακριτικὸν χαρακτήρος φορολογίας ἐφοριακὴν ὑπηρεσίαν (2). Τὸ λογικὸν μάλιστα συμπέρασμα τῶν ἄνω θὰ ᾔτο ν' ἀπαλλαγῇ φόρου καθ' ἑαυτὸν ἱεροεξεταστικὸν καὶ ὡς πρὸς τὰ ὀρφανὰ ἀδικωτάτου μὴ ἀπαρίθρητος δὲ οὐδὲ καὶ 5000 δραχμὰς ἐνταυσίως οἱ ἐκτινόντες καὶ οἱ κατιόντες τοῦ 6' βαθμοῦ.

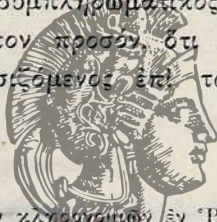
1) Ὁ μολογητέον εἶναι ὅτι ὁ κ. Δεμερτζῆς οὐχὶ μόνον δὲν εἶναι ὀπαδὸς εὐρυτέρᾳ ἀσυδοσίας, ἀλλὰ καὶ τὴν νῦν εὐρίσκει ὑπερβολικὴν. Οὐχ ἥττον ἔχω τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ὅστις θὰ ἐπιτύχῃ τὴν ψήφισιν τῆς φορολογίας τῶν κατιόντων ἐν Ἑλλάδι, θὰ προβῇ εἰς περὶ πρὸς εὐρείας ἀσυδοσίας διὰ τὰς μικροτέρας μερίδας οὐ μόνον διὰ νὰ προσελκύσῃ, κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Λόυδ-Τζῶρτζ (ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 24) τὰς μέσας τάξεις εἰς πόν πρὸς ἐπιβάρυνσιν τῶν πλουσιωτέρων ἀγῶνα, ἀλλὰ καὶ διότι ὡς ἀνωτέρω κατέδειξα (βλ. σελ. 56) διὰ τοὺς κατιόντας ἡ κληρονομία ἀποτελεῖ βελτιώσιν τῆς οἰκονομικῆς τῶν κατὰστάσεως μόνον ἐφ' ὅσον προκαίται περὶ σποῦδαικῆς κληρονομίας εἰς δὲ τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις ὁ θάνατος τοῦ πατρὸς ἀποτελεῖ ζημίαν, ἐνίοτε δὲ καὶ συμφοράν.

2) Οἱ ἀμφιβάλλοντες περὶ τοῦτου ἂς ἐξετάσωσι κατὰ ποῖον τρόπον ἐλέγχονται νῦν αἱ δηλώσεις. Μεταξὺ τῶν ἄλλων οἱ ἔφοροι μὴ ἔχοντες καιρὸν νὰ βασανίσωσι ταύτας ἐφεσιβάλλουσιν αὐτὰς κατὰ κανόνα, καὶ οὕτως εἶδον ὑποβαλλομένους εἰς τοὺς κόπους δικαστικῶν διαδικασιῶν κληρονόμους μετὰ παραδειγματικῆς εἰλικρινείας καὶ ἀκριθείας κατὰρτίσαντες τὰς δηλώσεις των.



Παρά πάντα ταῦτα, ἡ πρὸς ἐπέκτασιν τάσις τοῦ Φ. Κ. εἶναι τοιαύτη, ὥστε δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ ὑπαχθῶσι προσεχῶς εἰς αὐτὸν καὶ παρ' ἡμῖν οἱ κατιόντες. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει θὰ ὑπεδείκνουν τὴν μίμησιν ἰδιορρύθμου, ἀλλ' εὐφυοὺς διατάξεως τοῦ Ῥωμουνικοῦ νόμου. <sup>1</sup> Ἐν Ῥωμουνίᾳ δὲν φορολογεῖται ὁ κινητὸς πλοῦτος, ἐν ᾧ φορολογεῖται ὁ ἀκίνητος· πρὸς κολασμὸν τῆς ἀνισότητος εἰσῆχθη πρόσθετος φόρος 3<sup>0</sup>%, ἐπὶ τῶν κληρονομουμένων προσδοφόρων κινητῶν, ἐξαιρουμένων τῶν ἤδη τακτικῶς φορολογηθεισῶν διὰ τοῦ φόρου τοῦ ἐπιτηδεύματος μετοχῶν τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν Ἑταιρειῶν. <sup>2</sup> Παρ' ἡμῖν, ὁ κατὰ μίμησιν τοῦ Ἰταλικοῦ φόρου τοῦ κινητοῦ πλούτου, εἰσαχθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Εὐταξίου φόρος τοῦ εἰσοδήματος οὐδέποτε ἐφηρμόσθη ὁ ἀντ' αὐτοῦ δὲ ψηφισθεὶς τῇ 1911 συμπληρωματικὸς φόρος τοῦ εἰσοδήματος ἔχει μὲν τὸ ἀνεκτίμητον προσόν, ὅτι δὲν εἶναι ἀνακριτικός, οὐχ ἦττον ὅμως βασιζόμενος ἐπὶ τοῦ τεκμηρίου τοῦ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

1) Βλ. περὶ τῆς φορολογίας τῶν κληρονομιῶν ἐν Ῥωμουνίᾳ τὴν Ῥωμουνικὴν μετάφρασιν τοῦ ἐγκυριδίου Δημοσίας Οἰκονομίας τοῦ Eheberg μετὰ σημειώσεων καὶ προσθηκῶν ὑπὸ Γ. Creangă (Βουκουρέστιον 1901 σελ. 300 301) τὴν στατιστικὴν τῶν κληρονομιῶν, δημοσίευμα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν μετὰ δογματικοῦ προλόγου (Βουκουρέστιον 1905) τὴν λαμπρὰν ἐρμηνείαν τοῦ νόμου τοῦ χρητοσήμου τοῦ κ. Κορνηλίου Botez (γ' ἐκδ. Βουκουρέστιον 1908) τοὺς νόμους τοῦ χρητοσήμου (Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν Βουκουρεστίου 1912.)

**Σημ.** Πάντα τὰ ἔργα ἔλαβεν τὴν καλωσύνην νὰ πέμψῃ ἡμῖν ὁ ὑπουργὸς τῆς ἐμπορίας, γερουσιστῆς Ξενοπῶλ, πρὸς ὃν ἐκφράζομεν ἐνταῦθα τὰς ἡμετέρας θερμὰς εὐχαριστίας.

2) Βλ. Creanga σελ. 301 καὶ Statistique des successions σελ. XXVI. Τὸ δεύτερον τοῦτο ἐπίσημον δημοσίευμα ἐξεδόθη Ῥωμουνιστὶ καὶ Γαλλιστὶ I. Τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ Ὁθωνος διὰ διάφορα ἐπίσημα Ἑλληνικά δημοσιεύματα (λ. χ. τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1861, τὴν γενικὴν ἐκλογὴν τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ 1861 κτλ.).

Λυπηρότατον δ' εἶναι, ὅτι ἐγκατελείφη ἡ παράδοσις αὕτη. Σήμερον καὶ Ἑλλὰς καὶ Ἑλληνικά δημοσιεύματα, ὡς ἡ ἀρίστη ἀπογραφὴ τοῦ 1907, μένουσιν ἄγνωστα εἰς τὸν ξένον κόσμον καὶ τὴν ξένην ἐπιστήμην.

ἐνοικίου ἔχει πολλά τὰ τρωτά, καταλήγει δ' εἰς ἐπιβάρυνσιν τῶν οἰκοδομῶν. Ἐφ' ὅσον τὰ ἤθη καὶ ἡ διοίκησις δὲν ἔχουσιν ἱκανῶς προαχθῇ ὅπως εἰσαχθῇ τελειότερός τις τύπος φόρου τοῦ εἰσοδήματος, δεόν νὰ μελετηθῇ κατὰ πόσον δὲν θὰ ἐπράττομεν φρονίμως καταργοῦντες τὸν συμπληρωτικὸν φόρου τοῦ εἰσοδήματος, καὶ ἀντ' αὐτοῦ καθιεροῦντες εἰδικὸν Φ. Κ. ἐπὶ τῶν ἀφορολογήτων κινητῶν ἀξιών, ὃν θὰ ἐτέλουν οἱ κατιόντες, καὶ ὅστις θὰ προσετίθετο διὰ τοὺς λοιποὺς κληρονόμους εἰς τοὺς ἤδη τελουμένους. Ὁ κυριώτερος σκόπελος εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοιαύτης μεταρρυθμίσεως εἶναι ἡ ὥθησις πρὸς ὑπεκφυγὴν, ἣν ἀποτελεῖ πᾶς βαρὺς Φ. Κ. ἰδίᾳ προκειμένου περὶ κινητῶν ἀξιών.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ



## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς στ—ι
Προεισαγωγή . . . . .	
<i>Α'. Περὶ φορολογίας τῶν κληρονομιῶν ἐν γένει.</i>	
1ον Ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν	
ἀπὸ ταμειυτικῆς ἀπόψεως . . . . .	12
» κοινωνικῆς » . . . . .	13—14
» διοικητικῆς » . . . . .	14—15
*Ἡ ἄποψις τῆς φορολογικῆς ἰσοτιμίας . . . . .	15—16
*Ὁ δαὶ τοῦ Φ. Κ. ἀπολογισμὸς τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου . . . . .	16—17
*Ἡ ἄποψις τῆς κοινωνικῆς δημοσιονομίας . . . . .	17—18
2ον Ἐλαττώματα τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν . . . . .	18—19
3ον Φύσις τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν . . . . .	19—20
4ον Ἐπέκτασις τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν ἰδίᾳ ἐν	
Ἀγγλίᾳ. . . . .	20—25
Αἱ προτεινόμεναι ἐπεκτάσεις. . . . .	25—27
5ον Δικαιολογία καὶ συνέπειαι τῶν νέων τάσεων τῆς νομοθεσίας. . . . .	27—29
6ον Συνέπειαι τοῦ ἀκράτως προοδευτικοῦ Φόρου τῶν κληρονομιῶν. (*Ἡ φορολογικὴ ὑπεκφυγὴ καὶ αἱ διενθνεῖς συμβάσεις πρὸς περιστολὴν ταύτης. Μείωσις τῆς ἀποδόσεως τοῦ φόρου. Ἀντίδρασις κατὰ τῆς ἀκράτου προοδευτικότητος) . . . . .	29—39
7ον Συμπέρασμα . . . . .	39—41

**Β'. Περὶ φορολογίας τῶν κληρονομιῶν ἐν Ἑλλάδι.**

Ἱστορικὴ ἐξέλιξις (Νόμοι τοῦ 1835, 1865, 1880, 1885, 1887, 1909) . . . . .	41—44
Φύσις καὶ βάρος τῆς νῦν κρατούσης διπλῆς φορολογίας.	44—46
Τὸ ζήτημα τῆς φορολογίας τῶν κατιόντων τοῦ α' βαθμοῦ	46—47
Τὸ ζήτημα τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς. .	48—50
Τὸ ζήτημα τῆς ἐνοποιήσεως τῆς φορολογίας . . . . .	50—51
Ἐπίμετρον (ὁ φόρος τῶν κληρονομιῶν καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐκθεσις τοῦ κ. Δεμερτζῆ)	52—60

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ



## ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΦΑΛΜΑΤΑ

---

Ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ ἐκτυπωθείσῃ ἐν τάχει παρεισέφρυσαν πολλὰ τυπογραφικὰ σφάλματα ἀναγκάζοντά με νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν ἐπιείκειαν τοῦ ἀναγνώστου. Ἐδιόρθωσα ἤδη τὸ ἐν σελίδι 52 σπουδαῖον παρόραμα τῆς σελίδος 22 καθ' ὃ ἐφέρετο ὡς εἰσαχθεὶς ὁ παρ' ἡμῖν ἀπλῶς προταθεὶς φόρος ἐπὶ συμπάσης τῆς κληρονομίας (Nachlassteuer). Ἀνάγκη νὰ προστεθῇ ὅτι ἡ ἄρτι ἐκδοθεῖσα γ' ἐκδοσις τῶν *Systèmes généraux d'impôts* τοῦ Στουρμ περιέχει ἄξιον πολλοῦ λόγου κεφάλαιον περὶ τοῦ φόρου τῶν κληρονομιῶν.



ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ



007000000258



ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ